

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

170 (10) / 2024

ON AIR BULGARIA

Rich Nation,
Poor Nation

БОГАТ-БЕДЕН ЗА НАЦИИ

Maserati

ЕДНА ЛЕГЕНДА НА 110

Kyrgyzstan

6-ТЕ ХИЛЯДИ ЛЕДНИКА

RESPONSIBLE BANKING

Marina Kobakova, Country Manager of ING Bank Bulgaria
Марина Кобакова, главен изпълнителен директор, ING Bank България

OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

Discover a new dimension with
Domaine Boyar
DEEP RED
CUVÉE

THE BEAUTY OF THE
REFINED PLEASURE
A delicate pleasure which
doesn't need anything
but a good company.

**DOMAINE
BOYAR** EST. 1991

PREMIUM WINES COLLECTION

Gold medal
MUNDUS VINI

follow us on

„БЪЛГАРИЯ ЕЪР“ ПОСРЕЩНА ПЕТИЯ СИ НОВ AIRBUS A220

На 11 септември "България Еър" посрещна петия си нов самолет Airbus A220, който кацна на летище София директно от фабриката на производителя в Канада. Самолетът, който ще лети на средни разстояния по международните и вътрешните дестинации на националния превозвач, е първият от по-компактната модификация A220-100. Разпределението на борда му е 8 места за бизнес класа и 110 места за икономична. Регистрацията на новата машина е LZ-LIS, спазвайки традицията самолетите да се именуваат на големи европейски градове (в случая - Лисабон). Самолетите от типа Airbus A220 предлагат най-големите прозорци в своя клас,

както и по-широки седалки в икономична класа, предоставящи повече лично пространство и комфортно изживяване по време на полета. A220 има тиха пътническа кабина с ново модулно осветление, адаптивна климатична система и оптимизирани отделения за ръчен багаж с най-големия капацитет в категорията. Освен това е чувствително по-икономичен, изразходвайки средно с 25% по-малко гориво от конкурентните си машини, и има с до 50% по-ниски нива на шума. „България Еър“ е сред първите авиокомпании в Европа, поръчали новия Airbus A220 - общо седем самолета, чиято доставка започна през юни 2023.

BULGARIA AIR WELCOMED ITS FIFTH NEW AIRBUS A220

On September 11, Bulgaria Air welcomed its fifth new Airbus A220 aircraft, which landed at Sofia Airport directly from the manufacturer's producing plant in Canada. The aircraft, which will fly medium distances on the national carrier's international and domestic destinations, is the first of the more compact A220-100 modifications. Its board allocation is 8 seats for business class and 110 seats for economy. The registration of the new machine is LZ-LIS, following the tradition of naming aircraft after major European cities (in this case - Lisbon). Airbus A220 aircraft offer the largest windows in their class, as well as wider seats in economy class, providing more personal space and a comfortable flight experience. The A220 has a quiet passenger cabin with new modular lighting, an adaptive climate system and optimized carry-on compartments with the largest capacity in the category. It is also significantly more economical, using an average of 25% less fuel than competing machines, and has up to 50% lower noise levels. Bulgaria Air is among the first airlines in Europe to order the new Airbus A220 - a total of seven aircraft, whose delivery began in June 2023. ■

ЛЕТИ ПОВЕЧЕ

ПЛАТИ ПО-МАЛКО

Резервирай изгодно през ноември
Лети удобно до края на зимния сезон

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

За повече информация и резервации посети www.air.bg

**9 | BUSINESS
ECONOMY**

26 | Българската икономика доказва колко е издръжлива

Марина Кобакова, главен изпълнителен директор на ING Bank България, пред The Inflight Magazine

30 | The Bulgarian Economy Has Proven Its Resilience

10 | Числа и лица
Figures & Faces

14 | Богат, беден
17 | Rich Nation, Poor Nation

20 | Колко богата е България?

22 | How rich is Bulgaria?

34 | Време за ускорение

38 | Acceleration Time

**41 | ANALYSIS
POLITICS**

44 | Светът в синьо и червено

Цялата планета се е разделила около изхода на американските избори. Това нямаше да е изненада за Иван Вазов

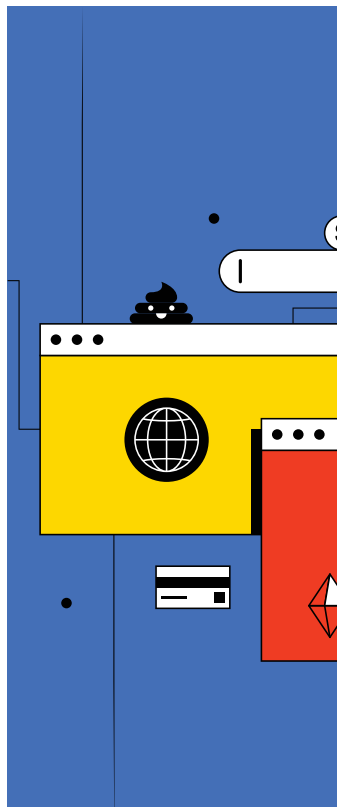
46 | A Blue and Red World

42 | Калейдоскоп
Kaleydoscope

48 | Новите европейци

50 | The New Europeans

**53 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

56 | Третата световна война

От Netscape Navigator и Internet Explorer до Google Chrome, битката на интернет браузърите се води без милост и за огромна награда

60 | World War III

54 | Тайният океан
The Secret Ocean

66 | Фантастично пътешествие
A Fantastic Journey

72 | Три пъти меру

76 | Measure Three Times

**79 | TRAVEL
LIFESTYLE**

82 | Страната на шестте хиляди ледника

Дълго пренебрегван, Киргизстан днес бързо си печели славата на една от най-красивите дестинации на планетата

90 | The Land of the Six Thousand Glaciers

80 | Афиш
Poster

98 | Дъхът на Колега
The Scent of Christmas

104 | Оръжие срещу зимата

104 | A Weapon Against Winter

112 | Трепка за трюфели

115 | The Great Truffle Rush

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR OVER A MILLION READERS PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Global Club

АВТОРИ
Бойко Василев
Димитър Кьосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Петър Йовчев

ДИЗАЙН
BRAND NEW DESIGN

ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Мумкова

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

EDITOR-IN-CHIEF
Konstantin Tomov
ktomov@bulgariaonair.bg

TRANSLATORS
Global Club

CONTRIBUTORS
Boyko Vassilev
Dimitar Kyossemarliev
Emil Ivanov
Ivaylo Petrov
Kalin Angelov
Kalin Nikolov
Petar Yovchev

DESIGN
BRAND NEW DESIGN

PUBLISHER
INVESTOR MEDIA GROUP

CEO
Victoria Mitkova

EDITORIAL ADDRESS
1540 Sofia, 1 Brussels Blvd.
office@bulgariaonair.bg
phone: (+359) 2 448 40 70
www.bgonair.bg

BANK ACCOUNT

IBAN: BG57 СЕСВ 9790 1019 1023 03
BIC: СЕСВВGSF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна
ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозирание на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он еър" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

БОЙКО ВАСИЛЕВ е един от най-уважаваните телевизионни журналисти в България, водещ и продуцент на "Панорама" по БНТ. Доктор по социология, възпитаник на Софийския университет, специализирал е в Хајделберг, Германия. Автор е на десетки документални филми, включително "Децата на бащите", за който получи Голямата награда "Робер Шуман" за 2007 година.

BOYKO VASSILEV is one of Bulgaria's most renowned television journalists, and the host and producer of the talk show Panorama (broadcast on the National Bulgarian Television). He holds a Ph.D. in sociology, is a Sofia University alumnus, and has specialized in Heidelberg, Germany. He has authored dozens of documentaries, including The Children of the Fathers, for which he received Bulgaria's 2007 Robert Schuman Journalism Award.

ИВАЙЛО ПЕТРОВ е сред талантливите млади български фотографи, създател на студио Focus Shift. Специализира модна и портретна фотография. Освен това се интересува от кино и от Вселената, която ни заобикаля. Вярва, че за добрите снимки е необходима комбинация от талант, оригинално мислене и качествена техника, като последната е най-маловажна.

IVAYLO PETROV is one of the most gifted young Bulgarian photographers and creator of Focus Shift Studio. He specializes in fashion and portrait photography. Furthermore, he has interests in movies and in the Universe that surrounds us. He believes that one needs a combination of talent, original ideas, and quality equipment to make good pictures – with the last condition being of the least importance.

MAZDA CX-80

8-степенен автоматик, 4x4

Изберете между:

Diesel

3.3L, 6 цилиндъра, M-HYBRID 48V, 254+17 КС, 550+153Nm

Plug-in Hybrid

327КС, 62км пробег на ток, 6.8 сек 0-100км/ч

mazda.bg

CRAFTED IN JAPAN

DRIVE TOGETHER

„БЪЛГАРИЯ ЕЪР“ ЩЕ ЛЕТИ ДО БУРГАС И ПРЕЗ ЗИМАТА

"BULGARIA AIR" WILL FLY TO BURGAS IN THE WINTER AS WELL

Националният превозвач „България Еър“ ще изненада приятно своите клиенти, като продължи да оперира по вътрешната линия между София и Бургас и през студените месеци на годината, осигурявайки удобна свързаност между двата града, възможност за бизнес пътувания и трансфери до международни линии от мрежата си.

От ноември до края на зимния сезон директните полети между столицата и Бургас ще се изпълняват 3 пъти седмично - във вторник, четвъртък и неделя. Следобедните полети във вторник и четвъртък дават възможност за връзка за пристигащите от Париж, Амстердам и Рим. В неделя полетът е вечерен и е удобен за пътници, кацащи от Париж, Амстердам, Прага, Цюрих, Франкфурт, Лондон и Берлин.

Най-ниската цена за едностранен билет в икономична класа е 56 евро с включен ръчен багаж до 10 кг и дамска чанта или чанта за лаптоп, безплатен check-in и кетъринг на борда. Комфортните условия на модерните самолети Airbus A220 предлагат уютен и спокоен полет, а пътуването между София и Бургас отнема по-малко от час.

Повече информация - на www.air.bg

The national carrier "Bulgaria Air" will pleasantly surprise its customers by continuing to operate on the domestic route between Sofia and Burgas during the cold months of the year, providing convenient connectivity between the two cities, the opportunity for business trips and transfers to international routes from its network.

From November until the end of the winter season, direct flights between the capital and Burgas will be operated 3 times a week - on Tuesdays, Thursdays and Sundays. Afternoon flights on Tuesdays and Thursdays allow connections for those arriving from Paris, Amsterdam and Rome. On Sundays, the flight is evening and is convenient for passengers landing from Paris, Amsterdam, Prague, Zurich, Frankfurt, London and Berlin.

The lowest price for a one-way ticket in economy class is 56 euros, including hand luggage up to 10 kg and a handbag or laptop bag, free check-in and on-board catering. The comfortable conditions of the modern Airbus A220 aircraft offer a comfortable and relaxed flight, and the journey between Sofia and Burgas takes less than an hour.

More information - at www.air.bg ■

ИЗГОДНИ ЦЕНИ ОТ ВАРНА ДО ФРАНКФУРТ

FAVORABLE PRICES FROM VARNA TO FRANKFURT

Възползвайте се от промоционалните условия на "България Еър" за директни полети от Варна до Франкфурт и обратно, на цени от 154 евро в едната посока или 310 евро двупосочно. В цената е включен един ръчен багаж до 10 кг и един персонален багаж (дамска чанта или лаптоп), топъл сандвич и напитки. В зависимост от издателя на билета може да бъде добавена такса за издаването му. Чекиран багаж до 23 кг струва 30 евро в посока, ако бъде заявен предварително, или 50 евро на летището преди полет.

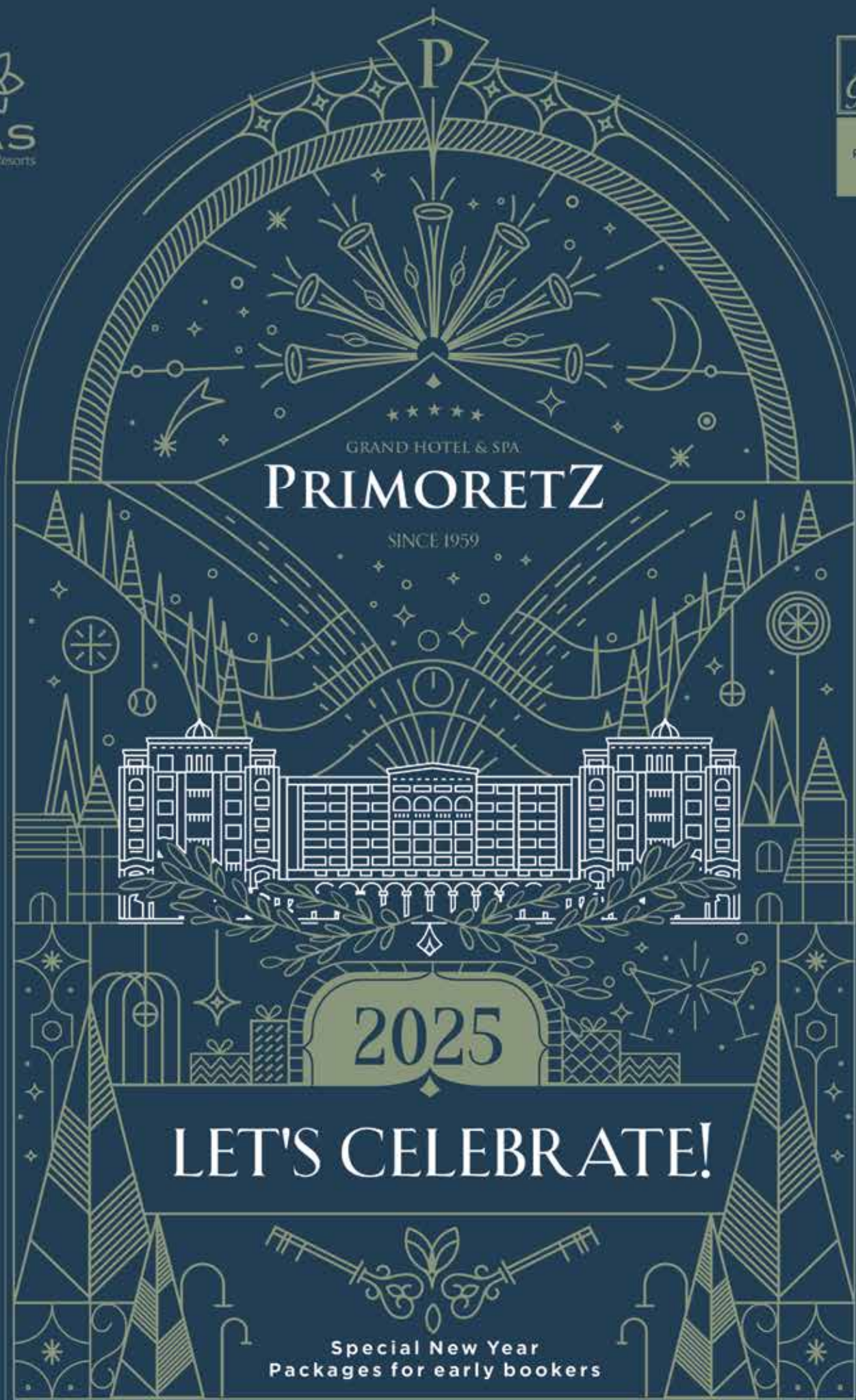
Освен онлайн на www.air.bg и мобилното ни приложение Bulgaria Air, билетите могат да бъдат закупени през офисите ни в страната и чужбина, както и през агентската мрежа.

Take advantage of the promotional conditions of "Bulgaria Air" for direct flights from Varna to Frankfurt and back, at prices from 154 euros one way or 310 euros round trip. The price includes one hand luggage up to 10 kg and one personal luggage (handbag or laptop), free hot sandwich and drinks. Depending on the issuer of the ticket, an issuance fee may be added. Checked baggage up to 23 kg costs EUR 30 one way if requested in advance, or EUR 50 at the airport before the flight.

In addition to online at www.air.bg and our Bulgaria Air mobile application, tickets can be purchased through our offices in the country and abroad, as well as through the agency network. ■

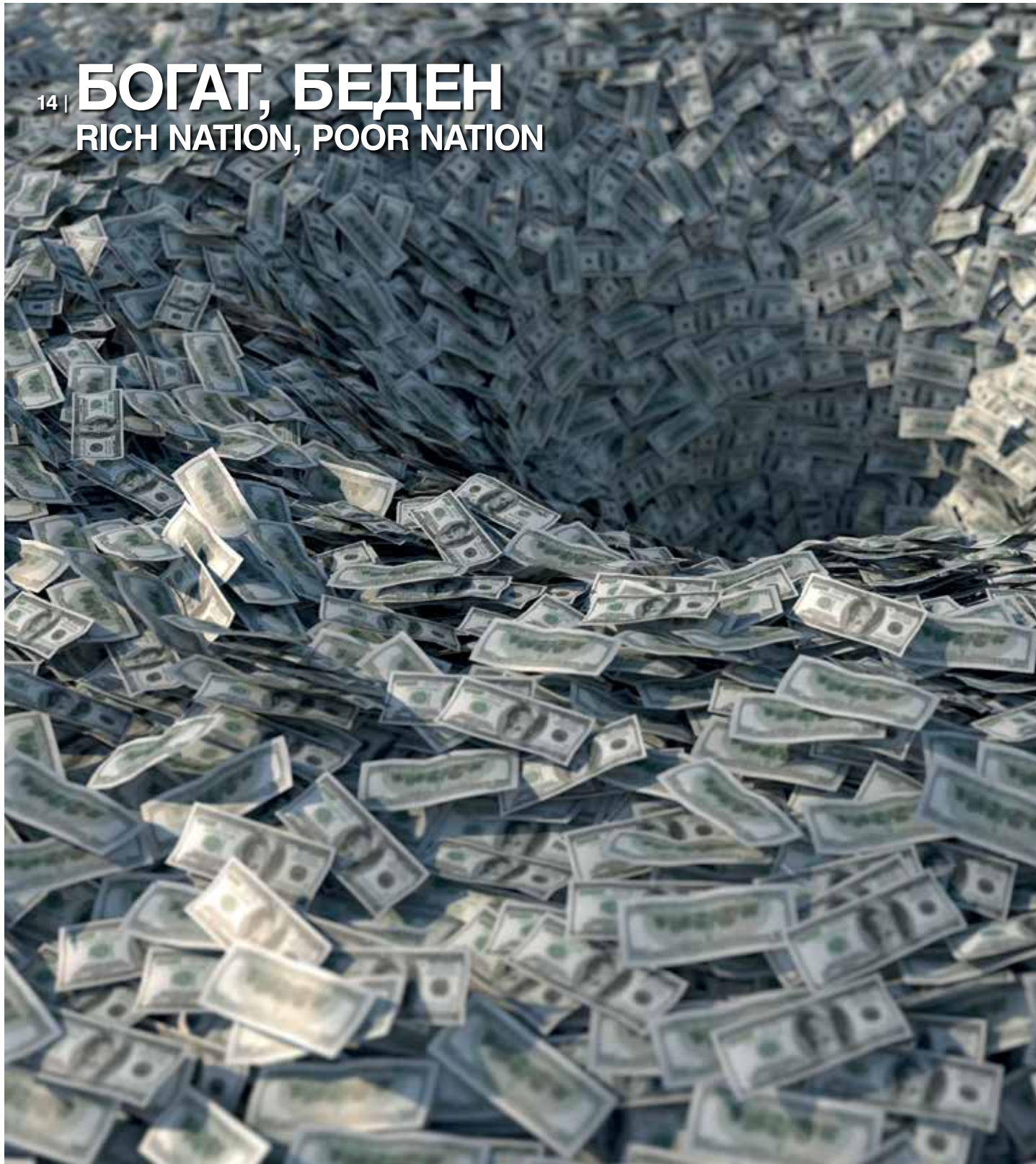
Sound that moves with the times

SOFIA, 53, CHERNI VRAH BLV.
+359 2 8073757
SOFIA@BEOSTORES.COM
WWW.BEOSTORES.BG

B&O

14 | **БОГАТ, БЕДЕН**
RICH NATION, POOR NATION

26 | **ИНТЕРВЮ: МАРИНА КОБАКОВА**
INTERVIEW: MARINA KOBAKOVA

34 | **ВРЕМЕ ЗА УСКОРЕНИЕ**
ACCELERATION TIME

ЧИСЛА И ЛИЦА FIGURES & FACES

1 460 000 000

милиарда лева са инвестициите в научна и развойна дейност в България за 2023 година, показват данни на Националния статистически институт. Това е увеличение от почти 16% спрямо 2022. Най-голям дял от инвестициите - 47% - се пада на техническите науки, 22% от средствата са вложени в медицина и здравеопазване, а 19% - в природните науки.

EN

BGN 1,460,000,000 billion was the investment in R&D in Bulgaria for 2023, according to data from the National Statistical Institute. This is an increase of almost 16% compared to 2022. The largest share of investments - 47% - falls on technical sciences, 22% of funds are invested in medicine and health care, and 19% - in natural sciences. ■

249

проекта на стойност 526 млн. лева са одобрени за финансиране по Плана за възстановяване и устойчивост, съобщиха в края на октомври от Министерството на енергетиката. Проектите са за инсталиране на нови мощности за производство на електроенергия от възобновяеми източници с капацитет от 200 киловата до 2 мегавата. Срокът за изпълнение на проектите е до март 2026.

EN

249 projects worth BGN 526 million have been approved for financing under the Recovery and Sustainability Plan, the Ministry of Energy announced at the end of October. The projects are for the installation of new capacities for the production of electricity from renewable sources with a capacity of 200 kilowatts to 2 megawatts. The deadline for the implementation of the projects is until March 2026. ■

2.8%

ще е растежът на българската икономика догодина, при 2% през 2024, прогнозира "Кофас България". Данните оповести управителят на компанията Пламен Димитров през Bloomberg TV Bulgaria. Очакванията на "Кофас" са растежът на България да е приблизително колкото словашкия, и по-голям от тези на Румъния и Унгария. "Кофас" очаква страните от Централна и Източна Европа да се представят по-добре от целия ЕС в следващите години.

EN

2.8% will be the growth of the Bulgarian economy next year, compared to 2% in 2024, predicts "Coface Bulgaria". The company manager Plamen Dimitrov disclosed the data to Bloomberg TV Bulgaria. The expectations of "Coface" are that the growth of Bulgaria will be approximately the same as that of Slovakia, and greater than that of Romania and Hungary. "Coface" expects the countries of Central and Eastern Europe to perform better than the entire EU in the coming years. ■

3,500,000,000

Президентските избори на 5 ноември в САЩ са били най-скъпите в американската история, твърди The Financial Times. Общо Доналд Тръмп и Камала Харис са похарчили 3.5 млрд. долара в кампанията - 1.6 млрд. за кандидата на републиканците и 1.9 млрд. за Харис. Половината от средствата са отишли за реклама. Разпределението далеч не е равномерно: само в Пенсилвания, най-ключовия от т. нар. "щати на кантар", са похарчени 400 млн. долара, докато в 43-те щата, където по традиция доминира едната партия, са похарчени общо 358 млн. долара.

EN

The presidential election on November 5 in the United States was the most expensive in American history, The Financial Times claims. In total, Donald Trump and Kamala Harris spent \$3.5 billion on the campaign - \$1.6 billion for the Republican candidate and \$1.9 billion for Harris. Half of the funds went to advertising. The distribution was far from even: in Pennsylvania alone, the most key of the so-called "swing states", \$400 million was spent, while a total of \$358 million was spent in the 43 states traditionally dominated by one party. ■

PEUGEOT

НОВИЯТ 3008

100% ЕЛЕКТРИЧЕСКИ И ХИБРИД

ЗАРЕДЕН С УДОВОЛСТВИЕ ДО 700 КМ ПРОБЕГ В ЕЛЕКТРИЧЕСКА ВЕРСИЯ

Разход на гориво в комбиниран цикъл WLTP: 0-5,6 л/100 км; Емисии на CO₂ в комбиниран цикъл WLTP: 0-124 (г/км). Хомологационните стойности се определят съгласно WLTP смесен цикъл, въз основа на който са хомологирани новите превозни средства от 1 септември 2018 г., актуализиран на 2 януари 2022 г. Стойностите на разхода на гориво и емисиите на CO₂ могат да бъдат различни и да варират в зависимост от условията на употреба и различни фактори като: опции, температура на околната среда, стил на шофиране, скорост, общо тегло, използване на определено оборудване (климатик, отопление, радио, навигация, светлини и др.), вид на гумите, състоянието на пътя, външните климатични условия и др.

ЕС ЕФ ЕЙ АУТОМОТИВ

Бургас 056/860 590 Варна 052/554 111 В. Търново 0879/123 222 Добрич 0879/998 955 Кюстендил 0896/670 996 Монтана 0888/427 314 Плевен 064/690 699
Пазарджик 0888/574 120 Пловдив 032/908 000 Разград 084/630 033 Русе 082/840 466 Сандански 0746/31 911 Севлиево 0675/32 003 Сливен 044/600 105
София Ботевградско шосе 02/8922 131 София Цариградско шосе 02/9601 100 София Люлин 02/9216 131 Стара Загора 042/670 418 Търговище 0601/67 050

„ИНВЕСТОР.БГ“ И БФБ ОТБЕЛЯЗАХА 20 ГОДИНИ ОТ ПЪРВОТО IPO В БЪЛГАРИЯ

На специална церемония в края на октомври бе отбелязана 20-годишнината от първото първично публично предлагане (IPO) на акции на частна компания в България – това на "Инвестор.БГ" АД. Събитието през 2004 се утвърди като историческа стъпка за капиталовия пазар у нас, доказвайки възможностите на публичното финансиране и давайки важен пример за други български компании. На тържественото събитие по повод годишнината изпълнителният директор на Българската фондова борса (БФБ) Маню Моравенов изтъкна, че IPO-то на "Инвестор.БГ" е доказателство за значимостта на фондовата борса и нейния потенциал да подпомага растежа на частни компании.

„Първичното публично предлагане на „Инвестор.БГ“ изигра ключова роля за българския капиталов пазар. То доказва, че дори на малък пазар като нашия, публичното финансиране има потенциала да осигури необходимия капитал за растеж на компании и да върхновни други да последват този пример“, коментира Моравенов.

Той добави, че именно след първото IPO се създават условия за „бум“ на пазара, като за последните 20 години капиталите на компании, регистрирани на БФБ, са нараснали многократно.

Маню Моравенов връчи специален сертификат за забележително лидерство и принос на медийната група към историческия момент. Сертификата прие изпълнителният директор на Investor Media Group Виктория Миткова, която благодари от името на цялата медийна група.

„Днес ние сме втората по големина медийна група в България с най-широкото портфолио, с най-разнообразното – 2 телевизии, 19 сайта, списания, радио и дори университет. Ако има нещо, с което сме изключително горди, това наистина е доверието, което имаме от нашите зрители и читатели“, каза Николина Димитрова – председател на Надзорния съвет на Investor Media Group. Доверието е в основата и на партньорството с Bloomberg LP, признала българската медийна група за един от най-добрите си партньори, допълни още Димитрова. ■

"INVESTOR.BG" AND BSE CELEBRATED 20 YEARS SINCE THE FIRST IPO IN BULGARIA

At a special ceremony at the end of October, the 20th anniversary of the first initial public offering (IPO) of shares of a private company in Bulgaria was celebrated - that of "Investor.BG" AD. The event in 2004 established itself as a historic step for the capital market in the country, proving the possibilities of public financing and setting an important example for other Bulgarian companies. At the solemn event on the occasion of the anniversary, the executive director of the Bulgarian Stock Exchange (BSE) Manyu Moravenov pointed out that the IPO of "Investor.BG" is proof of the importance of the stock exchange and its potential to support the growth of private companies.

"The initial public offering of "Investor.BG" played a key role in the Bulgarian capital market. It proved that even in a small market like ours, public funding has the potential to provide the necessary capital for the growth of companies and inspire others to follow this example," commented Moravenov.

He added that it was after the first IPO that conditions were created for a "boom" in the market, and over the past 20 years, the capitals of companies registered on the BSE have grown many times over. Manyu Moravenov presented a special certificate for the remarkable leadership and contribution of the media group to the historic moment. The certificate was accepted by the chief executive director of Investor Media Group, Victoria Mitkova, who thanked on behalf of the entire media group.

"Today we are the second largest media group in Bulgaria with the widest and most diverse portfolio - 2 TV stations, 19 websites, magazines, radio and even a university. If there is something we are extremely proud of, it is the trust we have from our viewers and readers," said Nikolina Dimitrova - Chairman of the Supervisory Board of Investor Media Group. Trust is also the basis of the partnership with Bloomberg LP, which recognized the Bulgarian media group as one of its best partners, added Dimitrova. ■

Кетопрофен АБР

Кетопрофен

50 мг прах за перорален разтвор в саше

Празнувай живота
БЕЗ БОЛКА!

СТАВНИ И МУСКУЛНИ БОЛКИ

ГЛАЗОВОЛИЕ И НЕВРАЛГИЯ

МЕНСТРУАЛНА БОЛКА

ЗЪБОБОЛ

 antibiotic

Лекарствен продукт без лекарско предписание за възрастни и юноши на възраст над 16 години.

Съдържа Кетопрофен. Преди употреба прочетете листовката. КХП към Рег.№20230146; РУ № BG/МА/МР – 62964/12.07.2023; ИАП-3135/22.01.2024 г.

БОГАТ, БЕДЕН

Защо едни държави процъфтяват, а други се провалят: теорията на новите нобелови лауреати за икономика. И къде е мястото на България в нея?

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография iSTOCK

Защо едни нации са бедни, а други - богати? И как може да се премине от едната категория в другата? Тези въпроси са в основата на икономическата наука още от самата ѝ зора - неслучайно основополагащият труд на тази наука, дело на Адам Смит, се нарича именно "Богатството на народите". Само че за 248 години оттогава икономистите така и не са успели да дадат еднозначен отговор на тези въпроси. Не защото не са се опитвали, разбира се, а защото теориите им по темата са не

просто разнородни, а откровено противоположни си. Сега най-новата от тях, дело на Дарон Аджемолу, Саймън Джонсън и Джеймс Робинсън, бе удостоена с Нобеловата награда за икономика.

ИЗВЛИЧАЩИ СРЕЩУ ПРИОБЩАВАЩИ

Опростена до максимум, теорията на Аджемолу, Джонсън и Робинсън се свежда до това: страните се делят на извличащи (extractive) и приобщаващи (inclusive). В извличащите обикновено имаме малоброен политически и икономически елит, който

съсредоточава в ръцете си цялата власт и я използва, за да изолира мнозинството от по-активна роля в икономиката, и да заграби богатата изцяло за себе си. В приобщаващите страни, напротив, властта на елитите не е толкова концентрирана и те се стремят да оставят икономиката открита за всички, като така насърчават предприемачеството и иновациите. В първата група държави мнозинството хора нямат особени стимули да създават блага, защото знаят, че плодът на труда им ще бъде усвоен от други. Тези

общества остават по правило бедни. Оставаме ви сами да решите към коя група страни трябва да причислим съвременна България, чиито политически елит все по-отчетливо напомня на някои герои от "Животинската ферма" на Оруел.

В теориите на Агжемоу, Джонсън и Робинсън няма нищо кой знае колко оригинално, разбира се - те не са много по-различни от онова, което е мислел по темата самият Адам Смит. Новото в случая е изобилието от примери - от историята и съвременността - използвани от трима-

та професори, за да потвърдят правотата им. И да отхвърлят доста убедително някои по-стари схващания за богатството на нациите.

ТРУДОЛЮБИВИ И ЛЕНИВИ

Отдавна отхвърлена от икономическата наука, тази теория все още си има своето устойчиво място в главите на много хора: че богати са онези нации, чието население е трудолюбиво, докато ленивците си остават бедни. Но всъщност често нещата стоят по точно обратния начин:

колкото по-бедна е една страна, толкова повече са принудени да работят хората в нея. Гърция, която след 15 години наложени откън мерки за "затягане на коланите" трайно се е устремила към позицията на най-бедна страна в ЕС (според Greek Reporter е въпрос на съвсем малко време доходите на гърците да паднат под тези на българите), е достатъчно убедително доказателство: по данни на Eurostat гърците имат най-дългата работна седмица в ЕС (39.8 часа), и работят най-много извънредни часове. Останалите страни ▶

► с най-дълга работна седмица са Румъния, Полша и България. На другия полюс са Нидерландия (32.2 часа), Австрия и Германия - три от най-заможните нации на континента.

ПРОТЕСТАНТИ И ВСИЧКИ ОСТАНАЛИ

Друго популярно и до днес схващане свързва богатството на една нация с културните и религиозни особености на нейните поданици. Още в зората на XX век големият германски социолог Макс Вебер говори за "протестантската етика" като основа за процъфтяването на водещите по онова време индустриални нации в Европа. Но дори и в онази епоха това схващане не издържа на проверките в реалността - има и немалко забогатели покрай Промислената революция страни, които са католически. А днес религията като основа за икономически растеж изглежда напълно нелепа. Държавата с най-голям дял на протестантското население в света в момента е Тувалу, но тя има четири пъти по-нисък брутен вътрешен продукт на глава от населението от България. Доминиращо протестантски държави са Сейнт Винсент и Гренадини, Либерия и Централноафриканската република, които и най-големият оптимист не би нарекъл "богати". В същото време в Сингапур - един от образците за бързо и трайно забогатяване през втората половина на XX век - най-голямата религиозна група са будистите, има и 16% мюсюлмани (напук на привържениците на Вебер, според които ислямът възпрепятства икономическия растеж). Още по-голям пример са двете Кореи - страни с на практика идентична културна база, но с радикално различно икономическо развитие в резултат на различни решения на управляващите елити.

ПРИРОДНИ БОГАТСТВА

Друга теория, която звучи логично, но се оборва категорично от практиката, е тази за природните дадености като задължително условие за процъфтяване. Тук далеч не става дума само за полезни изкопаеми, разбира се (иначе достатъчно ясен пример е Демократична Република Конго, една от най-нагарените с минерални богатства държави в света, в която три четвърти от населението преживява някак с по-малко от 2 долара на ден). По-съвременните почитатели на тази теория са автори като Джаред Даймънд (Guns, Germs and Steel), които търсят причините за икономическата доминация на Европа в наличието на повече подходящи за опитомяване животни там, както и в удобното географско разположение, позволило на европейците сравнително лесно

Навремето "Икономиката, глупако!" бе прословутият лозунг на Бил Клинтън. Теорията на Аджемолу, Робинсън и Джонсън може да се обобщи като "Политиката, глупако!". Благосъстоянието на нациите зависи от политическото управление.

да достигат до други земи и да ги колонизират. Самият Аджемолу признава, че той и колегите му са били възхитени от "Guns, Germs and Steel" (книгата спечели "Пулицър" през 90-те), но че всъщност са стигнали до диаметрално противоположни изводи от Даймънд. Страни като Испания и Перу имат почти идентични природни дадености, но днес средният испанец е около 6 пъти по-заможен от средния перуанец, подчертава Аджемолу. Тримата нови нобелисти не са съгласни и с Джефри Сакс, който настояваше, че разположените в тропиците страни не могат да забогатяват заради тропическите болести и недостига на обработваема земя. Аджемолу сочи като пример Ботсвана: докато управляваните предимно от диктатори съседки ДР Конго и Зимбабве обедняват все повече, Ботсвана, която от независимостта си през 1966 е стабилна демокрация, има най-високите доходи на глава от населението в субсахарска Африка.

ПОЛИТИКАТА, ГЛУПАКО!

Навремето "Икономиката, глупако!" бе прословутият лозунг на Бил Клинтън. Теорията на Аджемолу, Робинсън и Джонсън може да се обобщи като "Политиката, глупако!". Благосъстоянието на нациите зависи от политическото управление: там, където то включва хората в икономиката, тя преуспява; там, където политическият елит я е капсуловал само за себе си, държавите са бедни. Икономическият растеж зависи най-вече от максимално широкото разпространение на техническия прогрес. Но то е възможно само там, където хората имат право на собственост върху плодовете на труда си - и съответно са мотивирани да изобретяват нови неща. Според Аджемолу и Робинсън, повратната точка в икономическата история на планетата е била т. нар. Слава революция в Англия в края на XVII век, когато Уилям Орански и Мери заменят на трона Джеймс II. Това е съпроводено със засилването и гарантирането на правото на собственост, включително и чрез зараждането на

патентното право в модерния му смисъл. Според двамата икономисти, това дава незапомнен стимул за изобретателите и води до най-продължителния икономически растеж от неолита насам.

СЪПРОТИВАТА НА ЕЛИТИТЕ

На пръв поглед теорията на Аджемолу, Робинсън и Джонсън дава явни предимства на демокрациите пред диктатурите. Но на практика, подчертава Аджемолу, наличието на демокрация не е гаранция за икономически просперитет - вероятно защото и при нея естествена реакция на елитите е да се противопоставят на промените, и съответно на прогреса. "Техническият прогрес дава просперитет на човешките общества, но също така подменя стария ред с нов, и води до унищожаването на икономическите привилегии и политическата власт на определени хора", писаха Аджемолу и Робинсън в книгата си "Защо нациите се провалят" (Why Nations Fail, 2012). Изкушението за елитите да противодействат на промяната е твърде силно и там, където няма достатъчно силни демократични механизми за противодействие, то в крайна сметка забавя растежа.

Много икономисти и философи са подчертавали в миналото неспособността на диктатурите да създадат икономически растеж, защото не знаят как. Но Дарон Аджемолу не е съгласен: според него става дума не за некомпетентност, а за съзнателно действие: авторитарните лидери нарочно избират политици, които ограничават икономическия просперитет, защото целта им е да задържат властта си. Добър пример е Древният Рим - икономически преуспяващ по време на републиката, и постоянно затъващ след създаването на империята, когато императорите вече нямат интерес широк кръг хора да забогатяват и преуспяват, подкопвайки властта им. Един пример, който изглежда безкрайно далечен, но всъщност би трябвало да ни накара да се замислим и в съвременна България. ■

RICH NATION, POOR NATION

Why some countries prosper and others fail: the theory of the new Nobel laureates in economics, and where is Bulgaria's place in it?

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ISTOCK

Why are some nations poor and others rich? And how can one move from the first category to the second? These questions have been the basis of economic science since its very dawn - it is not by chance that the foundational work of this discipline, by Adam Smith, is called "The Wealth of Nations". But in the 248 years since then, economists have not been able to give a clear answer. Not because they haven't tried, of course, but because their theories on the subject are not just disparate, but frankly contradictory. Now the latest of these, the work of Daron Acemoglu, Simon Johnson and James Robinson, has been awarded the Nobel Prize in Economics.

EXTRACTIVE VS INCLUSIVE

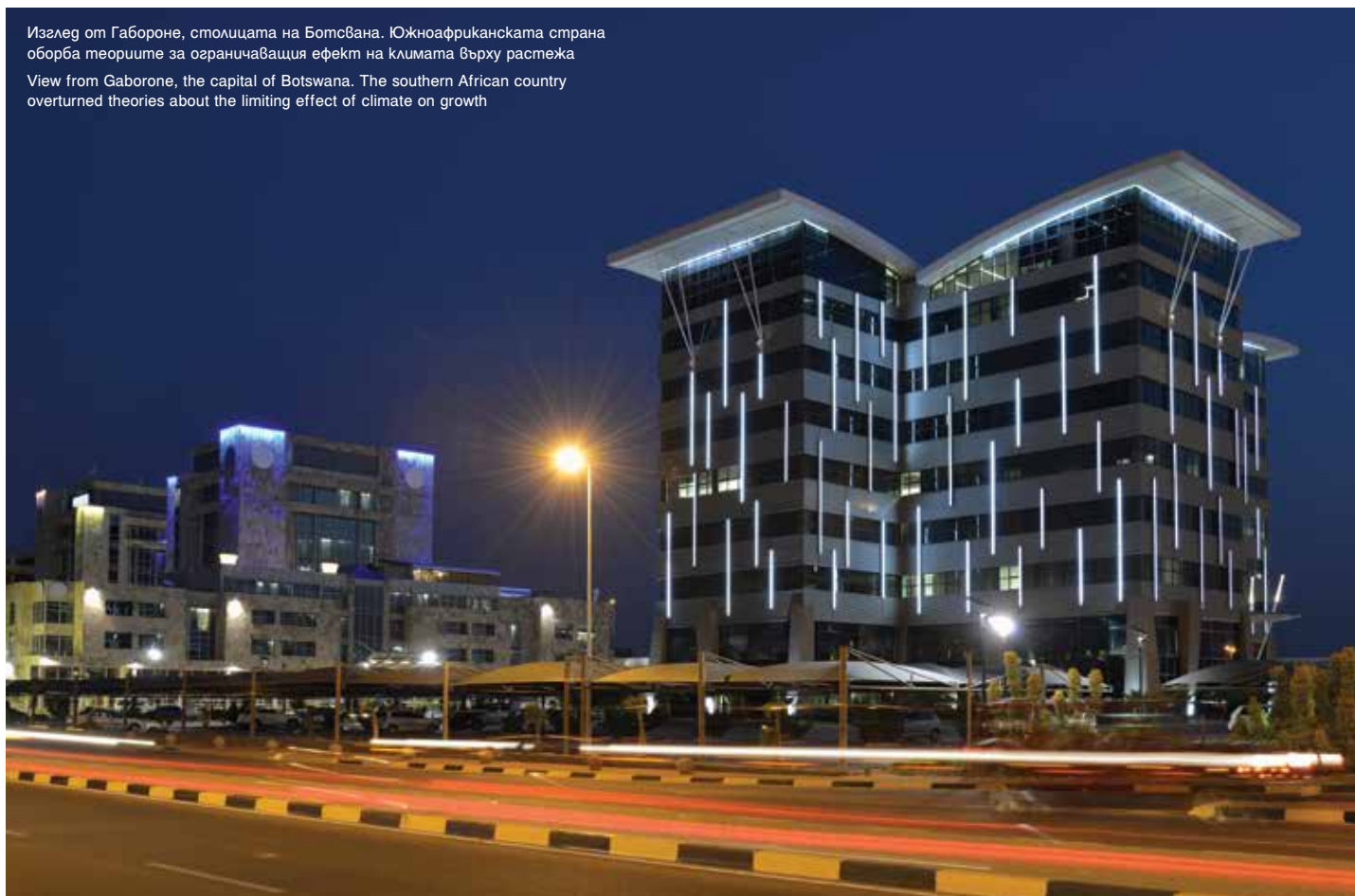
Simplified to the maximum, the theory of Acemoglu, Johnson and Robinson boils down to this: countries are divided into extractive and inclusive. In the extractive ones, we usually have a small political and economic elite that concentrates all power in their hands and uses it to isolate the majority from a more active role in the economy, and to seize the goods entirely for themselves. In the inclusive countries, by contrast, the power of elites is not so concentrated and leaves the economy open to all, thus encouraging entrepreneurship and innovation. In the first group of countries, the majority of people have no particular incentive to create goods because they know that the fruits of their

labour will be absorbed by others. These societies generally remain poor. We leave it up to you to decide to which group of countries we should classify modern Bulgaria, whose political elite is increasingly reminiscent of some characters from Orwell's "Animal Farm".

There is nothing particularly original about the theories of Acemoglu, Johnson and Robinson, of course - they are not much different from what Adam Smith himself thought on the subject. What is new in this case is the abundance of examples - from history and the present - used by the three professors to confirm their correctness. And to reject quite convincingly some older notions about the wealth of nations. ►

Изглед от Габороне, столицата на Ботсвана. Южноафриканската страна оборва теориите за ограничаващия ефект на климата върху растежа

View from Gaborone, the capital of Botswana. The southern African country overturned theories about the limiting effect of climate on growth

► THE HARDWORKING AND THE LAZY

Long discarded by economic science, this theory still has its permanent place in the minds of many people: that those nations whose populations are industrious are rich, while the lazy ones remain poor. But in fact, things are often the exact opposite: the poorer a country is, the more its people are forced to work. Greece, which after 15 years of externally imposed "belt-tightening" measures has permanently moved towards the position of the poorest country in the EU (according to the Greek Reporter, it is only a matter of time before the incomes of the Greeks fall below those of the Bulgarians), is enough convincing evidence: according to Eurostat data, Greeks have the longest working week in the EU (39.8 hours), and work the most overtime hours. The other countries with the longest working week are Romania, Poland and Bulgaria. At the other pole are the Netherlands (32.2 hours), Austria and Germany - three of the wealthiest nations on the continent.

PROTESTANTS AND THE REST

Another concept still popular today links the wealth of a nation to the cultural and religious characteristics of its subjects. At the dawn of the twentieth century, the great German sociologist Max Weber spoke of the "Protestant Ethic" as the basis for the flourishing of the then leading industrial nations in Europe. But even in that era, this perception did not stand the test of reality - there were quite a few countries that became rich during the Industrial Revolution, and were not Protestant. Today, religion as a basis for economic growth seems completely ridiculous. The country with the largest proportion of Protestant population in the world is currently Tuvalu, but it has four times lower per capita gross domestic product than Bulgaria. Dominantly Protestant countries are Saint Vincent and the Grenadines, Liberia and the Central African Republic, which even the most optimistic would not call "rich". At the same time, in Singapore - one of the examples of rapid and permanent enrichment in the second half of the twentieth century - the largest religious group is Buddhist, and there are also 16% Muslims (in defiance of Weber's supporters, according to whom Islam hinders economic growth). An even better example is the two Koreas - countries with a practically identical cultural base, but with radically different economic development as a result of different decisions of the ruling elites.

NATURAL RESOURCES

Another theory that sounds logical, but is categorically contradicted by practice, is that of natural resources as a necessary condition for flourishing. The meaning of 'natural resources' here goes far beyond just minerals,

Границата между северна и южна Корея в Панмунжон. Двете държави са убедителен довод, че забогатяването на една нация не е пряко свързано с културните ѝ особености
The border between North and South Korea at Panmunjom. The two countries are a convincing argument that the enrichment of a nation is not directly related to its cultural characteristics

of course (an otherwise clear enough example is the Democratic Republic of the Congo, one of the most mineral-rich countries in the world, where three-quarters of the population somehow survives on less than \$2 per day). More modern admirers of this theory are authors such as Jared Diamond (*Guns, Germs and Steel*), who look for the reasons for the economic dominance of Europe in the presence of more domesticated animals there, as well as in the convenient geographical location that allowed Europeans relatively easily to reach other lands and colonize them. Acemoglu himself admits that he and his colleagues were inspired by "*Guns, Germs and Steel*" (the book won a Pulitzer in the 1990s), but that they

actually came to diametrically opposite conclusions from Diamond. Countries like Spain and Peru have almost identical natural endowments, but today the average Spaniard is about 6 times wealthier than the average Peruvian, Acemoglu emphasizes. The three new Nobel laureates also disagree with Jeffrey Sachs, who insisted that tropical countries could not get rich because of tropical diseases and lack of arable land. Acemoglu points to Botswana as an example: while its mostly dictator-ruled neighbours DR Congo and Zimbabwe are increasingly impoverished, Botswana, a stable democracy since gaining independence in 1966, has the highest per capita income in sub-Saharan Africa.

Today, religion as a basis for economic growth seems completely ridiculous. The country with the largest proportion of Protestant population in the world is currently Tuvalu, but it has four times lower per capita GDP than Bulgaria. Other dominantly Protestant countries are Saint Vincent and the Grenadines, Liberia and the Central African Republic

IT'S THE POLITICS, STUPID!

Back in the day "It's the economy, stupid!" was Bill Clinton's famous slogan. The theory of Acemoglu, Robinson and Johnson can be summed up as "It's the politics, stupid!". The welfare of nations depends on political government: where it involves the people in the economy, it prospers; where the political elite have encapsulated the economy only for themselves, the countries are poor. Economic growth depends above all on the maximum possible spread of technical progress. But it is only possible where people have ownership of the fruits of their labour - and are accordingly motivated to invent new things.

According to Acemoglu and Robinson, the turning point in the economic history of the planet was the so-called Glorious Revolution in England at the end of the 17th century, when William of Orange and Mary replaced James II on the throne. This was accompanied by the strengthening of property rights, including through the emergence of patent law in its modern sense. According to the two economists, this provided an unprecedented stimulus to inventors and led to the longest economic growth since the Neolithic.

THE RESISTANCE OF THE ELITES

At first glance, the theory of Acemoglu, Robinson and Johnson gives clear advantages to democracies over dictatorships. But in practice, Acemoglu emphasizes, the presence of democracy is not a guarantee of economic prosperity - probably because even with it, a natural reaction of the elites is to oppose changes and progress. "Technical progress brings prosperity to human societies, but it also replaces the old order with a new one, and leads to the destruction of economic privilege and the political power of certain people," wrote Acemoglu and Robinson in their book *Why Nations Fail* (2012). The temptation for elites to resist change is too strong, and where there are not strong enough democratic mechanisms to counteract it, it ultimately slows growth.

Many economists and philosophers have emphasized in the past the inability of dictatorships to create economic growth because they simply do not know how. But Daron Acemoglu disagrees: according to him, it is not about incompetence, but about conscious action: autocratic leaders deliberately choose policies that limit economic prosperity because their goal is to hold on to their power. A good example is Ancient Rome - economically prosperous during the republic, and steadily declining after the establishment of the empire, when the emperors no longer had an interest in a wide range of people becoming rich and prosperous, undermining their power. An example that seems infinitely distant, but in fact should make us think in modern Bulgaria as well. ■

КОЛКО БОГАТА Е БЪЛГАРИЯ?

Напук на Вкоренените представи, българите всъщност попадат в първата третина на планетата по активи

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотогарафия iSTOCK

Колко богата е България? Вече две десетилетия световните медии неуморно ѝ лепят етикета "най-бедната страна в ЕС", и това сякаш е оставило траен отпечатък в съзнанието на нейните граждани. Но фактите далеч не потвърждават такова схващане - дори да оставим настрана субективното усещане, че вече е по-скъпо да вечеряш в София, отколкото в Рим или Берлин.

АКО СЕ СЪДИ ПО ПРОГНОЗИТЕ на Международния валутен фонд за 2024 година, България е 55-а от общо 191 държави и автономни територии по Брутен вътрешен продукт на глава от населението, преизчислен според Паритета на покупателната способност (тоест според цената на живота). Страната е уверено в първата третина на класирането, в една група с Гърция, Казахстан, Малайзия, Турция, и доста над Уругвай, Чили, Коста Рика, да не говорим за Сърбия, Северна Македония, Китай. По номинален БВП на глава от населението, пресметнат от Световната банка, България се нарежда 62-а от 196

държави. И това е БВП по официални данни, без да се отчита сивият сектор, на който според някои учени все още се падаат над 30% от българската икономика.

ОЩЕ ПО-ПОКАЗАТЕЛЕН за нарасналото благосъстояние на България в сравнение с първите години на европейското членство е последният Global Wealth Report, изготвен от германската финансова група Allianz. Според него, България се класира 35-а по брутни и нетни финансови активи на глава от населението. Докладът позиционира България в групата на страните средна класа със стабилна перспектива (Stable Middle Class), в която попадат не само Гърция, Унгария и Полша, но и Австрия, Белгия, Германия, Франция, Нова Зеландия. По данни на Allianz, българите притежават средно по 20,280 евро брутни финансови активи на глава от населението, по 3870 евро задължения и по 16 410 евро нетни финансови активи. Това е значително повече в сравнение с поляци и румънци, над двойно повече от руснаците и почти девет пъти повече от сърбите.

РАЗБИРА СЕ, БЪЛГАРИЯ ВСЕ ОЩЕ е далеч назад от наистина богатите страни. Кои са те? Ако се съди по ежегодния Global Wealth Report на UBS, най-богати са швейцарците, със средно състояние от 709,612 долара на глава от населението. По-нататък следват Люксембург (607,524), Хонконг (582,000), САЩ (564,862), Австралия (546,184), Дания (448,802), Нова Зеландия (408,231), Сингапур (397,708), Норвегия (382,575) и Канада (375,800). Страната, която е забогатяла най-много за последните петнайсет години (2008-2023), е Турция - средното състояние на гражданите ѝ се е повишило с 1708%, макар и от доста ниска база (другата страна с четирицифрен ръст е Казахстан - 1431%). Турция е и сред страните, в които според UBS ще има най-голям ръст на милионерите в следващите пет години. В момента доларовите милионери в югоизточната ни съседка са 60,787 души, а до 2028 година ще станат над 87,000 - ръст от 43%. Само за Тайван банката прогнозира по-голям бум на милионерите (47%). ■

HOW RICH IS BULGARIA?

Contrary to entrenched notions, Bulgarians actually fall into the first third of the planet in terms of assets

By KALIN ANGELOV / Photography iSTOCK

How rich is Bulgaria? For two decades now, the world media has tirelessly labelled it "the poorest country in the EU", and this seems to have left a lasting impression on the minds of its citizens. But the facts are far from confirming such a perception - even if we leave aside the subjective feeling that it is already more expensive to dine in Sofia than in Rome or Berlin.

JUDGING BY THE FORECASTS of the International Monetary Fund for 2024, Bulgaria is 55th out of a total of 191 countries and autonomous territories in terms of Gross Domestic Product per capita, recalculated according to Purchasing Power Parity (that is, according to the cost of living). The country is confidently in the first third of the ranking, in one group with Greece, Kazakhstan, Malaysia, and Turkey, and well above Uruguay, Chile and Costa Rica, not to mention Serbia, North Macedonia and China. According to nominal GDP per capita, calculated by the World Bank, Bulgaria ranks 62 out of 196 countries. And this is GDP according to official data, without taking into account the grey sector, which, according to some scientists, still accounts for over 30% of the Bulgarian economy.

EVEN MORE INDICATIVE of the increased welfare of Bulgaria compared to the first years of European membership is the latest Global Wealth Report prepared by the German financial group Allianz. According to it, Bulgaria ranks 35th in terms of gross and net financial assets per capita. The report positions Bulgaria in the group of middle-class countries with a stable perspective (Stable Middle Class), which includes not only Greece, Hungary and Poland, but also Austria, Belgium, Germany, France, and New Zealand.

According to Allianz data, Bulgarians have on average 20,280 euros of gross financial assets per capita, 3,870 euros of liabilities and 16,410 euros of net financial assets. This is significantly more than Poles and Romanians, more than twice as much as Russians and almost nine times as much as Serbs.

OF COURSE, BULGARIA IS STILL far behind the really rich countries. Who are they? Accord-

ing to UBS's annual Global Wealth Report, the Swiss are the richest, with an average wealth of \$709,612 per capita. Luxembourg (607,524), Hong Kong (582,000), USA (564,862), Australia (546,184), Denmark (448,802), New Zealand (408,231), Singapore (397,708), Norway (382,575) and Canada (375,800) follow. The country that has gotten richer the most over the last fifteen years (2008-2023) is Turkey - the average wealth of its citizens has risen by 1,708%, albeit from a fairly low base (the other country with four-digit growth is Kazakhstan - 1,431%). Turkey is also among the countries where, according to UBS, there will be the greatest growth of millionaires in the next five years. Currently, there are 60,787 dollar millionaires in our south-eastern neighbor, and by 2028 there will be more than 87,000 - an increase of 43%. Only for Taiwan the bank predicts a greater boom in millionaires (47%). ■

ФИНАНСОВИ АКТИВИ НА ГЛАВА ОТ НАСЕЛЕНИЕТО, EUR FINANCIAL ASSETS PER CAPITA, EUR

Страна Country	Брутни финансови активи Gross Financial Assets	Задължения Liabilities	Нетни финансови активи Net Financial Assets
САЩ / United States	314,930	54,610	260,320
Швейцария / Switzerland	382,910	127,470	255,440
Канада / Canada	177,050	53,920	123,130
Нидерландия / Netherlands	177,040	59,760	117,280
Франция / France	103,403	31,050	72,353
Австрия / Austria	94,790	24,380	70,410
Германия / Germany	95,030	25,970	69,060
Испания / Spain	59,290	15,590	43,700
Чехия / Czechia	42,030	10,120	31,910
Унгария / Hungary	26,990	4,130	22,860
Гърция / Greece	31,300	10,160	21,140
Хърватия / Croatia	22,680	6,260	16,420
България / Bulgaria	20,280	3,870	16,410
Полша / Poland	18,550	4,990	13,560
Мексико / Mexico	13,300	2,560	10,740
Румъния / Romania	12,400	2,960	9,440
Бразилия / Brazil	12,270	3,540	8,730
Русия / Russia	10,610	2,760	7,850
Турция / Turkey	4,390	1,150	3,240
Сърбия / Serbia	3,730	1,840	1,890
Индия / India	2,910	1,070	1,840
Пакустан / Pakistan	550	40	510

МОЖЕ ЛИ ВСЕКИ ДА СТАНЕ ИНВЕСТИТОР В НЕДВИЖИМИ ИМОТИ?

Съхранител номер едно на богатство в света са недвижимите имоти. Смята се, че общата им стойност е за около 380 трлн. долара. Това е близо 4 пъти размера на световната икономика и много повече от стойността на всички акции, облигации и злато взети заедно (Savills). А знаете ли че освен класическите инвестиции, чрез закупуване на физически имот, има и други начини да се възползвате от предимствата на този сектор, при това с всяка удобна за вас сума.

Чували ли сте за REITs?

Така наречените Real Estate Investment Trusts (REITs) са компании, които притежават и менажират доходносни недвижими имоти по целия свят. Инвестициите в тях позволяват да се възползваме и да печелим от недвижими имоти през финансови инструменти, без да се налага да закупим, поддържаме или финансираме директно физически такива.

Акциите на REITs са достъпни за самостоятелна търговия като всеки друг клас активи, а от 1 октомври 2024 г. управляващото дружество ЕЛАНА Фонд Мениджмънт въвежда и взаимен фонд ЕЛАНА Фонд Недвижими Имоти, чрез който можете да си закупите готов портфейл от множество такива компании, преминали анализа и оценката на професионалните анализатори на компанията.

И все пак сигурната международна обстановка, забавянето в някои от най-големите европейски икономики и притесненията за евентуално "спукване на имотния балон" на родна почва, водят след себе си големия въпрос.

Защо да инвестирам в недвижими имоти сега?

Освен че инвестициите в имоти през финансовите пазари ни спестяват някои главоболия като заключване на големи суми само в един актив, поддръжка, такси, данъци и ремонти има още някои различия, които ни носят предимства в момента:

1. В дългосрочен план REITs значително изпреварват инфлацията. По данни от САЩ за последните 50 години цените там са нараснали 6.5 пъти, а общата доходност от имотните компании за периода е над 240 пъти (NAREIT, U.S. Bureau of Labor Statistics)!
2. Нещо повече – в периоди с висока инфлация акциите на имотните компании се представят средно много по-добре от акциите на останалите компании.
3. В средата, в която се намираме имотите, които тези компании държат са с много по-висока стойност от акциите на самите компании. Към момента, инвестирайки в имоти през акциите на тези компании, ние получаваме голям потенциал за растеж.
4. През последните години акциите на компанията за недвижими имоти пострадаха силно от процесите по затягане на паричните политики и повишения на лихвените проценти. Централните банки от двете страни на океана ясно заявиха политика на сваляне на лихвите, така REITs ще имат силен попитен вятър както от понижаването на лихвите, така и от голямата разлика между цените им и фундаменталната им стойност.

Маркетингов материал. Информираме настоящите и потенциални инвеститори, че стойността на дяловете на договорните фондове и доходът от тях може да се понижат. Не се гарантират печалби и съществува риск за инвеститорите да не си възстановят пълния размер на инвестираните средства. Инвестициите във взаимни фондове не са гарантирани от гаранционен фонд, създаден от държавата или друг вид гаранция. Постигнатите резултати от минали периоди не предвиждат бъдещата възвръщаемост. Преди вземане на окончателно инвестиционно решение е препоръчително инвеститорите да се запознаят с проспекта и с основния информационен документ за инвеститори на съответния фонд. Документите са достъпни на интернет страницата на УД „ЕЛАНА Фонд Мениджмънт“ (www.elana.net). Бъдещите резултати подлежат на данъчно облагане, зависещо от личното положение на всеки инвеститор и може да се промени в бъдеще. Повече информация за рисковете и ползите в инвестирането в дялове е достъпно на: www.elana.net

ЕЛАНА Фонд
Недвижими Имоти

Един инвестиционен портфейл.
Атрактивни имоти по целия свят.

Промо период
01.10 - 31.12 2024

www.elana.net

elana

НОВИ КРИЛЕ, НОВИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

Полет от ново поколение с Airbus A220

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

www.air.bg

ОТ ХАРТИЯ КЪМ ПИКСЕЛИ: ПЪТУВАНЕТО НА ЕЛЕКТРОННИТЕ ВАУЧЕРИ ЗА ХРАНА У НАС ЕДВА ЗАПОЧВА

Едва ли през 1946 г. английските работодатели, които са давали на служителите си хартиени билети за обяд в ресторант, вместо да поддържат собствени кухни, са си представяли, че към днешна дата това ще бъде пазар с прогнозен дял от 67.91 милиарда за миналата 2023 г. и цели 105.56 милиарда до 2030 г. България участва в него с 1,6 милиарда лева (приблизително 1 млрд. долара) за 2024 г. А дигитализацията у нас едва започва. От юли тази година всички ваучери са електронни и се ползват от над 750 000 служители. Големият шум около целия процес, срокове и регулаторни рамки като че ли беше прекален, защото сега всичко на този пазар е спокойно. И всички участници в процеса са повече от доволни.

Въпросът е „Това ли беше? Приключихме ли?“ И отговорът е „По-скоро – не. Всичко едва започва.“

Точно както и в останалите гържави, в които ваучерите са дигитални повече от десетилетие (Великобритания, Франция, Бразилия, Италия, Белгия, Испания и др.), и у нас много неща ще се променят, защото новата инфраструктура дава криле, както всяка дигитализация. Преминаването към цифрови технологии осигурява повече възможности, а това неизменно води със себе си до повече конкуренция и предложения. Обхватът на работодатели и служители расте, а с него съвсем естествено се увеличава и общият размер на пазара на ваучери за храна.

Ще разгледаме няколко ефекта, които се очаква да настъпят и у нас предвид развитието на дигиталния пазар за ваучери на храна в световен мащаб.

Всеки е добре дошъл

Дигитализацията отваря нови врати в две основни посоки – от едната страна са компаниите, които могат да предложат цялостни софтуерни решения за всеки, който иска да стане ваучерен оператор. От другата страна са всички, които са решили да се развият на този пазар – независимо дали това ще е основният им бизнес или допълнение. Новите участници на пазара идват от няколко индустрии, най-вече финтех, банков, телекомуникации, цифрови плащания и технологични. Защото ваучерите за храна вече не са тягостна размяна на хартия и логистика, а възможност за всяка финансова институция да се включи в пазара с няколко клика, благодарение на готовите

софтуерни продукти. В България вече има такива компании с лицензи за ваучерни оператори.

Не е невъзможно именно банките да изиграят по-активна роля в този нов пазар, като предлагат комбинирана услуга на своите, а защо не и на чуждите клиенти. Те биха могли да сключат договори с ваучерните оператори. А защо не и самите те да станат ваучерен оператор?! Тогава всеки търговец, който има или заяви ПОС, би получил освен стандартните плащания с карта, и плащания с електронни ваучери.

Малък, голям – вече няма значение

Старият модел на ваучерите за храна изключваше от пазара голяма част от малките населени места и малките търговеци. И то не защото не са искали да участват в него. Ситуацията, в която един собственик на магазинче на село трябва да сключи договор с 14 ваучерни оператора, да събира хартията на всички, да се отчита на всички и да чака месеци парите си, не беше по вкуса на никой. По този начин малките населени места, с някои изключения, бяха откъснати от ваучерите, които хората получават от работодателите си в по-големите градове. Но при дигитализацията това би могло да се промени само с един ПОС терминал.

Храна за гушата и тялото

Настоящите промени позволяват електронните ваучери за храна да се ползват и за плащане на битови сметки, сметки от заведения, билети за културни събития и хотели. Основните обекти, разбира се, все още са свързани с бързооборот-

ните стоки, но при по-детайлен поглед в списъците с партньори на ваучерните оператори вече се забелязва раздвижване. В тях фигурират ресторанти и заведения за бързо хранене, аптеки, хотели и места за развлечения. Ефектът от този по-широк спектър на закона е двустранен – повече възможности за служителите и повече оборот за търговците. Няма да се учудим, ако електронните ваучери бъдат един от основните двигатели за увеличаването на броя на ПОС терминалите у нас. В момента те са 148 882 броя.

Бъдещето е светло

Разширяването на ваучерния пазар неминуемо води след себе си не само ползи за бизнеса, но и за дигитализацията на обществото като цяло. У нас все още има хора, които не използват карти поради прегразсъдъци или пък получават доходите си изцяло или частично необлагаемо. Използването на дигиталните ваучери ще разшири ползването на карти изобщо, ще разшири и приемането на карти в по-малките населени места. А тези процеси ще извадят наяве много обороти, които сега са в сивата територия.

Точно такъв е бил ефектът в Бразилия, където преминаването към цифрови технологии (средата на 2010 г.) спомага за увеличаване на финансовото приобщаване, особено за служители, които преди това не са ползвали банкови продукти и услуги.

И тъй като от това изсветляване, най-много полза има гържавата, очакванията са в бъдеще да бъдат включени нови облекчения и стимули работодателите да дават ваучери.

БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА ДОКАЗА КОЛКО Е ИЗДРЪЖЛИВА

Марина Кобакова, главен изпълнителен директор на ING Bank България,
прег The Inflight Magazine

Текст ЕМИЛ ИВАНОВ / Фотография ИВАЙЛО ПЕТРОВ

ING Group е една от най-големите банки в света, с почти 1 трилион евро активи в края на миналата година. Тази година българският клон на фирмата отбелязва 30 години в страната. Каква е равнотежката?

ING Bank България е една от първите международни банки с присъствие на българския пазар - още от 1994. Освен че тази година отбелязваме три десетилетия тук, с целта ни екип в България има още много поводи, с които се гордеем. Като част от нидерландската ING Group, една от най-големите финансови институции в света, ние сме изключително горди и все по-мотивирани да продължаваме да разширяваме и подобряваме услугите на ING Bank в България. Следвайки глобалните стратегии за развитие на ниво група, адаптирани към особеностите на местния финансов сектор и икономическа среда, през тези 30 години ING Bank България търпи една изключително динамична трансформация. Стремим се активно да развиваме и адаптираме нашите услуги заедно с цялото ни общество, ни позволи да се утвърдим като един от лидерите на пазара на финансови услуги в корпоративния сегмент в България.

Как се промени самото корпоративно банкиране в България за тези 30 години?

През последните 30 години видяхме как финансовият сектор претърпя една огромна трансформация – от

кредитиране и предлагане на финансови услуги, до изготвяне на индивидуални решения за клиентите с високо ниво на персонализация. Наблюдавахме и една силно конкурентна среда, като трябва да отбележим факта, че ING Bank и секторът като цяло непрекъснато инвестират в нови технологични разработки и функционалности, с които обслужването на корпоративни клиенти става по-лесно, удобно и сигурно.

За силно конкурентна среда говори и фактът, че през този период на българския пазар навлязоха много международни и местни финансови институции, което доведе до появата на по-широк набор от финансови решения за бизнеса. Това на свой ред даде тласък за няколко съществени банкови консолидации през последните години. Тези промени създават по-устойчива бизнес среда.

Промените в корпоративното банкиране у нас са вследствие и на развитието на технологиите. През последните 30 години технологичният напредък преобрази начините, по които банките взаимодействат със своите клиенти.

Междувременно банковият сектор се превърна в един от най-регулираните в света. Внезапният скок на основните лихви през последните години сложи край на безпрецедентен период на нулеви и дори отрицателни разходи за заеми. Въвеждат се нови практики за управление на риска и необходимост от постоянни инвестиции в нови технологии, които целят да ▶

► осигурят една стабилна банкова среда. През последните десет години говорим все повече за зелени политики, а през последните три - за т. нар. Екологично, социално и корпоративно управление, ESG - един широкообхватен термин, който обобщава основните приоритети за всеки бизнес.

За компании от кои сектори са най-привлекателни услугите Ви?

За мен е чест да работя всеки ден с отличен професионален екип на банката в България, с експертиза и отгаденост на клиентите ни. С дълбоко познание в седем сектора и 29 подсектора - сред които енергетика, телекомуникации, медии и технологии, здравеопазване, транспорт и логистика, промишлено производство - нашият опит помага на клиентите да се ориентират през върховете и спадовете на икономическите цикли. Дефинирахме девет основни възгледа на нашата дейност, ориентирани към нуждите на нашите клиенти и базирани на дългосрочни взаимоотношения, експертиза, клиентско изживяване, присъствие в над 35 държави и развита клонова мрежа по света, предоставяне на дигитални и устойчиви решения.

Макар и без кой знае какви обществени дискусии, няколко поредни български правителства декларират твърда решимост страната да влезе в еврозоната при първа възможност. Кога може да е тази първа възможност според вас? Какви ползи ще донесе еврото? Носи ли то освен това и някакви рискове?

Съвсем малко не достигна на България да се присъедини към еврозоната на 1 януари 2025, като страната ни се справя много добре с изискванията за присъединяване, нормативно е напълно готова за приемане на еврото, а и при инфлацията се виждат положителни резултати, като очакванията са да отговорим на всички критерии за присъединяване още през първото тримесечие на следващата година. Тъй като средата на годината не е най-подходящият момент да се сменя валутата, най-вероятната дата за въвеждане на еврото е 1 януари 2026, като политическата стабилност ще бъде сред ключовите предпоставки по пътя към еврозоната.

Смятам, че нашият сектор е готов за присъединяване, благодарение на стабилната банкова система, която е добре капитализирана и с много висока ликвидност. Банковият сектор до голяма степен е вече част от еврозоната и поради факта, че България е пълноправен член на Европейския банков съюз от 1 октомври

2020. Сред очакваните ползи са повишена инвестиционна активност - нещо, което наблюдавахме в Хърватия след нейното присъединяване, повишен кредитен рейтинг на държавата, по-ниска инфлация, по-ниски транзакционни такси. Друг положителен ефект от въвеждането на еврото е достъпът до Европейския механизъм за стабилност - в дългосрочен план това ще доведе до повишаване на доверието на чуждестранните инвеститори към България.

Рискове, разбира се, не са изключени, но по-скоро те зависят от фактори, които

биха могли да въздействат върху глобалната икономика, като например ескалиране на глобалната геополитическа несигурност.

През 2023 ING въведе генеративен изкуствен интелект за работа с клиенти - което на свой ред подтикна Global Finance тази пролет да я провъзгласи за една от четирите най-иновативни компании във финансовия сектор в света. Докъде може да стигне ролята на изкуствения интелект в банковия сектор? Какви възможни приложения виж-

гате за него в работата си в България?

През последните години високите технологии предизвикаха революция във финансовия свят - а и не само в него, разбира се. За нас логично решение бе не само да следваме последните технологични тенденции, но и да бъдем лидер в областта на дигитализацията и иновациите за едно по-добро клиентско преживяване. За да го постигнем, изучаваме иновативни технологии като GenAI и въведохме изкуствен интелект в работата ни с клиентите. Горди сме, че това бе първият подобен пилотен проект за клиентско обслужване, реализиран в Европа, като от миналата година насам хиляди клиенти са общували с генеративния AI чатбот на ING Bank.

Независимо как се внедрява AI, едно нещо остава вярно: хората са в основата на нашия процес. Създаваме тези модели за нашите клиенти, с цел те да бъдат използвани и да носят ползи за тях. Стремим се непрекъснато да подобряваме процесите си по холистичен начин, като обхващаме целия спектър с основен акцент върху защитата на данни. Поради това, прилагането на иновации, базирани на AI, трябва да включва сериозна доза поверителност. Винаги, когато AI взема за решение с потенциално значими последици, имаме в процеса и човек,

потенциал във всяка сфера. Виждам неговото приложение както в управление на вътрешните процеси на банката, така и в развитие на решенията за клиентите ни.

ING бе една от първите банки в света, въвели борбата с климатичните промени като неотделна част от бизнес модела си, и стигнали дотам да обвързват условия по кредити с изпълнени от клиентите цели за устойчиво развитие. Каква част от тези инициативи засягат и българския пазар?

Като банка най-голямо въздействие оказваме с финансирането, което структурираме, като сме си поставили глобална цел да мобилизираме 150 млрд. евро устойчиво финансиране до 2027. Предприемаме конкретни действия по отношение на това как бизнесът ни влияе върху климатичните промени. Това включва нашия уникален по рода си подход, наречен Terra - методология, която обхваща десет ключови бизнес области, имащи влияние върху изменението на климата. Целта е да насочим целия си кредитен портфейл към ограничаване на повишаването на средната глобална температура до максимум 1.5 градуса по Целзий до 2050. През изминалата година разширихме нашия Terra подход, за да обхващаме и алуминия – тъй като производ-

банката структурира първия в историята заем, обвързан с устойчивото развитие, за Philips в размер на 1 милиард евро, а в България – първия за пазара синдикиран заем, обвързан с конкретни ESG цели за водеща компания, лидер в автомобилния сектор. Щастлива съм, че ESG темите вече са приоритет за местния бизнес - компаниите си поставят ясни и амбициозни цели, които искат да постигнат, инвестират в иновативни технологии и постигат забележителен напредък в налагането на устойчиви практики в работата си.

Какви са очакванията ви за 2025 година - за България и за Европа като цяло в една все по-непредсказуема глобална среда?

Българската икономика показва своята издръжливост през 2024, като функционира ефективно въпреки политическата нестабилност. За България, нашите макроикономисти очакват ръст на икономиката през 2025 до 3.1%, воден основно от ръст на инвестициите, подпомогнат от по-ниските лихви, и от стабилизиране на цената на енергийните ресурси. Предизвикателствата пред България са поредните предсрочни парламентарни избори, своевременното приемане на бюджет 2025, политическата несигурност, водеща до забавяне на необходимите реформи, и евентуални трудности при усвояване на средства от програми на ЕС, най-вече по Механизма за възстановяване и устойчивост.

Що се отнася за ситуацията в Европа, макар да показва леко забавяне тази година, общата икономическа прогноза за 2025 остава благоприятна. Ръстът на БВП в еврозоната се очаква да се запази догодина на нива, сравними с тези от 2024. Предизвикателството пред Европа, и в още по-голяма степен пред големите държави като Франция и Германия, е успешно реструктуриране на икономиките и завършване на енергийния преход. Значително намаляване на зависимост от природен газ и същевременно запазване на конкурентноспособност е нелека задача, пред която е изправен индустриалният сектор. Позитивно развитие е значителното намаляване на инфлацията до очакванията за средна инфлация от 2% през 2025. Успокояването на инфлацията води след себе си по-малко рестриктивна политика от ЕЦБ и намаляване на пазарните лихви, което подпомага инвестиционните решения, и засилва финансовото състояние на компаниите. Ниската инфлация води и до по-висок реален ръст на заплатите и подпомага потребителското търсене. ■

"Банковият сектор до голяма степен е вече част от еврозоната: България е член на Европейския банков съюз от 2020. Сред очакваните ползи са повишена инвестиционна активност - нещо, което наблюдавахме в Хърватия след нейното присъединяване, повишен кредитен рейтинг на държавата, по-ниска инфлация, по-ниски транзакционни такси"

който да се намеси при нужда и да внесе корекции. Освен това всеки клиент може да изисква второ преразглеждане на решението от човек.

По отношение на ESG ние продължаваме да инвестираме в нови банкови решения за нашите клиенти. Разработваме алгоритми и иновации на база изкуствен интелект, за да постигнем целта целият ни кредитен портфейл на глобално ниво да е с нулеви нетни стойности на емисиите до 2050 година.

Аз лично смятам, че изкуственият интелект тепърва ще разгръща своя огромен

ството му отделя много въглеродни емисии, но той е основен компонент в много технологии за декарбонизация.

Финансирането, свързано с устойчивото развитие, при което лихвените нива са обвързани с ESG целите на компанията в областта на устойчивото развитие, беше създадено от ING още през 2017, и оттогава насам пазарът расте експоненциално. През 2023 са емитирани 204 млрд. евро банков дълг, свързан с устойчиво развитие, като ING е структурирала повече от 350 устойчиви финансови решения за свои клиенти. Гордея се, че

THE BULGARIAN ECONOMY HAS PROVEN ITS RESILIENCE

Marina Kobakova, Country Manager of ING Bank NV Bulgaria, talks to THE INFLIGHT MAGAZINE

By EMIL IVANOV / Photography DIMITAR KYOSSEMARLIEV

ING Group is one of the largest banks in the world, with almost EUR 1 trillion in assets at the end of last year. This year, the Bulgarian branch of the company celebrates 30 years in the country. Can you give us a recap?

ING Bank Bulgaria is one of the first international banks with a presence on the Bulgarian market since 1994. Apart from the fact that this year we're celebrating three decades of presence here, our entire team in Bulgaria has many more reasons to feel proud. As part of the Dutch ING Group, one of the largest financial institutions in the world, we are extremely honored and increasingly motivated to continue expanding and improving ING Bank's services in Bulgaria. By following the global development strategies at the group level and adapting them to the specifics of the local financial sector and economic environment, ING Bank Bulgaria has undergone a dynamic transformation during these 30 years. Our aspiration to actively develop and adapt our services, in sync with the entire society, has allowed us to establish ourselves as one of the leaders in the corporate segment of the financial services market in Bulgaria.

How has corporate banking itself changed in Bulgaria over these 30 years?

Over the past 30 years, we have seen how the financial sector has undergone a huge transformation – from extending lending and financial services, to preparing highly-tailored individual

solutions for customers. We have also observed the development of a highly competitive environment, noting the fact that ING Bank and the sector as a whole are constantly investing in new technological developments and functionalities that make serving corporate clients easier, more convenient and more secure.

The fact that many international and local financial institutions tapped into the Bulgarian market during this period also speaks of a highly competitive environment, which has led to a wider range of financial solutions for local businesses. This in turn has fueled several significant bank consolidations in recent years. These changes have created a more sustainable business environment overall.

The shifts in Bulgarian corporate banking are also the result of the development of new technologies. Over the past 30 years, tech advances have transformed the ways in which banks interact with their customers.

Meanwhile, the banking sector has become one of the most regulated in the world. The sudden spike in prime rates in recent years ended what had been an unprecedented period of zero and even negative borrowing costs. New risk management practices were introduced and there's now a need for constant investment in new technologies aimed at ensuring a stable banking environment. In the last ten years we have been talking more and more about green policies, and in the last three years - about the so-called Environmental, Social and Corporate Governance, or

ESG, - a broad term that summarizes the main priorities for every business.

Which business sectors find your services the most attractive?

It is an honor for me to work daily with the excellent professional team of the Bulgarian branch of ING Bank, defined by expertise and dedication to our clients. With deep knowledge across seven sectors and 29 sub-sectors - including energy, telecommunications, media and technology, healthcare, transport and logistics, industrial manufacturing - our competence helps clients navigate the highs and lows of economic cycles. We have defined nine key beliefs of our activity, which are oriented to the needs of our customers and based on long-term relationships, expertise, customer experience, presence in over 35 countries and a developed branch network around the world, providing digital and sustainable solutions.

Although there hasn't been much public discussion, several successive Bulgarian governments have declared their firm determination for the country to enter the Eurozone as soon as possible. When do you think this might become a reality? What benefits will the euro bring? Does it also carry any risks?

Bulgaria could have almost joined the eurozone on January 1, 2025, as our country is coping very well with the admission requirements. It is, legally speaking, ready to adopt the euro, and ►

► there are already visible positive results in terms of the inflation rate, so the expectations are that it will meet all the accession criteria in the first quarter of next year. However, the middle of the year is not the best time to swap the national currency, so the most likely date for the introduction of the euro will be January 1, 2026, with political stability remaining among the key prerequisites on the way to the Eurozone.

I believe our sector is ready for the admission date thanks to a robust banking system that is well capitalized and very liquid. The banking sector is to a large extent already part of the Eurozone - partially due to the fact that Bulgaria has been a full member of the European Banking Union since October 1, 2020. Among the expected benefits of having the euro as currency are increased investment activity (something we have seen in Croatia since its accession), improved credit rating, lower inflation, and lower transaction fees. Another positive effect from the introduction of the euro will be the access to the European Stability Mechanism - in the long term, this will lead to an increase in foreign investors' trust in Bulgaria.

We cannot exclude the presence of risks, of course, but these depend on factors that could affect the entire global economy, such as the escalation of geopolitical uncertainty.

In 2023, ING introduced generative artificial intelligence in its work with clients - which in turn prompted Global Finance this spring to name it one of the four most innovative companies in the financial sector in the world. How far can AI in the banking sector go? What possible applications do you see for it in your work in Bulgaria?

In recent years, high technologies have caused a revolution in the financial world - and not only there, of course. For us, it was a logical decision not just to follow the latest tech trends, but also to become a leader in the field of digitization and innovation for a better customer experience. To achieve this, we are studying innovative technologies such as GenAI and have already introduced artificial intelligence into our work with clients. We are proud that this was the first such customer service pilot project implemented in Europe, with thousands of customers having interacted with ING Bank's generative AI chatbot since last year.

Regardless of how AI is implemented, one thing remains true: people will be at the heart of our process. We build these models for our customers to be used and benefit customers. We strive to continuously improve our processes in a holistic manner, looking at the entire spectrum with data protection as a core pillar. Therefore, applications of AI-based innovations include a healthy dose of privacy. Whenever AI-driven conclusions may lead to effects, these are overseen by a meaningful human component who may intervene and introduce adjustments, if needed, as well as cus-

tomers may request re-assessment of any such conclusion by a human counterparty.

Regarding ESG, we continue to invest in new banking solutions for our customers. We are developing algorithms and innovations based on artificial intelligence to achieve the goal of reaching net zero by 2050.

I personally think that artificial intelligence is yet to unleash its enormous potential in every field. I see its application both in managing the bank's internal processes and in developing solutions for our clients.

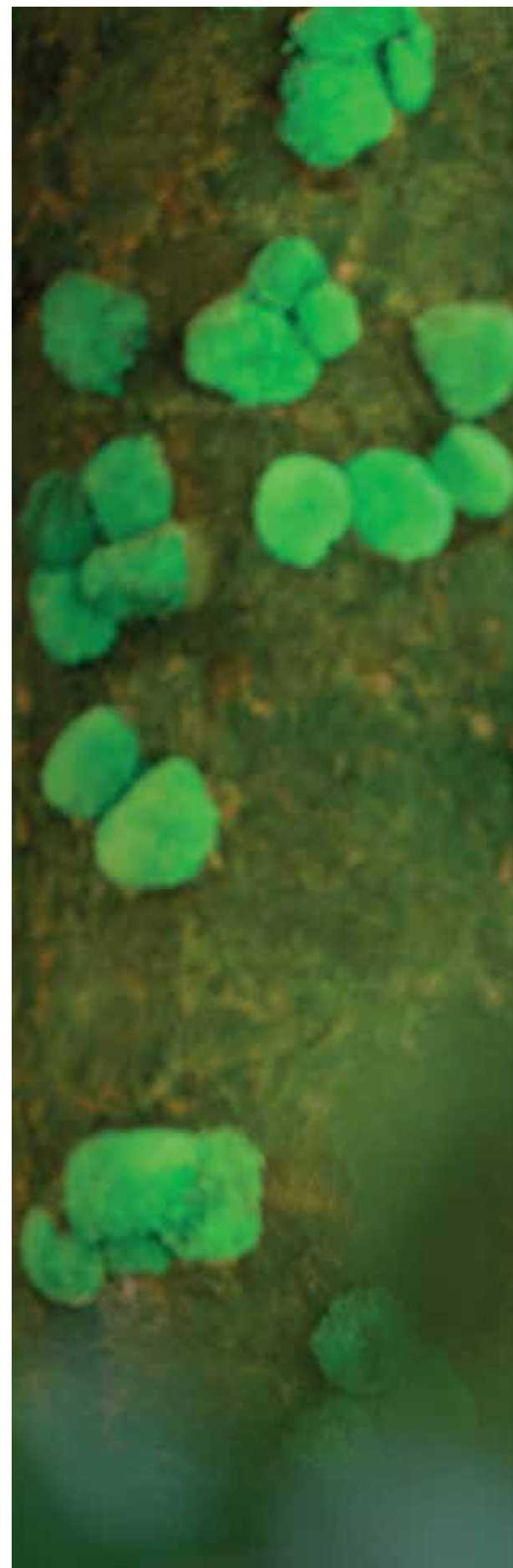
ING was one of the first banks in the world to make the fight against climate change an integral part of its business model and went so far as to link credit conditions to customers meeting sustainable development goals. What part of these initiatives also affect the Bulgarian market?

As a bank, we make the biggest impact with the structure of our financing, having set ourselves a global goal of mobilizing 150 billion euros of sustainable financing by 2027. We take concrete actions regarding the way our business affects climate change. This includes our unique approach called Terra, a methodology that covers ten key business areas with an impact on climate change. The goal is to direct our entire credit portfolio to limit the rise of average global temperatures to a maximum of 1.5 degrees Celsius by 2050. In the past year, we have expanded our Terra approach to include aluminum - as its production emits a lot of carbon, yet it is an essential component in many decarbonization technologies.

Sustainability-linked financing, where interest rates are tied to a company's ESG sustainability goals, was launched by ING back in 2017, and the market has grown exponentially since then. In 2023, EUR 204 billion of sustainability linked financings were issued on the market, with ING structuring more than 350 sustainable financial solutions for its clients. I am proud that our bank structured the first-ever loan tied to sustainable development for Philips in the amount of 1 billion euros, and in Bulgaria - the first syndicated loan on the local market tied to specific ESG goals for a leading company in the automotive sector. I am happy that ESG topics are now a priority for local businesses - companies are setting clear and ambitious goals they want to achieve, investing in innovative technologies and making remarkable progress in enforcing sustainable practices in their work.

What are your expectations for Bulgaria and for Europe as a whole in the year 2025 in what seems like an increasingly unpredictable global environment?

The Bulgarian economy has demonstrated its resilience in 2024, functioning effectively despite political uncertainty. For Bulgaria, our macroeconomists expect economic growth of 3.1% in 2025, driven mainly by investment growth, sup-

"As a bank, we make the biggest impact with the structure of our financing, having set ourselves a global goal of mobilizing 150 billion euros of sustainable financing by 2027. We take concrete actions regarding the way our business affects climate change"

ported by lower interest rates, and by the stabilization of energy prices. The potential challenges facing Bulgaria would be yet another early parliamentary election, untimely adoption of the 2025 budget, political uncertainty leading to a delay in the necessary reforms, and possible difficulties in absorbing funds from EU programs, especially the Recovery and Resilience Mechanism.

As for the situation in Europe, although there was a slight slowdown this year, the overall economic outlook for 2025 remains favorable. GDP growth in the Eurozone is expected to remain at levels comparable to those of 2024. The challenge for Europe, and to an even greater extent for large countries such as France and Germany, is the successful restructuring of the economies and the completion of the energy transition. Significantly reducing dependence on natural gas while maintaining competitiveness will not be an easy task for the industrial sector. A positive development is the significant reduction in inflation to expectations of an average rate of 2% in 2025. Calming inflation brings with it a less restrictive policy from the ECB and a reduction in market interest rates, which in turn supports investment decisions and strengthens the financial position of companies. Low inflation also leads to higher real wage growth and boosts consumption. ■

ВРЕМЕ ЗА УСКОРЕНИЕ

България е страната с най-голям ръст на новите автомобили
в цяла Европа тази година

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография АРХИВ

Не са чак толкова чести случаите, в които България оглавява някоя позитивна икономическа класация в Европейския съюз. Но 2024 година със сигурност ще ни донесе един такъв случай: през нея България е най-бързо растящият пазар на нови автомобили на Стария континент. По данни на европейската браншова организация ACEA, за първите девет месеца регистрациите на автомобили в страната са се увеличили с 18.4% спрямо същия период на 2023. Това идва на фона на стагниращ като цяло пазар в Европа, и на отчетливи спадове в някои от най-големите отделни пазари: Германия, Франция, Нидерландия, Швеция, Белгия. Само още две държави освен България могат да се

похвалят с двуцифрен ръст - Полша (+13.8%) и Хърватия (+12%). Разбира се, в българския случай ръстът е върху доста ниска база - пазарът у нас си остава един от най-малките, съотнесени към броя на населението.

АКО НЕЩО ДРАМАТИЧНО НЕ СЕ ПРОМЕНИ през последните два месеца на годината, 2024 ще влезе в историята като най-силната година за автомобилния пазар в България. Досегашният рекорд принадлежеше на 2008, с 57 927 регистрации на нови моторни превозни средства. За първите 10 месеца на 2024 числото е вече 53 187 по данни на МВР, а ноември и особено декември по традиция са от сил-

ните месеци за пазара. Тепърва се очаква да се види и евентуалният ефект от проведения през октомври Софийски автомобилен салон.

Все пак есента донесе известно отрезвяване в сектора след еуфоричното начало на годината, когато продажбите клоняха към 5000 нови автомобили месечно. Според Александър Миланов, управител на BMW Group Bulgaria, огромният ръст в края на 2023 и началото на 2024 е бил извънредно явление, а забавянето в последните месеци е всъщност нормализиране на пазара. "На базата на наваксаните производствени мощности, на базата на бързия ръст на доставките по договори, подписвани още през 2021, ►

NATUZZI 65

65 years of Harmony

Изживейте Comfortness
с диван Wellbe

Разберете повече
на [natuzzi.com](https://www.natuzzi.com)

бул. Симеоновско шосе 14 — София
+359 88 330 5060

 SELAMORE

essenza мебели
осветление

► 2022 и 2023, практически пикът на доставките и производството дойде през втората половина на 2023", обяснява Миланов. На практика през първото полугодие сме се сравнявали с относително слабия старт през 2023, докато сега базата за сравнение е много силната втора половина на 2023. "Но това не пречи 2024 да е по-силна като цялостна реализация, отколкото 2023", подчертава Миланов. Според него кризата в производството, предизвикана от логистични сривове и от недостига на чипове и други компоненти, вече е преодолена, и занаят пред сроковете за доставка ще са значително по-кратки.

ТРАДИЦИОННАТА СПРАВКА на сайта Automeia.bg показва 42 086 регистрирани нови леки автомобили (категории M1 и N1) за първите десет месеца на годината, което също е 18.4% спрямо 2023. През октомври новите регистрации са 4344. Ако ноември и декември повторят това постижение, което се очаква, тогава продажбите на леки автомобили ще надхвърлят 50,000 бройки за пръв път от 16 години насам. Съществената разлика с 2008 година обаче е, че сега и цените, и маржовете при новите автомобили са

значително по-високи.

Ако няма внезапна промяна в последните два месеца, 2024 ще донесе и смяна на лидерството при марките в България. След близо десетилетната хегемония на Dacia, в предишните две години Toyota бе най-предпочитаната марка на пазара, но сега тя отстъпва осезаемо на Skoda. Чешкият бранд има 60% ръст на годишна база - най-високият в Топ 10. Иначе от значимите пазарни играчи най-съществен растеж отчитат Iveco (+150%), Land Rover (+119%, най-вече заради големи поръчки от Гранична полиция) и Suzuki (+75%). Абсолютен шампион по увеличение в регистрациите е китайският бранд Forthing

**ТОП 10 ПО МОДЕЛИ В БЪЛГАРИЯ
TOP 10 MODELS IN BULGARIA**

Toyota Corolla	1625 (+46% y/y)
Skoda Octavia	1623 (51%)
Dacia Sandero	1181 (4%)
Dacia Jogger	1065 (74%)
Skoda Kamiq	1047 (86%)
Renault Clio	998 (29%)
Kia Sportage	966 (48%)
Dacia Duster	869 (13%)
Skoda Kodiaq	816 (112%)
Skoda Superb	731 (87%)

- 969%, но от много ниска база през миналата година, когато предлагането в България едва започваше. Същото важи и за марката за високотехнологични автомобили Ipeos (+467%).

На обратния полюс е Mitsubishi, която след 83% спад е почти изчезнала от българския пазар. Останалите марки със сериозно свиване в регистрациите са Maserati (-51%), Subaru (-42%), Jeep (-36%) и SsangYong/KG (-28%).

ОСВЕИ SKODA, В ЧЕЛНАТА ШЕСТОРКА по продажби понагат Toyota, Renault, Dacia, Volkswagen и Ford. В премиум сегмента убедително води BMW с 1574 регистрации, пред Mercedes с 1519 (тук обаче се включва и лекотоварната гама), Audi със 758, Land Rover с 360 и Porsche с 339. Добре се развиват и най-високите сегменти на пазара: с 80% ръст за Ferrari, 60% за Bentley, 38% за Lamborghini, 14% за Rolls-Royce и цели 300% за Aston Martin. Промените в нагласите към електромобилите в Европа се усещат и в България: пазарът на чисти електромобили се е свил с 11% спрямо миналата година по данни на ACEA, докато регистрациите на бензинови автомобили растат със 17%, на дизелови - с 29%, а на хибриди - с 38%. ■

Александър Миланов, управител на BMW Bulgaria
Alexander Milanov, General Manager of BMW Bulgaria

EO Dent

DENTAL CLINIC

ДЕНТАЛНА ЕСТЕТИКА

ИМПЛАНТОЛОГИЯ

ОРАЛНА ХИРУРГИЯ

ПАРОДОНТОЛОГИЯ

ДЕТСКА ДЕНТАЛНА

МЕДИЦИНА

ЛЕЧЕНИЕ С ЛАЗЕР

ОРТОДОНТИЯ

ОРТОПЕДИЯ

3D ДИАГНОСТИКА

ФИЗИОТЕРАПИЯ

АЛЕРГОЛОГИЯ

DENTAL ESTHETICS

IMPLANTOLOGY

ORAL SURGERY

PERIODONTOLOGY

CHILDRENS

DENTISTRY

LASER TREATMENT

ORTHODONTICS

ORTHOPEDY

3D DIAGNOSTICS

PHYSIOTHERAPY

ALLERGOLOGY

Създаваме усмивки с любов!

We create smiles with love!

EO Дент е най-голямата верига дентални клиники в България, която е акредитирана университетска база за специализации на лекари по дентална медицина – общо десет на брой клиники с екип от над 450 професионалисти в различни сфери на денталната медицина.

Много години опит, доверие и сигурност!

EO Dent is the largest chain of dental clinics in Bulgaria, which is an accredited university base for specializations of dental doctors - a total of ten clinics with a team of over 450 professionals in various fields of dental medicine.

Many years of experience, trust and security!

www.eo-dent.com

www.eo-implant.com

info@eo-dent.com

ACCELERATION TIME

Bulgaria is the country with the highest growth of new car sales in all of Europe

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ARCHIVE

The cases in which Bulgaria leads a positive economic ranking in the European Union are not so frequent. But the year 2024 will certainly bring us one such case: during it, Bulgaria is the fastest-growing market for new cars on the continent. According to data from the European industry organization ACEA, for the first nine months, car registrations in the country increased by 18.4% compared to the same period in 2023. This comes against the background of a generally stagnant market in Europe, and distinct declines in some of the major individual markets: Germany, France, Netherlands, Sweden, and Belgium. Only two other countries besides Bulgaria can boast of double-digit growth - Poland (+13.8%) and Croatia (+12%). Of course, in the Bulgarian case, the growth is on a rather low base - the market here remains one of the smallest, relative to the number of the population.

IF SOMETHING DRAMATIC DOES NOT change in the last two months of the year, 2024 will go down in history as the strongest year for the automotive market in Bulgaria. The previous record belonged to 2008, with 57,927 new motor vehicle registrations. For the first 10 months of 2024, the number is already 53,187 according to data from the Ministry of the Interior, and November and especially December are traditionally strong months for the market. We still expect to see the possible effect of the Sofia Motor Show held in October, as well.

Still, the fall brought some sobering to the sector after a euphoric start to the year when sales were trending toward 5,000 new cars a month. According to Alexander Milanov, General Manager of BMW Group Bulgaria, the huge growth at the end of 2023 and the beginning of 2024 was an extraordinary phenomenon, and the slowdown in recent months is actually a normalization of the market. "Based on the caught-up production capacities, and the rapid growth of deliveries under contracts signed in 2021, 2022 and 2023, practi-

cally the peak of deliveries and production came in the second half of 2023," explains Milanov. In practice, in the first half of 2024, we compared ourselves with the relatively weak start in 2023, while now the basis for comparison is the very strong second half of 2023. "But this does not prevent 2024 from being stronger as an overall realization than 2023," emphasizes Milanov. According to him, the production crisis caused by logistical breakdowns and the shortage of chips and other components has already been overcome, and in the future delivery times will be significantly shorter.

THE TRADITIONAL REPORT of the Automeidia.bg website shows 42,086 new registered passenger cars (categories M1 and N1) for the first ten months of the year, which is also 18.4% growth compared to 2023. In October, new registrations were 4,344. If November and December repeat this achievement, which is expected, then passenger car sales will exceed 50,000 units for the first time in 16 years. The essential differ-

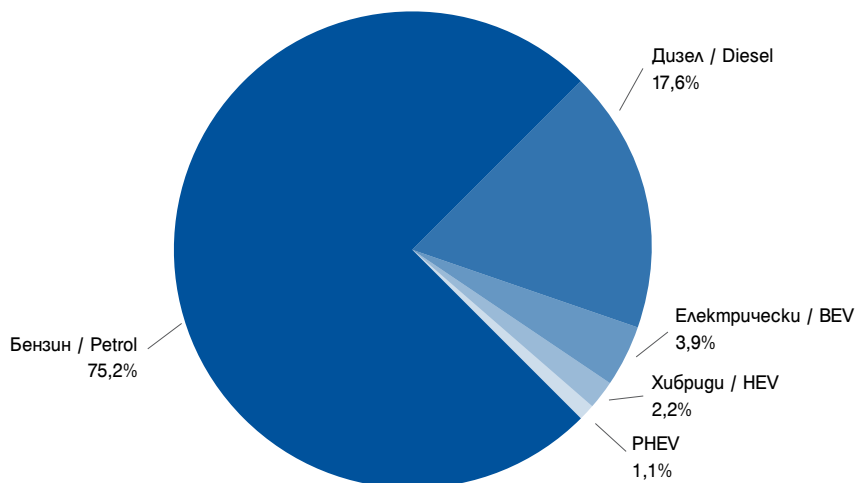
ence with 2008, however, is that now both prices and margins on new cars are significantly higher. If there is no sudden change in the last two months, 2024 will also bring a change in the leadership of brands in Bulgaria. After nearly a decade of Dacia hegemony, in the previous two years Toyota was the most preferred brand on the market, but now it is losing ground to Skoda. The Czech brand has 60% growth on an annual basis - the highest in the Top 10. Otherwise, of the significant market players, the biggest growth is reported by Iveco (+150%), Land Rover (+119%, mostly due to large orders from the Border Police) and Suzuki (+75%). The absolute champion in terms of increase in registrations is the Chinese brand Forthing - 969% but from a very low base last year, when the offer in Bulgaria was just starting. The same goes for off-road vehicle brand Ineos (+467%).

At the opposite pole is Mitsubishi, which after an 83% drop has almost disappeared from the Bulgarian market. The other brands with a serious contraction in registrations are Maserati (-51%), Subaru (-42%), Jeep (-36%) and SsangYong/KG (-28%).

IN ADDITION TO SKODA, the top six by sales include Toyota, Renault, Dacia, Volkswagen and Ford. In the premium segment, BMW convincingly leads with 1,574 registrations, ahead of Mercedes with 1,519 (the commercial vehicle range is also included here), Audi with 758, Land Rover with 360 and Porsche with 339. The highest segments of the market are also developing well: with 80 % growth for Ferrari, 60% for Bentley, 38% for Lamborghini, 14% for Rolls-Royce and as much as 300% for Aston Martin.

The changes in attitudes towards electric cars in Europe are also felt in Bulgaria: the pure electric car market has shrunk by 11% compared to last year according to ACEA data, while registrations of petrol cars are growing by 17%, of diesels - by 29%, and hybrids - with 38%. ■

НОВИТЕ КОЛИ В БЪЛГАРИЯ СПОРЕД ЗАДВИЖВАНЕТО
NEW CARS IN BULGARIA BY DRIVETRAIN

COMPASS

I N V E S T

Your life goals...

Investing in your future, guided by our expertise!

COMPASS INVEST

Your Personal Investment Advisor

ЗАСТРАХОВАЙТЕ ВАШИЯ ДОМ НА ПРОМОЦИОНАЛНА ЗИМНА ЦЕНА!

Погрижете се за спокойствието и сигурността на Вашия дом и имущество със застраховка „Защитена фамилия“ с **20% отстъпка** до края на февруари.

За допълнителна информация посетете www.armeec.bg

Винаги с Вас!

ЗАСТРАХОВАЙТЕ СВОЯ ДОМ НА ПРОМОЦИОНАЛНА ЗИМНА ЦЕНА. ПОГРИЖЕТЕ СЕ ЗА СПОКОЙСТВИЕТО И СИГУРНОСТТА НА ВАШИЯ ДОМ И ИМУЩЕСТВО СЪС ЗАСТРАХОВКА „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“.

Какви са предимствата, предлагани от ЗАД „АРМЕЕЦ“:

- 20% отстъпка от застрахователната премия;
- Застрахователно покритие, изцяло съобразено с Вашето жилище и имуществото Ви;
- Бърза процедура и експертна консултация при сключване на застраховката;
- Възможност за избор на застрахователните рискове;
- Покритие срещу кражба чрез взлом и кражба с техническо средство до 14 000 лева без opis на имуществото;
- Навременен изплащане на щетите в случай на застрахователно събитие;
- Осигурен генонощен асистанс център на телефон: **0 700 1 3939**.

Къде можете да сключите застраховка „ЗАЩИТЕНА ФАМИЛИЯ“?

- В офисите на ЗАД „Армеец“;
- При застрахователните брокери и агенти, които са партньори на компанията.

ПРОМОЦИЯТА Е ВАЛИДНА ДО 28.02.2025 г.

48 | **НОВИТЕ**
ЕВРОПЕЙЦИ
THE NEW EUROPEANS

44 | **СВЕТЪТ В СИНЬО И ЧЕРВЕНО**
A BLUE AND RED WORLD

42 | **КАЛЕЙДОСКОП**
KALEYDOSCOPE

КОЙ Е КАНДИДАТЪТ ЗА РАФИНЕРИЯТА В БУРГАС?

Най-голямото промишлено предприятие в България съвсем скоро ще има нов собственик, твърди The Financial Times, позовавайки се на свои собствени източници в Кремъл. "Лукойл Нефтохим" в Камено край Бургас, която е най-голямата петролна рафинерия на Балканския полуостров, най-вероятно ще бъде продадена на консорциум между катарската Оryx и британската DL Hudson. Ръководството на руския гигант "Лукойл" е изпратило писмо до президента Владимир Путин с молба да одобри сделката. Според писмото, което журналист от FT е виждал, останалите кандидати за рафинерията са били турската Opet, азърбејджанската държавна петролна компания Socar, и казахстанският държавен енергиен оператор KazMunayGas. В крайна сметка е предпочетена офертата от Оryx. Нито една от споменатите компании не отговори на молбата на FT за коментар. "Лукойл Нефтохим", за която в момента

работят около 1400 души, е най-голямата рафинерия в региона, построена през 60-те години и продадена на руската група през 1999. След инвазията в Украйна и наложените на Русия санкции обаче "Лукойл" е изправен пред нарастващ натиск да продаде предприятието. В последните месеци то получаваше суров петрол от Казахстан, Ирак и Тунис като заместител на руския. Катарската компания Оryx е собственост на GBSSG - фамилия холдинг на бизнесмена Ганим бин Саад ал Саад. В миналото бин Саад е бил начело на Qatari Diar, притежавания от държавата фонд за инвестиции в недвижими имоти. Освен това е служил като съветник на катарския премиер. Оryx има интереси в петролния сектор в различни части на света, включително в Карибския басейн с фокус върху Венесуела, страната с най-големите доказани запаси от петрол на планетата. ■

WHO IS THE CANDIDATE FOR THE BURGAS REFINERY?

The largest industrial enterprise in Bulgaria will soon have a new owner, The Financial Times claims, citing its own sources in the Kremlin. "Lukoil Neftohim" in Kameno near Burgas, which is the largest oil refinery on the Balkan Peninsula, will most likely be sold to a consortium between the Qatari Oryx and the British DL Hudson.

The management of the Russian giant Lukoil has sent a letter to President Vladimir Putin asking him to approve the deal. According to the letter seen by an FT journalist, the other bidders for the refinery were Turkey's Opet, Azerbaijan's state oil company Socar and Kazakhstan's state energy operator KazMunayGas. In the end, the offer from Oryx was preferred. None of the companies mentioned responded to the FT's request for comment. Lukoil Neftohim, which currently employs about 1,400 people, is the largest refinery in the region, built in the 1960s and sold to the Russian group in 1999. However, after the invasion of Ukraine and the sanctions imposed on Russia, Lukoil is faced increasing pressure to sell the enterprise. In recent months, it has received crude oil from Kazakhstan, Iraq and Tunisia as a substitute for Russian oil. The Qatari company Oryx is owned by GBSSG - the family holding of businessman Ghanim bin Saad al Saad. In the past, bin Saad headed Qatari Diar, the state-owned real estate investment fund. He also served as an advisor to the Prime Minister of Qatar. Oryx has interests in the oil sector in various parts of the world, including the Caribbean with a focus on Venezuela, the country with the largest proven oil reserves on the planet. ■

EST. 1989

DETELINA'S

nuts and dried fruits

EST. 1989
DETELINA'S
nuts and dried fruits

MIXES
of
NUTRIENTS

detelina.com

СВЕТЪТ В СИНЬО И ЧЕРВЕНО

Цялата планета се е разделила около изхода на американските избори. Ситуация, която нямаше да е изненада за Иван Вазов

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография iSTOCK

В последните години на XIX век въображението на Иван Вазов се развихря с удивителна проникателност.

ГОЛЕМИЯТ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ пише фантастичен разказ, в който си представя какво ще стане след сто години; предсказва косовския конфликт, завръщането на царя и даже смартфона. Не по-малко интересна е пиесата “Вестникар ли?”. Там ще открием целия днешен разговор за медиите, с всичките му нюанси. Ще намерим и друго, особено актуално днес: как българското общество взема страна в събитие в другия край на света – в случая, Втората англо-бурска война в Южна Африка (1899 – 1902).

Героят Павел Мишеморов е така страстно отгаден на бурската кауза, че не вярва в поражението на холандските заселници, опълчили се на имперската мощ на Брита-

ния. Любимец му е бурският генерал Пит Юбер (Йоберт), когото тогавашните българи наричат “Жубер”. В един от най-смешните епизоди Вазовият герой кръщава детето на свой приятел “Жуберчо”.

МОЖЕМ ДА СИ ОБЯСНИМ ТАЗИ СТРАСТ.

Бурският Давид срещу британския Голиат: българите виждат себе си срещу Османската империя. “Сиромаси бури!”, възкликва Вазов на едно друго място. “И ние, и цяло човечество можем само така да ви помогнем в исполнската ви борба за свобода – с шум!” И продължава: “Бедно човечество”.

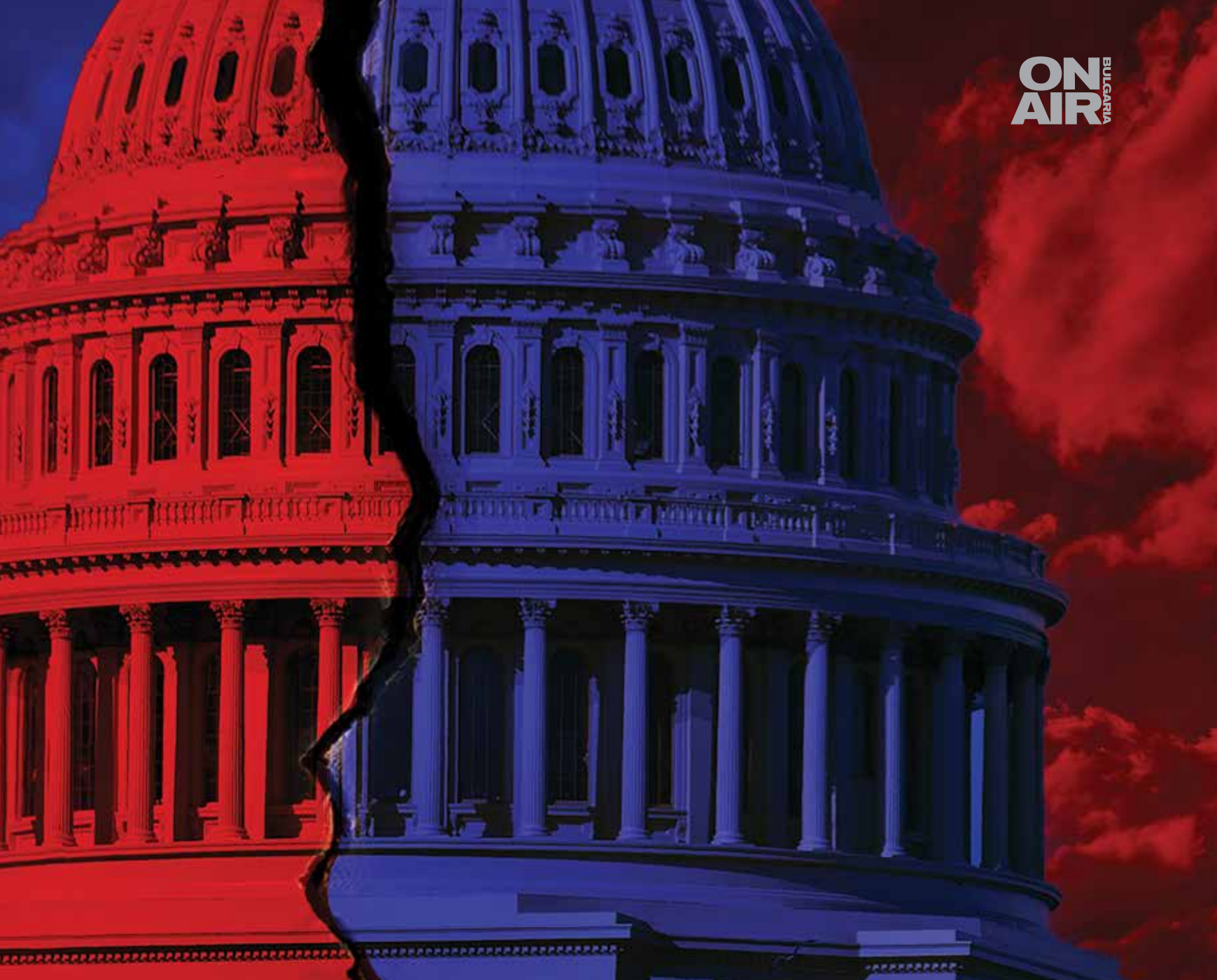
Вазов е прав: страстта не е само българска. По същото време друг герой от новините вдъхновява други хора – в различни земи и по различни причини. Албанският комунистически лидер Енвер Ходжа (1908-1985) и египетският президент Ануар Садат (1918-1981) са само две от хилядите деца, кръстени на младотурския лидер Енвер

Паша. За техните родители Енвер бей бил Жуберчо. Но за арменците бил по-черен от дявола: генералът организираше кланетата. С други думи, писателят нямаше да се изненада, че днес цялото “бедно човечество” се занимава с американското политическо разделение. От Будапеща до Бразилия привържениците на демократите и републиканците се карат като неговите “чичовци”. Нали помните? Хаджи Смион викаше за Англия, а Мичо Бейзадето за Русия.

ЩЕ КАЖЕТЕ, ОТ САЩ ЗАВИСИ МНОГО. И

ще бъдете прави. Изоляционизмът на републиканците може да ограничи западната подкрепа за Украйна, да развърже ръцете на Израел и да даде картбланш на онези, които залагат на силовата геополитика. Обратно, американските демократи, които за малко повече от век се превърнаха от партията на робовладелския Юг в либерална коалиция на малцинства и елити,

въодушевяват постмодерните градски общности в Европа и по света. Затова лидерите на Европейския съюз гледат с надежда към “сините”, а Нетаняху, Фицо, Орбан и неговите балкански приятели Вучич и Мицковски стискат палци на републиканското “червено”.

Но това не е всичко. Обществата също пригласяят по вазовски – със страст, която не винаги има рационална основа. Глобалните демократи са ужасени от национализма, антиваксърството и радикалните изблици на тръмпизма. Глобалните републиканци пък зоват за бунт срещу статуквото, което им се струва несправедливо, лицемерно и алчно.

ЕХО-БАЛОНИТЕ НА СОЦИАЛНИТЕ МРЕЖИ са направили разговора помежду им невъзможен, да не говорим за компромиса. Какво им остава? Да викат за “своите” в американските избори. “И ние, и цяло човечество

можем само така да ви помогнем в исполнската ви борба – с шум!” Затова шумят, тропат с крака, викат, крещят, често трошат мебелите. “Бедно човечество!”

Фактите ги интересуват толкова, колкото и Вазовия Мишеморов – тоест никак. Те са избрали страна. Ако “вестникарите” съобщават лоши новини за техните “Жуберчета” – толкова по-зле за тях. Ще им лепят етикети. Ще ги презират. Ако могат, ще ги тричат.

ВСИЧКО ТОВА МОЖЕШЕ ДА Е СМЕШНО, ако не беше една погрешност, която даже Иван Вазов не бе предвидил. Англо-бурската война става световна новина заради глобализацията на Belle Epoque, “красивата епоха” от края на XIX – началото на XX век. Светът се отваря и смалява, границите стават все по-формални, икономиката бумти. Войната е все по-рядка – и затова все по-любопитна за вестни-

карите. Публиката мисли, че тя се води по рицарски правила. Дори когато “Жубер” загива, неговите противници, англичаните, го наричат “джентълмен”.

НИКОЙ НЕ МОЖЕ ДА ДОПУСНЕ, че войната също може да се глобализира, а цялата префинена, интелектуална и толерантна конструкция да рухне изведнъж. Че след броени години Европа ще се погнали и ще изгори във Великата война, която после ще нарекат Първа световна, защото ще последва и Втората. Че световното разделение ще изскочи от страниците на вестниците и ще стане жестока реалност. А “бел епок” ще изчезне ей така, като кула от карти, гухната от дете.

Дали гнес истинските, американските демократи и републиканци разбират колко много зависи от тях? Силно се съмнявам. Затова, въпреки правилата, ще остава този въпрос без отговор. ■

A BLUE AND RED WORLD

The entire planet today is divided over the outcome of the US election - a situation that has alarming parallels in the past

By BOYKO VASSILEV / Photography ISTOCK

In the last years of the 19th century, Ivan Vazov's imagination developed with amazing insight.

THE GREAT BULGARIAN WRITER wrote a fantastic story in which he imagined what will happen in a hundred years; he predicted the Kosovo conflict, the return of the king and even the smartphone.

His play "A Newspaperman?" is no less interesting. There we will find the entire media conversation of the day, in all its nuances. We will also find something else, especially relevant today: how Bulgarian society took sides in an event on the other side of the world - in this case, the Second Anglo-Boer War in South Africa (1899 - 1902).

The hero Pavel Mishemorov is so passionately devoted to the Boer cause that he does not believe in the defeat of the Dutch settlers who opposed the imperial power of Britain. His favorite was the Boer general Piet Joubert, whose the Bulgarians of the time pronounced 'Zhuber'. In one of the funniest episodes, the Vazov hero christens his friend's child "Zubercho" (Little Joubert).

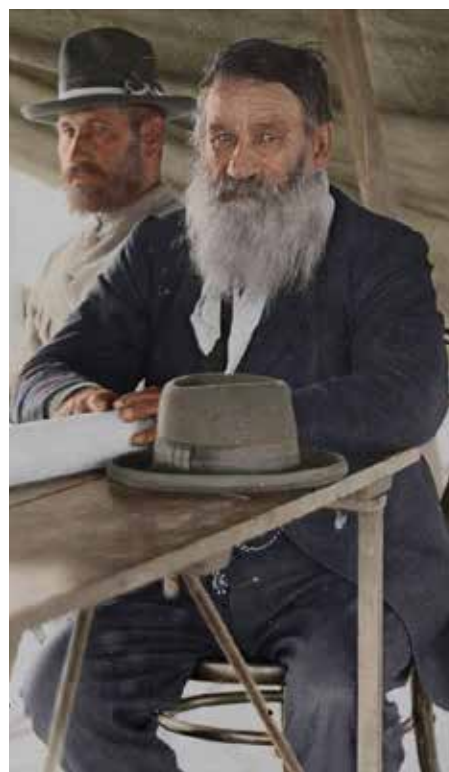
WE CAN UNDERSTAND THE PASSION. The Boer David against the British Goliath: the Bulgarians saw themselves against the Ottoman Empire. "Poor boers!" Vazov exclaims in another place. "The only way we and all humanity can help you in your gigantic struggle for freedom is with noise!" And he continues: "Poor humanity."

Vazov was right: the passion was not only Bulgarian. Meanwhile, another hero in the news was inspiring other people - in different lands and for different reasons. Albanian communist leader Enver Hoxha (1908-1985) and Egyptian president Anwar Sadat (1918-1981) are just two of the thousands of children named after Young Turk leader Enver Pasha. For their parents, Enver Bey was 'Zhubercho'. But for the Armenians he was blacker than the devil: the general organized

the massacres.

In other words, the writer would not be surprised that today all of "poor humanity" is concerned with American political division. From Budapest to Brazil, supporters of Democrats and Republicans fight like Vazov's "Uncles" (another one of his famous novellas). Do you remember? Hadji Smion was rooting for England and Micho Beyzadeto - for Russia.

YOU WILL SAY, A LOT DEPENDS ON THE US ELECTIONS. And you'd be right. Republican isolationism could limit Western support for Ukraine, untie Israel's hands, and give carte blanche to those who bet on power geopolitics. By contrast, America's Democrats, who in little more than a century have transformed from

Пит Йоберт, счумка om Dutch/ZA House Library
Piet Joubert, photo by Dutch/ZA House Library

the party of the slave-owning South into a liberal coalition of minorities and elites, are inspiring postmodern urban communities in Europe and around the world. That is why the leaders of the European Union look with hope to the "blues", while Netanyahu, Fico, Orban and his Balkan friends Vučić and Mickovski keep their fingers crossed for the republican "red".

But that's not all. Whole societies now start sounding like Vazov's characters - with a passion that does not always have a rational basis. Global democrats are horrified by the nationalism, anti-vaxxing and radical outbursts of Trumpism. Global Republicans, on the other hand, are calling for a revolt against the status quo, which seems to them to be unfair, hypocritical and greedy.

THE ECHO-BUBBLES OF SOCIAL NETWORKS have made conversation between them impossible, let alone compromise. What do they have left? To shout for "their team" in the American elections. "And we and all humanity can only help you in your gigantic struggle - with noise!" That's why they make noise, stamp their feet, shout, cry, often break the furniture. "Poor humanity!"

The facts interest them as much as they interested Vazov's Mishemorov - i.e. not at all. They have chosen a side. If the "journalists" report bad news about their "Jouberts" - so much the worse for them. They will stick labels on them. They will despise them. If they can, they will grind them.

ALL OF THIS COULD HAVE BEEN FUNNY IF it hadn't been for one detail that even Ivan Vazov hadn't foreseen. The Anglo-Boer War became world news because of the globalization of the Belle Epoque, the "beautiful age" of the late 19th and early 20th centuries. The world was opening up and shrinking, borders were becoming more formal, the economy was booming. War was increasingly rare - and therefore increasingly curious for newspapermen. The audience thought that the war was being conducted by the rules of chivalry. Even when "Joubert" died, his opponents, the English, called him "gentleman".

No one could imagine that war will also become globalized, and the whole refined, intellectual and tolerant structure would suddenly collapse. That after a few years, Europe will catch fire and burn in the Great War, which will then be called the First World War, because the Second will follow. That world division will leap from the pages of the newspapers and become a cruel reality. And the Belle Epoque will disappear just like that, like a house of cards blown by a child.

Do the real American Democrats and Republicans today understand how much depends on them? I highly doubt it. Therefore, despite the rules, I will leave this question unanswered. ■

Ипотечен кредит

ДОМ за теб

- Ниска лихва, без скрити такси и условия
- Безплатна имуществена застраховка

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

НОВИТЕ ЕВРОПЕЙЦИ

Плановете за разширяване на ЕС рязко се възродиха след войната в Украйна. От Тирана и Киев до Скопие и Анкара: кой какви шансове има?

Текст ЕМИЛ ИВАНОВ / Фотография ISTOCK

Да се разширява или да се задълбочава: спорът за посоката на развитие на Европейския съюз се води вече почти две десетилетия, от приемането на България и Румъния през 2007. Първият вариант - за по-широк съюз, обхващащ колкото е възможно по-голяма част от европейския континент, се подкрепяше в миналото от Великобритания, Нидерландия и, с известни колебания, от Германия. Френската позиция бе, че съюзът трябва да се задълбочава, тоест да се укрепват общите институции, докато се превърне във федерация. Дълго време изглеждаше, че тази позиция ще надделее - умората на общественото мнение от разширява-

нето даваше допълнителна подкрепа за френската теза. Но войната в Украйна и агресивната политика на Русия рязко преобрази това: днес разширяването е не просто философски въпрос, а ключова точка за гарантирането на сигурността на ЕС. До 2022 разширяването бе сведено само до няколко страни от Западните Балкани, и се движеше без кой знае какво усещане за неотложност. Но след руската инвазия в Украйна нещата се промениха: в края на 2023 ЕС започна преговори за присъединяване с Молдова и Украйна, и даде статут на кандидат на Грузия. Този решителен завой в политиката обаче далеч не значи, че споровете са приключи-

ли: тъкмо обратното. А и, в резултат на китайското и особено на руското влияние в някои от страните-кандидатки, собствената им решимост да извървят пътя към европейско членство докрай изглежда на моменти съмнителна.

АЛБАНИЯ. Официален кандидат от лятото на 2014, западнобалканската държава вече две десетилетия работи за европейското си членство. През 2022 Тирана изпълни основните условия за реформи в съдебната система, администрацията и разузнавателните служби, за засилване на борбата с корупция и организираната престъпност. Главната пречка за присъединяването бе

Доста оспорваните избори в Молдова през октомври и ноември заплашваха да блокират процеса, но в крайна сметка проевропейският президент Мая Санду спечели

на официален кандигат по госта ускорена процедура. Страната трябва да извърви обаче госта път, особено в областта на съдебната реформа, борбата с организираната престъпност и олигархията, и преустройството на публичните финанси. Независимо от това, преговорите за членство започнаха през юни 2024. Доста оспорваните избори през октомври и ноември заплашваха да блокират процеса, но в крайна сметка проевропейският президент Мая Санду спечели.

УКРАИНА. Киев подаде молба за членство в ЕС буквално дни след руското нашествие през февруари 2022, и получи статут на кандигат четири месеца по-късно. Преговорите за присъединяване започнаха през юни тази година. Всъщност развитието на събитията в Украйна в последните години е до голяма степен свързано с амбициите за европейско членство. През 2014 проруският президент Янукович отказа да подпише споразумението с ЕС, което предизвика протестите на Майдан и доведе до анексирането на Крим от Русия.

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЯ. Дълги години перспективите за европейско бъдеще за Македония бяха блокирани от гръцкото вето. С Преспанското споразумение от 2018 и преименуването на държавата на Северна Македония гръцките възражения отпаднаха (въпреки че подписването на договора впоследствие свали от власт премиера Ципрас). Отстъпили под гръцкия натиск, политиките в Скопие обаче пренасочиха провокативното си поведение срещу България - явление, зад което ясно прозират тесните връзки на някои от тях с Русия. Отмятането на Скопие от вече постигнати договорености доведе до блокиране на кандигатурата от София - и в крайна

сметка подтикна ЕС да отдели кандигатурата на Албания от Северна Македония.

ТУРЦИЯ. Турската мечта за европейско членство е по-стара, отколкото са някои от самите членки на ЕС: страната подаде първата си молба още през 1987, и получи статут на официален кандигат през 1999. После обаче Турция стана жертва на "умората от разширяването" след първите две вълни, и на нагделалата френска позиция за "загълбочаване вместо разширяване". Преговорите бяха замразени, и унес въпросът за подновяването им не стои на дневен ред.

СЪРБИЯ. Повече от десетилетие изолирана от европейските процеси, най-голямата страна в Западните Балкани подаде молба за членство през 2008, и получи статут на кандигат през 2010. Преговорите се водят от 2012, но с госта умерено темпо: от 35-те преговорни глави са отворени 22, и само две са затворени успешно. Активните опити на президента Вучич за поддържане на добри отношения с Русия и Китай не предизвикват особена симпатия в Брюксел.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА. Допреки няколко години това изглеждаше най-проблемната страна в Западните Балкани, и дори оптимистите не очакваха реалното членство да дойде в близките две десетилетия. Босна подаде молба за членство през 2016 и получи в отговор от Европейската комисия 14 приоритета, най-вече в областта на демократичните институции, върховенството на закона и административната реформа, след което изпълнение може да започне реални преговори.

ГРУЗИЯ. Кавказката република, някога част от СССР, подаде молба за членство през 2022, и получи статута на официален кандигат през декември 2023. И тук обаче силното руско влияние противодейства интензивно на сближаването с ЕС. В парламентарните избори в края на октомври спечели проруската партия Грузинска мечта. Опозицията и президентът Саломе Зурабишвили настояват, че изборите са опорочени от измами, купени гласове и сплашване на избирателите.

КОСОВО. Най-младата държава на Балканите водеше разговори с ЕС още преди да обяви независимостта си през 2008. Не всички членки на съюза обаче са я признали като независима държава (България я призна сред първите). Прищина има споразумение за сближаване и сътрудничество с ЕС от 2016, а в края на 2022 подаде официална молба за членство, но все още не е получила статут на кандигат. ■

групирването на страната в пакет със Северна Македония. Но през този септември Албания официално бе отделена от съседа си и сега е една от страните с най-добри перспективи за скорошно членство.

ЧЕРНА ГОРА. Малката балканска държава е кандигат за ЕС от 2010 година, след като подаде молба за членство две години преди това. Преговорите вървят вече от 12 години, до момента 33 от общо 35-те преговорни глави са отворени. Три от тях дори вече са затворени по начин, който удовлетворява европейските партньори.

МОЛДОВА. Някогашната съветска република започна постепенно да се доближава до ЕС в средата на миналото десетилетие, като преговорите бяха увенчани и с госта широкообхватен договор за свободна търговия. През март 2022, непосредствено след руската агресия в Украйна, Молдова подаде молба за членство в ЕС, а през юни същата година получи статута

THE NEW EUROPEANS

EU enlargement plans have seen a sharp revival since the war in Ukraine. From Tirana and Kyiv to Skopje and Ankara: who has what chances?

By EMIL IVANOV / Photography iSTOCK

To expand or to deepen: the dispute about the direction of development of the European Union has been going on for almost two decades, since the admission of Bulgaria and Romania in 2007. The first option - for a wider union, covering as much as possible of the European continent, has been supported in the past by Great Britain, the Netherlands and, with some hesitation, Germany. The French position was that the union should be deepened, that is, the common institutions should be strengthened until it became a federation. For a long time, it seemed that this position would prevail - the

fatigue of public opinion with enlargement gave additional support to the French thesis. But the war in Ukraine and the aggressive policy of Russia have sharply transformed this: today, enlargement is not just a philosophical question, but a key point for ensuring the security of the EU. By 2022, enlargement had been reduced to only a few countries in the Western Balkans and was proceeding with little sense of urgency. However, things changed after the Russian invasion of Ukraine: at the end of 2023, the EU started accession negotiations with Moldova and Ukraine, and granted candi-

date status to Georgia.

However, this decisive turn in policy does not mean that the disputes are over: quite the opposite. And, as a result of Chinese and especially Russian influence in some of the candidate countries, their determination to follow the path to European membership to the end seems questionable at times.

ALBANIA. An official candidate since the summer of 2014, the Western Balkan country has been working for its European membership for two decades. In 2022, Tirana fulfilled

Протест в Тбилиси, Грузия
A protest in Tbilisi, Georgia

the basic conditions for reforms in the judicial system, administration and intelligence services, and strengthening the fight against corruption and organized crime. The main obstacle to accession was the grouping of the country in a package with North Macedonia. But Albania was officially separated from its neighbour this September and is now one of the countries with the best prospects for early membership.

MONTENEGRO. The small Balkan country has been a candidate for the EU since 2010, having applied for membership two years earlier. Negotiations have been going on for 12 years now, so far 33 of the total 35 negotiation chapters have been opened. Three of them have already been closed in a way that satisfies the European partners.

MOLDOVA. The former Soviet republic began gradually moving closer to the EU in the middle of the last decade, with negotiations culminating in a fairly wide-ranging free trade agreement. In March 2022, immediately after the Russian aggression in Ukraine, Moldova submitted an application for EU membership, and in June of the same year it received the status of an official candidate under a rather accelerated procedure. However, the country has a long way to go, especially in the area of judicial reform, the fight against organized crime and oligarchy, and the restructuring of public finances. Nevertheless, membership negotiations began in June 2024. Hotly contested elections in October and November threatened to block the process, but in the end, pro-EU President Maia Sandu won.

UKRAINE. Kyiv applied for EU membership literally days after the Russian invasion in February 2022, and was granted candidate status four months later. Accession negotiations began in June this year.

In fact, the development of events in Ukraine in recent years is largely related to ambitions for European membership. In 2014, pro-Russian President Yanukovich refused to sign the agreement with the EU that sparked the Maidan protests and led to Russia's annexation of Crimea.

NORTH MACEDONIA. For many years, the prospects for a European future for Macedonia were blocked by the Greek veto. With the Prespa Agreement of 2018 and the renaming of the state of North Macedonia, Greek objections fell away (although the signing of the treaty subsequently ousted Prime Minister Tsipras). Having yielded under Greek pressure, the politicians in Skopje, however, redirected their provocative behaviour against Bulgaria - a phenomenon behind which the close ties of some of them with Russia are clearly vis-

ible. Skopje's rejection of agreements already reached led to Sofia blocking the bid - and ultimately prompted the EU to separate Albania's bid from North Macedonia's.

TURKEY. Turkey's dream of European membership is older than some of the EU members themselves: the country submitted its first application as early as 1987, and received official candidate status in 1999. However, Turkey then fell victim to "enlargement fatigue" after the first two waves, and to the prevailing French position of "deepening instead of widening". The negotiations were frozen, and today the issue of their renewal is not on the agenda.

SERBIA. Isolated from European processes for more than a decade, the largest country in the Western Balkans applied for membership in 2008 and was granted candidate status in 2010. Negotiations have been ongoing since 2012, but at a rather moderate pace: of the 35 negotiating chapters, just 22 are opened, and only two closed successfully. Active attempts by President Vučić to maintain good relations with Russia and China do not cause much sympathy in Brussels.

BOSNIA AND HERZEGOVINA. For several years, it appeared to be the most problematic country in the Western Balkans, and even the optimists did not expect real membership to come in the next two decades. Bosnia applied for membership in 2016 and received in response from the European Commission 14 priorities, mostly in the area of democratic institutions, the rule of law and administrative reform, after the implementation of which real negotiations can begin.

GEORGIA. The Caucasian republic, once part of the USSR, applied for membership in 2022 and was granted official candidate status in December 2023. Here again, however, strong Russian influence strongly opposes rapprochement with the EU. In the parliamentary elections at the end of October, the pro-Russian Georgian Dream party won. The opposition and President Salome Zurbishvili insist the election was marred by fraud, vote-buying and voter intimidation.

KOSOVO. The youngest country in the Balkans held talks with the EU even before declaring its independence in 2008. However, not all members of the union have recognized it as an independent country (Bulgaria was among the first to do so). Pristina has had a rapprochement and cooperation agreement with the EU since 2016, and at the end of 2022 submitted a formal membership application, but has not yet received candidate status. ■

Надеждни куриерски услуги за страната и чужбина

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия
работен ден, за по-малките
населени места - по график.

Заедно с **GLS** доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

В РАЗВИТИЕ

Новините от пазарите у нас и по света

с Вероника Денизова

Всеки
делник

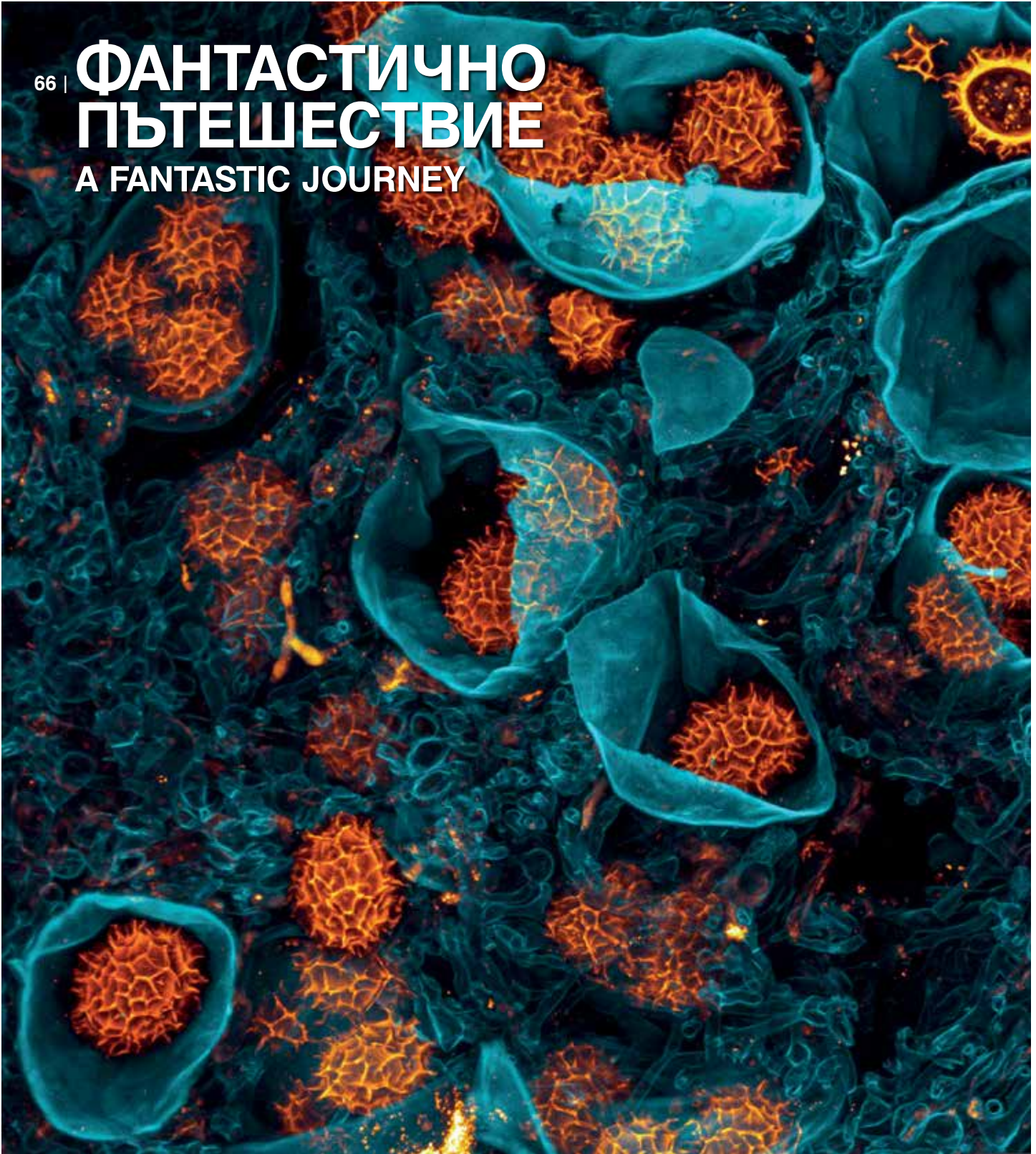
12:00

Bloomberg
TV Bulgaria

www.bloombergtv.bg

66 | **ФАНТАСТИЧНО
ПЪТЕШЕСТВИЕ**
A FANTASTIC JOURNEY

54 | **ТАЙНИЯТ ОКЕАН**
THE SECRET OCEAN

72 | **ТРИ ПЪТИ МЕРИ**
MEASURE THREE TIMES

ДА ПРЕВЪРНЕМ ПАРНИКОВИЯ ЕФЕКТ В... КОКТЕЙЛИ

TURNING THE GREENHOUSE EFFECT INTO... COCKTAILS

Нова технология обещава да помогне срещу парниковия ефект, като успешно превръща въглеродния диоксид - един от основните парникови газове - в етанол. Откритието е на химици от университета Гутенберг в Майнц, Германия, и вече бе публикувано в престижното издание ACS Catalysis. Технологията, разработена от екип начело с проф. Карстен Щреб и д-р Сореса Чала, им е позволила да превърнат 80% от използвания за експеримента въглероден диоксид в етанол. Голямата новост е, че вместо скъпи катализатори като паладий и платина, в процеса се използва мед. За реакцията освен това е нужен кобалт. Все пак, преди да предложат откритието си за промишлено приложение, учените трябва да решат още два проблема: да понижат допълнително цената на използваните в процеса материали, и да намерят по-ефективни начини за улавяне на въглеродния диоксид от атмосферата. Но въпреки оставащите пречки, технологията изглежда многообещаваща. Полученият в резултат на реакцията етанол може да се използва в химическата или в хранително-вкусовата промишленост (за производство на водка, например), или като нискоемисионно гориво. Най-голямото предизвикателство бе да накараме въглеродния диоксид да реагира, обясни Щреб. "Връзките между атомите в неговите молекули са много силни, но кобалтът може да ги прекъсне".

A new technology promises to help combat the greenhouse effect by successfully converting carbon dioxide - one of the main greenhouse gases - into ethanol. The discovery was made by chemists from Gutenberg University in Mainz, Germany, and has already been published in the prestigious journal ACS Catalysis.

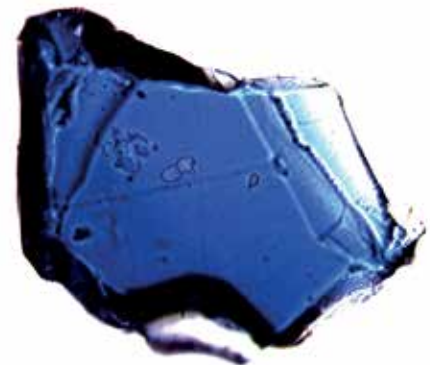
The technology, developed by a team led by Prof. Carsten Streb and Dr. Soressa Chala, allowed them to convert 80% of the carbon dioxide used for the experiment into ethanol. The big news is that instead of expensive catalysts like palladium and platinum, copper is used in the process. The reaction also requires cobalt. However, before offering their discovery for industrial application, scientists must solve two more problems: to further reduce the cost of the materials used in the process, and to find more efficient ways to capture carbon dioxide from the atmosphere. But despite remaining hurdles, the technology looks promising. The ethanol obtained as a result of the reaction can be used in the chemical or food industry (for the production of vodka, for example), or as a low-emission fuel. The biggest challenge was getting the carbon dioxide to react, Streb explained. "The bonds between the atoms in its molecules are very strong, but cobalt can break them." ■

ТАЙНИЯТ ОКЕАН

THE SECRET OCEAN

На около 650 километра под краката ни се намира най-тайният, а също и най-големият океан на Земята. Това твърдят геофизикът Стив Якобсен от Северозападния университет в САЩ, и сеизмологът Брандън Шманг от Университета на Ню Мексико. Двамата първи успяха да намерят доказателства за предполагаемото съществуване на водни запаси между долната и горната мантия на планетата. Тези запаси са заключени в слой от т. нар. рингудит - яркосин минерал, образуван при високи температури и налягания между 525 и 660 км дълбочина. Според Якобсен в този слой се съдържа три пъти повече вода, отколкото във всички земни океани, взети заедно.

About 650 kilometers below our feet is the most secret and also the largest ocean on Earth. This is claimed by geophysicist Steve Jacobsen from Northwestern University in the US and seismologist Brandon Schmand from the University of New Mexico. The two were the first to find evidence of the supposed existence of water reserves between the lower and upper mantle of the planet. These reserves are locked in a layer of so-called ringwoodite, a bright blue mineral formed at high temperatures and pressures between 525 and 660 km depth. According to Jacobsen, this layer contains three times more water than all the Earth's oceans combined. ■

📍 Tsarigradsko shose 111V, 1784 Sofia

🌐 sofia.momentumclimbing.com

☎️ +359 888 038 835

Катери с нас в Momentum Indoor Climbing Sofia!

За любителите на приключенията и спорта, Momentum Indoor Climbing Sofia е катерачна зала разположена в сърцето на града. Независимо дали сте начинаещи в катеренето, или търсите да подобрите своите умения, Momentum може да ви предложи едно незабравимо спортно изживяване!

Momentum Climbing, водеща американска верига катерачни зали, отвори за пръв път врати в Европа и то именно в София. Залата се помещава в сградата на Walltopia – глобален лидер в производството на катерачни стени. Momentum не е обикновен спортен център, а пространство, където катеренето и иновациите в активните развлечения се сливат в едно.

Без значение дали тепърва започвате или сте напреднали в катеренето, Momentum Climbing Sofia разполага с програми, подходящи за всяко ниво.

При нас ще имате възможност да се учите от някои от най-добрите катерачи в България.

Не изпускайте шанса да направите катеренето част от вашето приключение в София! Свържете се с нас на www.sofia.momentumclimbing.bg и запишете своя час още сега!

Climb with us at Momentum Indoor Climbing Sofia!

For adventure and sports enthusiasts, Momentum Indoor Climbing Sofia is a climbing gym located in the heart of the city. Whether you're new to climbing or looking to enhance your skills, Momentum offers an unforgettable sports experience.

Momentum Climbing, a leading American chain of climbing gyms, has opened its doors in Europe for the first time, and it's right here in Sofia. The gym is located in the building of Walltopia – a global leader in climbing wall manufacturing. Momentum is not just a sports center, but a space where climbing and innovations in active entertainment come together.

Whether you're just starting or are an advanced climber, Momentum Climbing Sofia offers programs suitable for all levels. Here, you'll have the opportunity to learn from some of the best climbers in Bulgaria. Don't miss the chance to make climbing a part of your Sofia adventure! Contact us at www.sofia.momentumclimbing.bg and book your session today!

ТРЕТАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

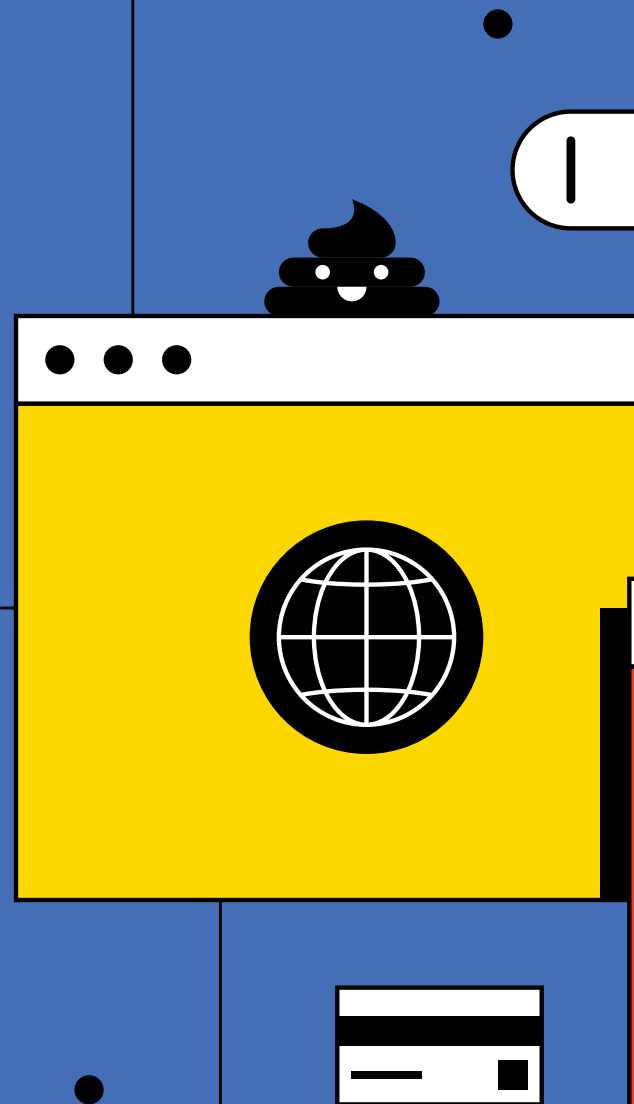
От Netscape Navigator и Internet Explorer до Google Chrome, битката на интернет браузърите се води без милост и за огромна награда

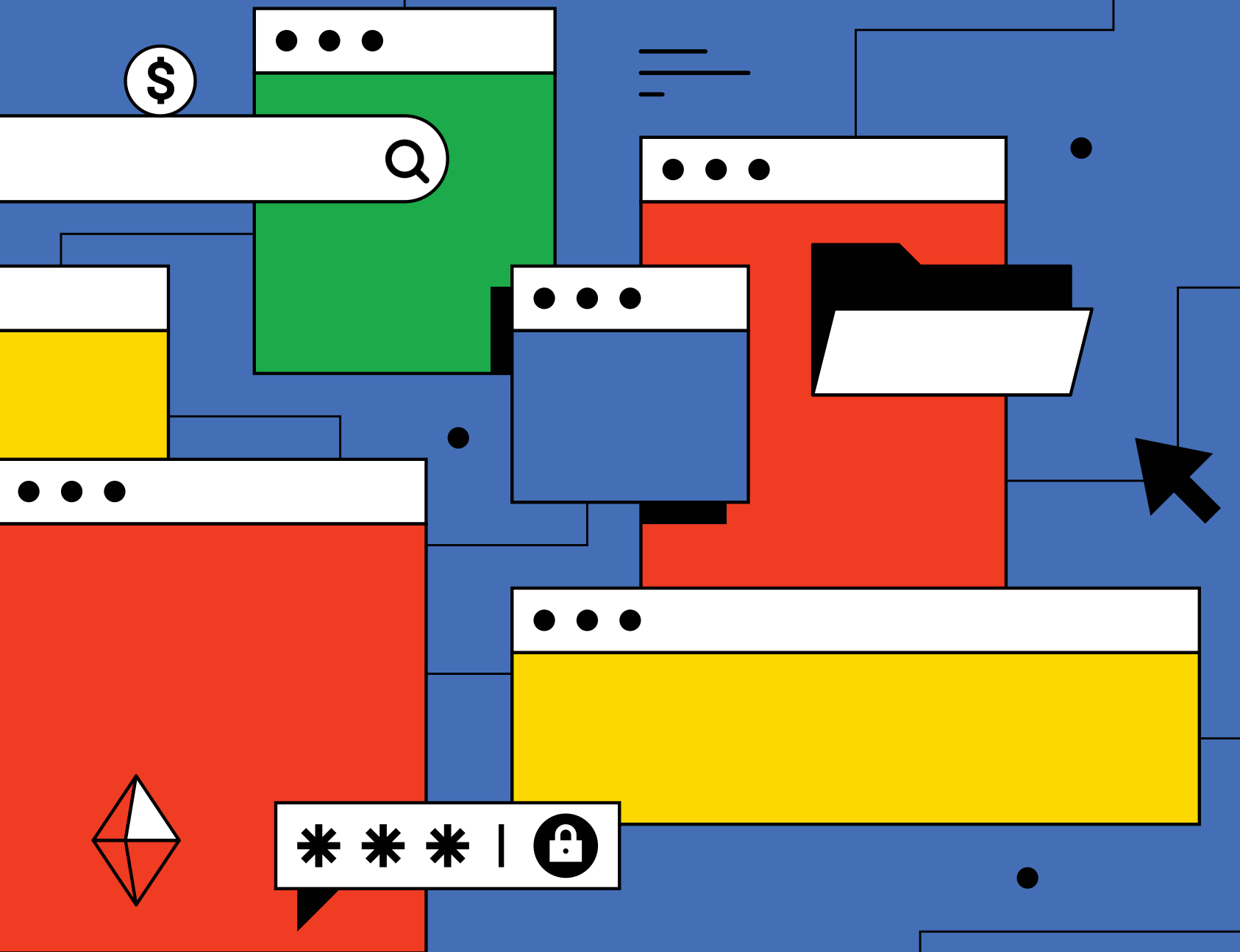
Текст КАМИН АНГЕЛОВ / Фотография ISTOCK

Те отгавна са нашият прозорец към света и довереникът, който знае всичките ни тайни. Освен това по всяка вероятност са най-използваните софтуерни приложения на планетата. Конкуренцията между тях е ожесточена до степен да се определя като "война" - и в миналото не рядко е включвала враждебни действия и откровени поглоссти. Става дума, разбира се, за т. нар. уеб браузъри.

"Браузър" идва от английското browse (прелиствам, преглеждам, разглеждам, но също и паса), и описва софтуера, който ползваме, за да имаме достъп до страници в интернет. Този сектор преживя мно-

жество технологични революции и бизнес обрати от създаването си в началото на 90-те до днес - но това е само началото. В следващите години конкуренцията и апетитите неизбежно ще растат успоредно с разрастването на самия пазар. Прогнозите сочат, че само в рамките на следващите пет години броят на ползвателите на интернет ще се увеличи от 5.4 милиарда (април 2024) до 7.9 милиарда. Пазарът на браузъри, оценяван днес на около 125 милиарда долара годишно, ще надхвърли 326 милиарда долара до 2030 година, което дава среден годишен ръст от над 17%. ▶

► **В НАЧАЛОТО БЕ СЛОВОТО.** Корените на всички днешни браузъри водят до 1989 година, когато на един млад сътрудник в Европейската организация за ядрени изследвания (CERN), на име Тим Бърнърс-Ли, му хрумна оригинална идея как да улесни и организира обмена на информация вътре в CERN: като качи всички документи на една-единствена мрежова услуга и ги направи свързани и достъпни чрез хиперлинкове. Бърнърс-Ли и колежата му Робер Кайо разработили езика HTML, протокола HTTP и системата за идентифициране на страници URI/URL. Бърнърс-Ли нарекъл браузъра WorldWideWeb и на Коледа през 1990 го направил достъпен за всички колеги.

Този първи браузър, по-късно преименуван на Nexus, бил доста примитивен: можел да показва само текст и числа, без снимки или графики. Но Бърнърс-Ли имал още една гениална идея: да сподели изобретението си със света, без да иска нищо в замяна. На това прозрение в най-голяма степен дължим факта, че интернет и до днес в по-голямата си част е свободен за ползване. Светът вероятно би изглеждал доста по-различно, ако информационната мрежа бе измислена от хора като Бил Гейтс или Стив Джобс.

През 1991 Бърнърс-Ли не само публикувал кода за първия в историята браузър, но и официално поканил външни разработчици да се присъединят към проекта. Почвата била готова за първите войни на браузърите.

РЕВОЛЮЦИЈАТА MOSAIC. В ранните години след публикуването на кода на Бърнърс-Ли се появяват много алтернативи, които обаче съвсем слабо се отличават от оригинала (Lynx, който все още се ползва и днес, MidasWWW, MacWWW, ViolaWWW). Едва в края на 1993 Марк Ангрийсен, студент по програмиране от Университета на Илинойс, създава Mosaic - нова стъпка в развитието на браузърите. Mosaic вече може да показва снимките на същата страница като текста, вместо да ги отваря в отделен прозорец. Самият текст и фонът могат да се настройват. И, не на последно място, браузърът работи с всички операционни системи от онази епоха. Ангрийсен (същият този Ангрийсен, който днес е начело на един от най-големите фондове за рисков капитал) и колежата му Джеймс Кларк създават Netscape Corporation, а усъвършенстваният браузър е прекръстен на Netscape Navigator. Мнозина от нас го помнят като първата си врата към интернет. Само за година приходите на компанията се учетворяват, броят на служителите скача от 21 до 1300, Ангрийсен е на корицата на списание Time. Успехът на Netscape всъщност убеждава Бил Гейтс, който дотогава е бил скептик за бъдещето на интернет, че си струва да инвестира в

мрежови приложения.

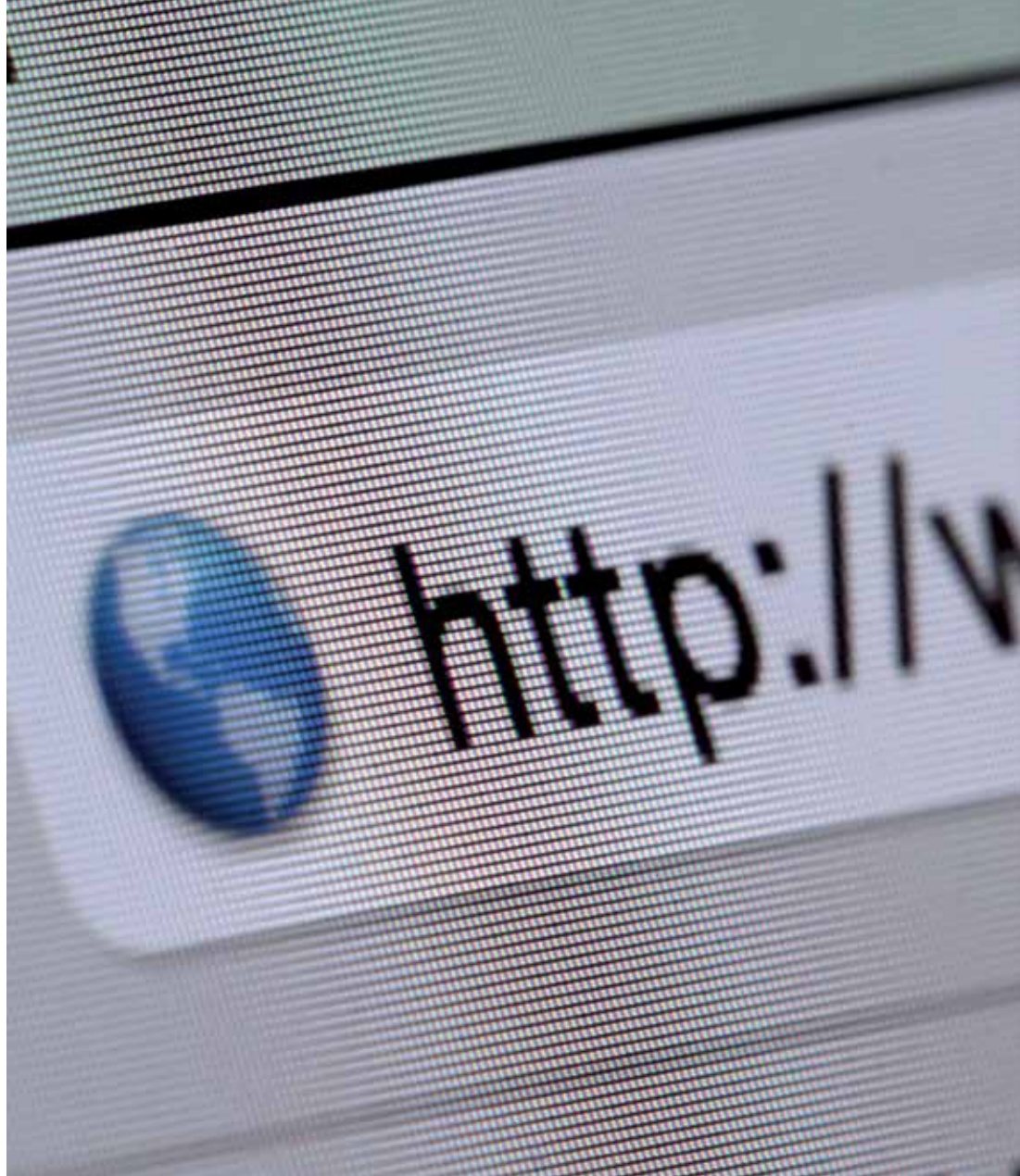
NETSCAPE СРЕЩУ MICROSOFT. Шефовете на Netscape са допуснали едно недоглеждане: пропуснали са да откупят правата върху изходния код на Mosaic от NCSA - организацията, за която работи Ангрийсен по времето, когато го създава. Гейтс се възползва от това и придобива кода за скромните 8 млн. долара. Малко след това се раждат първите две поколения на Internet Explorer, не много по-различни от оригиналния Mosaic. Но зад тях вече стоят не група ентузиастични програмисти, а мощна корпорация. В третото поколение - Internet Explorer 3 - вече е вложен много труд и то превъзхожда технологично конкурента си (включително с поддръжката на CSS и JavaScript). IE4 е вече напълно интегриран в Windows 98. От Netscape се оплакват, че това нарушава правилата на свободната конкуренция - легитимно оплакване, подкрепено по-късно и от властите в САЩ. Но докато тежката машина на закона се задвижи, вече е твърде късно: Internet Explorer е доминиращият браузър на пазара, а Netscape запада, прогаден е на AOL и екупът му от програмисти е разпуснат. Една от последните им инициативи

преди това обаче е да отворят кода за браузъра - решение, от което ще се роди бъдещият нов главен враг на Internet Explorer.

ЛИСИЧИ ХИТРОСТИ. В началото на новия век доминацията на IE изглежда несъкрушима - над 90% от световния пазар се пагат на браузъра на Microsoft. Но успехите успокояват Гейтс и развойната дейност е осезаемо намалена. В същото време, на базата на отворения код на Netscape, се появява проектът Mozilla.

Създаден от ентузиастите в Mozilla Foundation - организация с идеална цел - първият браузър Mozilla Firefox е всичко, което IE не е: бърз, лесен за ползване, несравнимо повече сигурност, с нови функции като отварянето на табовете, и с богата екосистема от софтуерни разширения, позволяваща на клиентите да адаптират браузъра към индивидуалните си нужди. Само за шест години Firefox успява да натрупа над 30% пазарен дял.

OPERA И SAFARI. Впрочем IE и Firefox не са единствени на пазара. Още през 1994 норвежкият телекомуникационен оператор Telenor разработва свой собствен браузър,

НОВА УСЛУГА УЛЕСНЯВА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА АПИС

„ИМОТНИ СПРАВКИ“

Новият модул „Имотни справки“, създаден от екипа на Апис за улеснение на потребителите, е уеб приложение за автоматизирана обработка и структуриране на получени чрез регистриран електронен достъп справки от „Имотния регистър“. Продуктът е незаменим помощник при анализ на недвижими имоти и изясняване на кредитоспособността на техните собственици. Само за секунди системата извлича от получените файлове информацията за извършените вписвания по партидата на дадено лице или имот и я представя в структуриран вид с възможност за филтриране и търсене по различни критерии.

Предназначение

Продуктът е насочен към всички професионалисти, чиято работа изисква непрекъснато да извършват и анализират обемни електронни справки по партиди на имоти и лица. Това са адвокати, нотариуси, банкови служители, частни съдебни изпълнители, синдици, брокери на имоти, оценители, строителни предприемачи.

„Имотният регистър“ на Република България позволява чрез платен регистриран достъп да се правят електронни справки в PDF формат за вписванията по партидата на дадено лице или имот. Справките проследяват хронологично историята на вписванията за имота или сделките на лицето. В някои случаи вписаните данни може да са малко на брой и справка да е в рамките на няколко страници. Тогава анализът е лесен. Но в повечето случаи справките са от десетки или стотици страници. В тези случаи обемът на информацията е голям и отнема часове за изследване и анализ, което е предпоставка да се направят пропуски и грешки при интерпретирането ѝ. Досега потребителите обработваха подобни обемни справки, минавайки ръчно през цялата хронология, дори когато търсят нещо конкретно. С инструмента „Имотни справки“ времето за преглед се редуцира в пъти, също както и вероятността за пропуски.

Начин на работа

За да улесни работата с данните за вписванията в „Имотния регистър“, продуктът „Имотни справки“ дава възможност на потребителя да зареди до три PDF справки за дадено лице или имот и с един клик да получи в структурирана таблична форма цялата съдържаща се в тях информация:

- За справки по лице може да се търси и филтрира по насрещна страна, по конкретен имот, по тип акт или книга, по дата на вписване и други. По този начин потребителят бързо се ориентира какви имоти е купило/продало лицето, с какви имоти разполага и обременени ли са с тежести имотите към момента;
- За справки по имот потребителят бързо се ориентира за историята на даден имот, кои са били собствениците през годините и в момента, имало ли е тежести и заличени ли са те.
- Освен по този вид справки, „Имотния регистър“, предоставя бързи връзки към данните в продукта „АПИС Регистър+“, където веднага може да се проследят вписаните в Търговския регистър обстоятелства за дадено физическо или юридическо лице.
- Друга полезна функция за потребителите на продукта „Имотни справки“ е, че обработените данни за дадено лице или имот могат лесно да се експортират във файл на Excel. Експортът позволява да се направи запис на цялата свалена информация или на избрана част от нея, селектирана чрез филтриране.

Повече информация за работата с „ИМОТНИ СПРАВКИ“ може да получите като се свържете с нас на тел.: +359 2 923 9800, 980 4827 или с представител на Апис тук: <https://www.apis.bg/tyrgovci>

става все повече и се превръща в прицел за шеги и насмешки. Бъдещето изглежда светло за Mozilla. Но тогава на масата сяда нов играч: Google.

Изпълнителният директор на Google Ерик Шмид гълзи години се противи на идеята компанията да навлезе в джунглата на браузърите. Но Лари Пейдж и Сергей Брин са ентузиастични и наемат бивши програмисти на Mozilla да разработят прототипа на бъдещия Chrome. После уреждат гемонстрация за Шмид. "Беше толкова гобър, че ме накара да си променя мнението", признава по-късно главният изпълнителен директор. Бета-версията е пусната през есента на 2008, а финалният Chrome 1.0 се появява на 11 декември същата година. Първоначално Chrome е базиран на компоненти от Mozilla и от WebKit на Apple, но постепенно създава свой собствен енджин.

Бърз, с изчистен дизайн и с много лесна интеграция с останалите услуги на Google, новият браузър се разпространява светкавично, за да достигне ника си при 72.4% глобален пазарен дял през 2018 (днес е около 67%). Осъзнали със закъснение, че рискуват да изпадат зад борда, в Microsoft заменят остарелия IE с новия Edge - но и неговите първи години са белязани от проблеми, бъргове и недоволство на клиентите, преди накрая компанията да се откаже от собствения си енджин и да прехвърли Edge върху енджина на Chrome, наречен Blink. Днес Edge има около 10% глобален пазарен дял, третото място е за Safari на Apple, а Firefox е паднал под 3%.

БРАУЗЪРИТЕ НА БЪДЕЩЕТО. Днес Chrome може и да изглежда като категоричния победител от Войните на браузърите. Но ако историята досега изобщо ни подсказва нещо, то е, че този пазар е непрегсказуем. Египетският фактор, който може да разклати статуквото, е намесата на регулаторите. Европейският съюз е начело в тази тенденция с т. нар. Акт за цифровите пазари (Digital Markets Act), който задължава технологичните гиганти да отворят платформите си и за конкурентни браузъри. А не липсват и амбициозни новаци - като германския Ecosia, който наблюдава на устойчивото развитие; като базирания в Кипър Aloha, фокусиран върху сигурността; като Brave, който блокира автоматично реклами и тракери; като Arc, чиито козове са в по-високата продуктивност; или като Verso, който обещава по-индивидуализирано потребителско изживяване и неща като управление с жестове. Дали някой от тях ще има потенциала или късмета да хвърли ръкавица на гигантите? Или следващата Война на браузърите ще е с непознати за момента участници? Само времето ще покаже. ■

наречен Орега. Решението на норвежците да го направят платен ограничава госта обхвата, но все пак интересните технологични решения му печелят лоялни почитатели. Очевидно и конкурентите преценяват норвежкия софтуер като заплаха: експертите на Орега на два пъти улавят Microsoft, че съзнателно саботира работата на свои приложения, отворени през техния браузър. Свой браузър решава да създаде и Apple. В края на 90-те компанията е в тежко финансово положение (колкото и невероятното да звучи това днес, когато Apple е оценена на почти 3.4 млрд. долара). Върнатият в управлението Стив Джобс безмилостно орязва повечето съществуващи продукти, включително и неособено успешния браузър Cyberdog, и след това повторно шокира акционерите, създавайки петгодишно партньорство с Microsoft. Едва след неговия край, през 2003, е представен новият собствен браузър на Apple, наречен Safari.

GOOGLE ВЛИЗА В ИГРАТА. Firefox се превръща в знаме за онези, които недоволстват срещу хегемонията на IE. В същото време намалените инвестиции в развойна дейност в Microsoft си казват гумата: Explorer изо-

WORLD WAR III

From Netscape Navigator and Internet Explorer to Google Chrome, the battle of the Internet browsers is fought without mercy - and for an enormous prize

By KALIN ANGELOV / Photography iSTOCK

They have long been our window to the world and the confidant who knows all our secrets. They are also in all probability the most used software applications on the planet. The competition between them is fierce to the point of being defined as "war" - and in the past has often involved hostilities and outright meanness. We are talking, of course, about so-called web browsers.

"Browser" describes the software we use to access pages on the Internet. This sector has experienced numerous technological revolutions and business twists and turns since its inception in the early 1990s - but this is just the beginning. In the coming years, competition and appetites will inevitably grow in parallel with the market's growth. Forecasts indicate that within the next five years alone, Internet users will increase from 5.4 billion (April 2024) to 7.9 billion. The browser market, valued today at around \$125 billion per year, will exceed \$326 billion by 2030, giving an average annual growth rate of over 17%.

IN THE BEGINNING WAS THE WORD. The roots of all today's browsers go back to 1989 when a young fellow at the European Organization for Nuclear Research (CERN) named Tim Berners-Lee came up with an original idea to facilitate and organize the exchange of information inside CERN: by uploading all documents on a single network service and make them linked and accessible through hyperlinks. Berners-Lee and his colleague Robert Caillot developed the HTML language, the HTTP protocol, and the URI/URL page identification system. Berners-Lee named the browser WorldWideWeb and on Christmas Day 1990 made it available to all colleagues.

This first browser, later renamed Nexus, was quite primitive: it could only display text and numbers, no pictures or graphics. But Berners-Lee had another brilliant idea: to share his invention with the world without asking for anything in return. The fact that the Internet is still largely free to use is largely due to this insight.

The world would probably look quite different if the information network had been invented by people like Bill Gates or Steve Jobs.

In 1991, Berners-Lee not only published the code for the first-ever browser but also officially invited outside developers to join the project. The ground was set for the first browser wars.

THE MOSAIC REVOLUTION. In the early years after the publication of the Berners-Lee code, many alternatives appeared, but only slightly different from the original (Lynx, which is still used today, MidasWWW, MacWWW, ViolaWWW). Only at the end of 1993, Marc Andreessen, a programming student from the University of Illinois, created Mosaic - a new step in the development of browsers. Mosaic could display pictures on the same page as the text instead of opening them in a separate window. The text itself and the background could be adjusted. And, last but not least, the browser worked with all operating systems of that era. Andreessen (the same guy who today heads one of the largest venture capital funds) and his colleague James Clark created the Netscape Corpora-

Андрејсен на корицата на Time
Andreessen on the cover of Time

tion, and the advanced browser was renamed Netscape Navigator. Many of us remember it as our first gateway to the Internet. In just one year, the company's revenue quadrupled, the number of employees jumped from 21 to 1,300, Andreessen was on the cover of Time magazine. Netscape's success actually convinced Bill Gates, until then a skeptic about the future of the Internet, that it was worth investing in network applications.

NETSCAPE VS. MICROSOFT. Netscape bosses made just one oversight: they failed to buy the rights to Mosaic's source code from NCSA, the organization Andreessen worked for when he created it. Gates took advantage of this and acquired the code for a modest \$8 million. Shortly after, the first two generations of Internet Explorer were born, not much different from the original Mosaic. But behind them was no longer a group of enthusiastic programmers, but a powerful corporation. A lot of work has gone into the third generation - Internet Explorer 3 - and it was technologically superior to its competitor (including CSS and JavaScript support). IE4 was already fully integrated into Windows 98. Netscape said that this violated the rules of free competition, a legitimate complaint later supported by the US authorities. But by the time the heavy machinery of the law was set in motion, it was already too late: Internet Explorer was now the dominant browser on the market, and Netscape was in decline, being sold to AOL and its programming team disbanded. One of their last initiatives before that, however, was to open source the code for the browser, a decision that would give birth to Internet Explorer's future new archenemy.

FOXY TRICKS. At the beginning of the new century, IE's dominance seemed unbreakable - more than 90% of the world market fell to Microsoft's browser. But the success reassured Gates, and the development activity was noticeably reduced. At the same time, based on Netscape's open-source code, the Mozilla project emerged.

Created by enthusiasts at the non-profit Mozilla Foundation, the first Mozilla Firefox browser was everything that IE was not: fast, easy to use, with incomparably more security, with new features like opening tabs, and with a rich ecosystem of software extensions and add-ons, allowing customers to adapt the browser to their individual needs. In just six years, Firefox managed to accumulate over 30% market share.

OPERA AND SAFARI. However, IE and Firefox were not the only ones on the market. Back in 1994, the Norwegian telecommunications operator Telenor developed its own browser called Opera. The decision of the Norwegian ►

Бяхме деца.

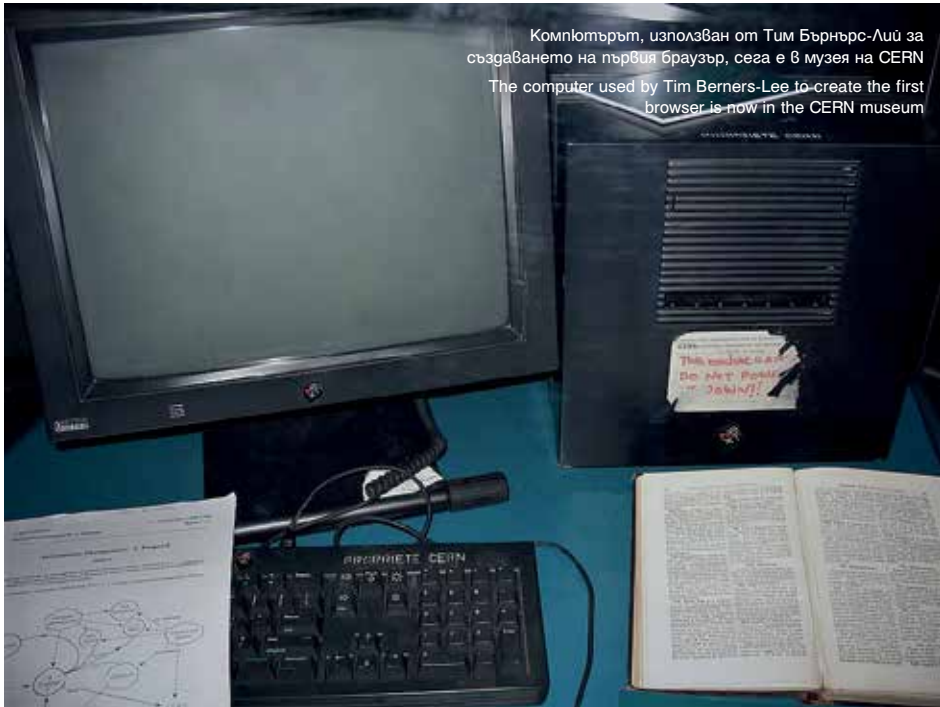
*Бяхме, но времето лети.
Планирай бъдещето с пенсионноосигурителна
компания „Съгласие“*

Професионален фонд
Универсален фонд
Доброволен фонд

 СЪГЛАСИЕ
ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНА КОМПАНИЯ

С ПОГЛЕД КЪМ ТВОЕТО БЪДЕЩЕ!

► to make it paid limited the scope quite a bit, but still its interesting technological solutions won some loyal fans. Competitors apparently also saw the Norwegian software as a threat: Opera experts twice caught Microsoft deliberately sabotaging the operation of its applications opened through their browser. Apple also decided to create its browser. At the end of the 90s, the company was in dire financial straits (as incredible as that sounds today when Apple is valued at almost \$3.4 billion). Back in charge, Steve Jobs ruthlessly cut most existing products, including the not-so-successful Cyberdog browser, and then shocked shareholders again by forming a five-year partnership with Microsoft. It was only after its end, in 2003, that Apple's new browser, called Safari, was introduced.

GOOGLE STEPS UP. Firefox was becoming a banner for those who resented the hegemony of IE. At the same time, Microsoft's reduced investment in development was starting to show: Explorer was lagging behind and becoming a target for jokes and ridicule. The future looked bright for Mozilla. But then a new player sat at the table: Google. Google CEO Eric Schmidt has long resisted the idea of the company entering the browser jungle. But Larry Page and Sergey Brin were enthusiastic and hired former Mozilla programmers to develop the prototype of the future Chrome. Then they arranged a demonstration for Schmidt. "It was so good that it made me change my mind," the CEO later admitted. The beta version was released in the fall of 2008, and the final Chrome 1.0 appeared on December 11 of the same year. Initially, Chrome was based on components

from Mozilla and from Apple's WebKit, but gradually created its own engine. Fast, with a clean design and with very easy integration with other Google services, the new browser spread like wildfire to peak at 72.4% global market share in 2018 (it's around 67% today). Belatedly aware that they risked falling behind, Microsoft replaced the outdated IE with the new Edge - but its first years were also marked by problems, bugs and customer dissatisfaction before the company in the end abandoned its own engine and switched Edge on a Chrome engine called Blink. Today, Edge has about 10% global market share, third place goes to Apple's Safari, and Firefox has fallen below 3%.

THE BROWSERS OF TOMORROW. Today, Chrome may seem like the clear winner of the Browser Wars. But if history so far has taught us anything at all, it's that this market is unpredictable. One factor that could shake up the status quo is regulatory intervention. The European Union is at the forefront of this trend with the so-called Digital Markets Act, which obliges tech giants to open their platforms to competing browsers as well. There are also ambitious newcomers - such as the German Ecosia, which emphasizes sustainability; such as the security-focused Cyprus-based Aloha; like Brave, which automatically blocks ads and trackers; like Arc, whose trump cards are in higher productivity; or like the Verso, which promises a more personalized user experience and things like gesture control. Will any of them have the potential or luck to throw down a gauntlet for the giants? Or will the next Browser War be with currently unknown participants? Only time will tell. ■

ДВИГАТЕЛИТЕ В СЯНКА THE SHADOW ENGINES

Най-важната черта на всеки уеб браузър е т. нар. engine - двигател, тоест онази част от софтуера, която превръща HTML документите и останалия код в страниците, които виждаме на екраните си. Най-популярният такъв енджин днес е Blink, ползван от Chrome, Edge и госта групи по-малки браузъри. Някога той бе създаден като разновидност на WebKit на Apple, но отгава вече се развива самостоятелно и се отличава значително от първообраза си. Самият WebKit все още се използва от Apple за техния браузър Safari. Енджинът на Mozilla, който е в основата на Firefox, се нарича Gecko. С годините той си спечели добра репутация заради акцента върху сигурността на потребителите. На пазара все още се срещат Trident и EdgeHTML - стари енджини на Microsoft, ползвани за IE и Edge до 2019, когато новият браузър бе прехвърлен върху Blink.

The most important feature of any web browser is the so-called engine, that is, that part of the software that turns HTML documents and the rest of the code into the pages we see on our screens. The most popular such engine today is Blink, used by Chrome, Edge and many other smaller browsers. It was once created as a variation of Apple's WebKit, but it has long since evolved independently and is significantly different from its ancestor. WebKit itself is still used by Apple for their Safari browser. The Mozilla engine that underlies Firefox is called Gecko. Over the years, it has earned a good reputation for its emphasis on user security. Trident and EdgeHTML are still on the market - old Microsoft engines used for IE and Edge until 2019, when the new browser was switched to Blink.

ДИРЕКТНО

с Димитър Абрашев
Всеки делник | 17:50

bgonair.bg

100 МИНУТИ ДО ПРАГА

Единствените директни полети между София и Прага.
Стигни чешката столица само след 100 минути в небето!

Всеки билет включва право на:

- 1 бр. ръчен багаж до 10 кг
- 1 бр. дамска/лаптоп чанта
- безплатен онлайн check-in
- топли сандвичи и напитки в икономична класа
- 4-степенно меню в бизнес класа

България Еър

Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

За повече информация и резервации посетете www.air.bg

ЦКБ Сила
пенсионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за Вас!

ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“:

**ПЪРВОТО УЧРЕДНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ ФЕВРУАРИ 1994 Г.
КЪМ 30.06.2024 Г. – С НАД 409 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И НАД 2.2 МИЛИАРДА ЛВ. УПРАВЛЯВАНИ
НЕТНИ АКТИВИ В ПЕНСИОННИТЕ ФОНДОВЕ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG).
ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.,
ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД,
ОТ ОКТОМВРИ 2021 Г. ИЗПЛАЩА ПОЖИЗНЕНИ ПЕНСИИ И РАЗСРОЧЕНИ ПЛАЩАНИЯ
НА ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.**

*Посочените резултати нямат по необходимост връзка с бъдещи резултати.

ФАНТАСТИЧНО ПЪТЕШЕСТВИЕ

A FANTASTIC JOURNEY

Nikon Small World се смята за водещото световно състезание за микрофотография, и тазгодишното му издание неслучайно привлече участници от цялата планета. Кадрите са заснети от най-различни хора – професионални фотографи, аматьори, учени. Ние ви предлагаме своята собствена селекция от снимки, показващи красотата и сложността на живота, видян под микроскоп.

The Nikon Small World is regarded as the leading competition for microphotography, and it's edition this year attracted entries from all around the world. The images were shot by variety of professional photographers, amateurs and scientists. We are offering you our own selection of images, showcasing the beauty and complexity of life as seen through the microscope.

All images courtesy of Nikon Small World

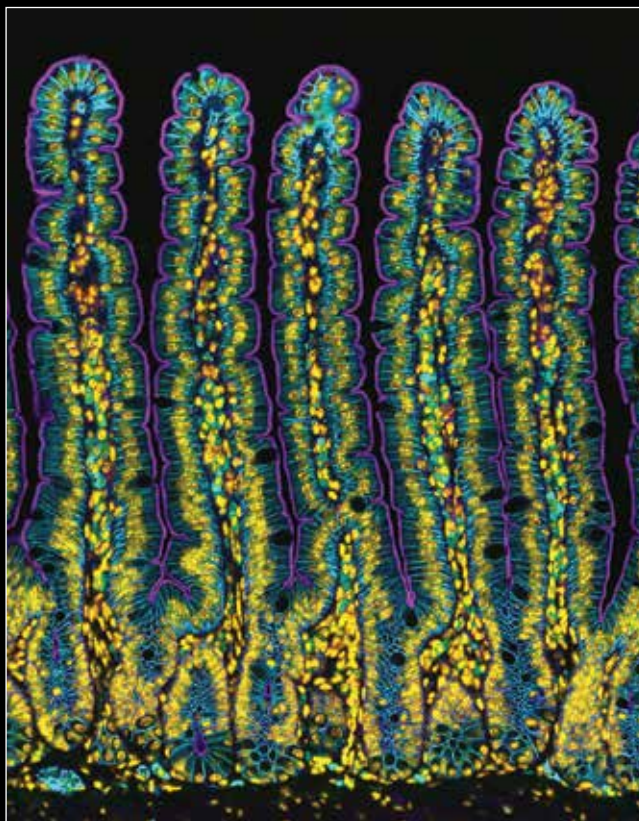
Първо място: отделени туморни клетки от мозъка на мишка, от г-р Бруно Чистерна и г-р Ерик Витриол, увеличение 100X
1st Place: Differentiated mouse brain tumor cells, by Dr. Bruno Cisterna and Dr. Eric Vitriol, Magnification 100X

Второ място: Електрическа дъга между игла и жица, от г-р Марсел Клеменс, 10X
2nd Place: Electrical arc between a pin and a wire, by Dr. Marcel Clemens, 10X

Секция от малкото черво на мишка, от г-р Ейви Енджувик, 10X
Section of a small intestine of a mouse, by Dr. Amy Engvik, 10X

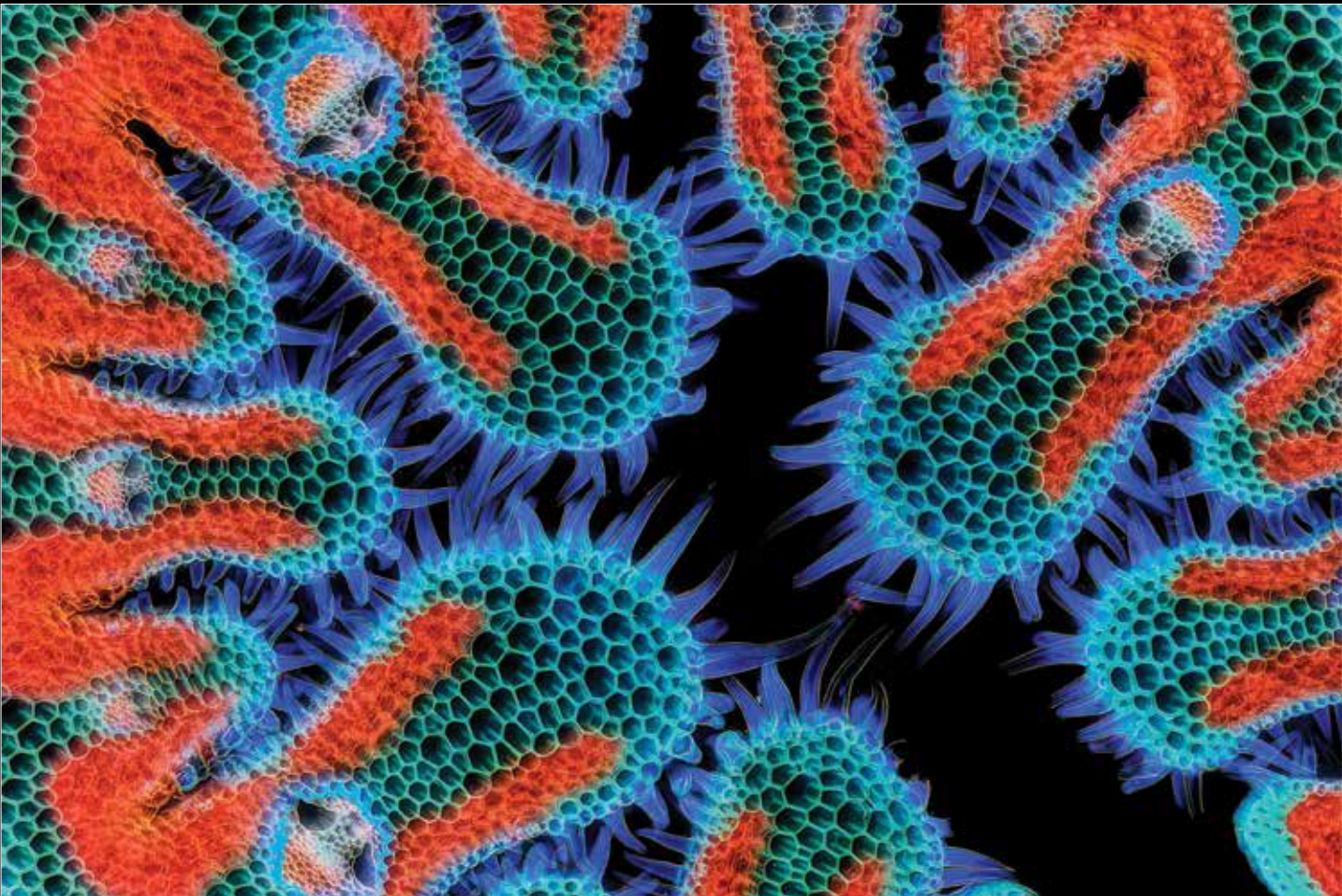

Трето място: Лист от растението канабис, от Крис Ромейн, 20X
3rd Place: Leaf of a cannabis plant, by Chris Romaine, 20X

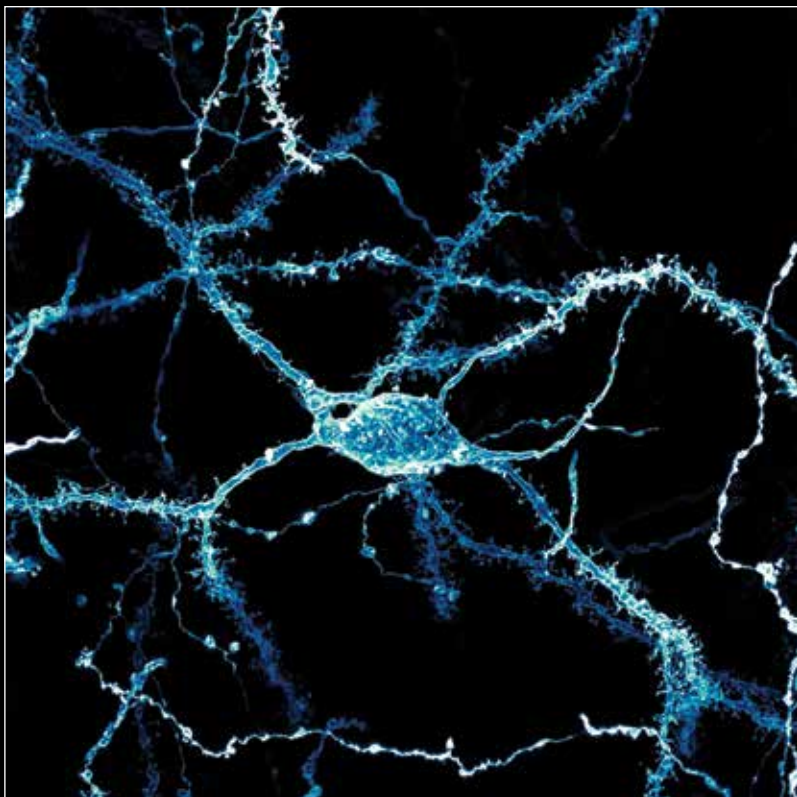
Грозд от яйца на октопoг, от Томас Барлоу и Конър Гибънс, 3X
 Cluster of octopus (*Octopus hummelincki*) eggs, by Thomas Barlow and Connor Gibbons, 3X

Плесента *Cribraria cancellata*, от Хенри Коскинен, 10X
 Slime mold (*Cribraria cancellata*), by Henri Koskinen, 10X

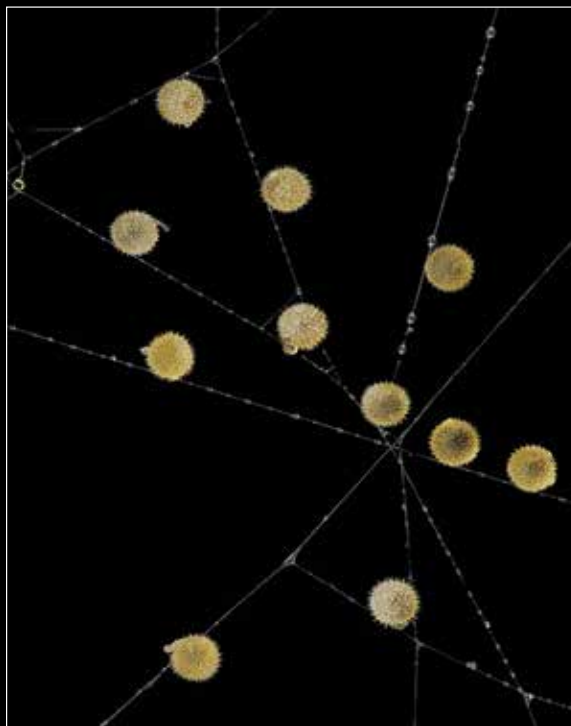

Разрез на европейска плажна трева - *Ammophila arenaria*, от Герхард Вълчек, 10X
 Cross section of European beach grass (*Ammophila arenaria*) leaf, by Gerhard Visek, 10X

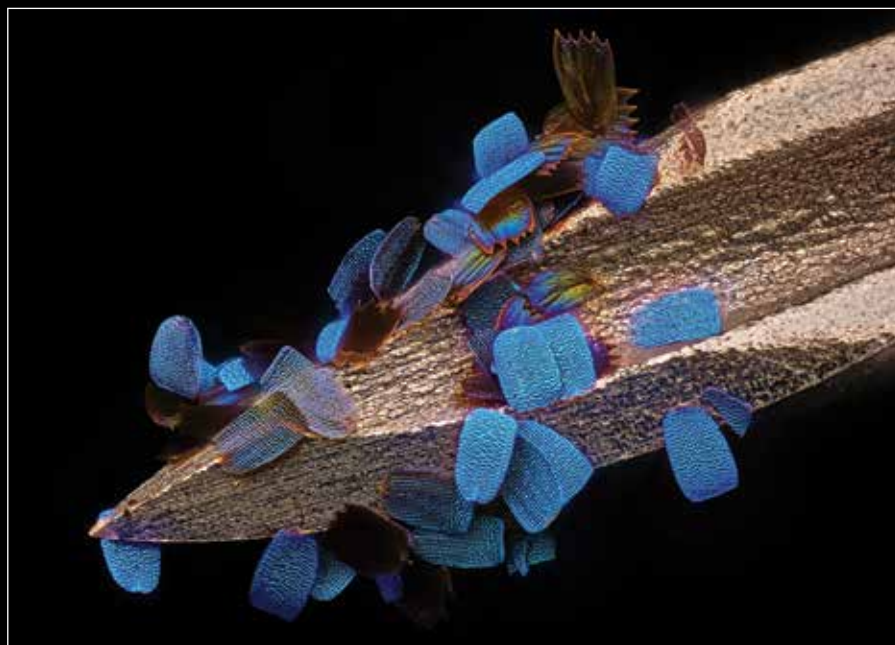
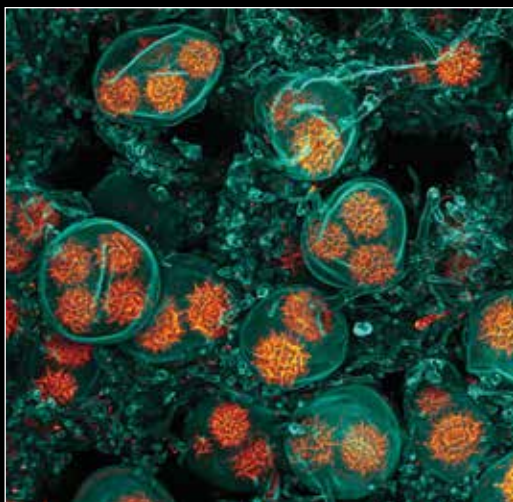
Неврон от мозъка на плъх, от Стефани Хуанг, 60X
A neuron from an adult rat brain, by Stephanie Huang, 60X

Полен в мрежата на градински паяк, от Джон-Оливер Дъм, 20X
Pollen in a garden spider (Araneus) web, by John-Oliver Dum, 20X

Спори на черен трюфел, от Ян Мартинек, 63X
Spores of black truffle (Tuber melanosporum),
by Jan Martinek, 63X

Люспи от крилото на пеперуга върху иглата на
медицинска спринцовка, от Даниел Кноп, 20X
Wing scales of a butterfly (Papilio ulysses) on a
medical syringe needle, by Daniel Knop, 20X

Очите на паяк от вида Diaea
Dorsata, от Павел Блаховиц, 20X
Eyes of a green crab spider (Diaea
dorsata), by Pawel Blachowicz, 20X

Семе от растението *Silene dichotoma*, от Алисън Полак, 10X
Seed of a *Silene* plant, by Alison Pollack, 10X

Репродуктивните
органи на зелено
водорасло, от г-р
Франтишек Беднар,
4X
Stonewort algae (*Chara
virgata*) reproductive
organs, by Dr. Frantisek
Bednar, 4X

Артемия - big
скарита, от
Кристофър Алгар,
4X
Brine shrimp, by
Christopher Algar, 4X

Зрънца плажен пясък,
от Джън Чао, 10X
Beach sand, by Zhang
Chao, 10X

Игличка на грамофон върху
надраскана винилова плоча,
от Даниел Еврард, 20X
Vinyl player needle on
scratched vinyl disk, by Daniel
Evrard, 20X

Яйца на златен бръмбар върху лист градински чай, от Йохен Щерн, 20X
Golden bug eggs on a sage leaf, by Jochen Stern, 20X

ТРИ ПЪТИ МЕРИ

Новата генерация на най-продаваното BMW
променя почти всичко - но към добро

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография BMW

В началото бяха подигравките. Когато навремето BMW обяви, че смята да направи кросоувър на базата на Трета серия, много хора се подсмиваха снисходително. Защото наистина да вземеш една от най-добрите коли за каране, и да я направиш по-тежка, по-скъпа и с по-висок център на тежестта, звучеше като идея за Дарвиновите награди, с които се награждават най-изобретателните самоубийци.

НО АКО ПРЕВЪРТИМ ЛЕНТАТА 21 ГОДИНИ напред, X3 изобщо не се оказва самоубийство за BMW. Всъщност тази кола се превърна в най-продавания модел на баварците, пласира над 3.5 милиона автомобила и донесе гигантски печал-

би. Отдавна вече никои не се пита дали това е истинско BMW. А сега е време да се запознаем с четвъртото поколение на BMW X3, което, както ще видите, е много различно от всички досега.

Разликите са и в окачването, и в интериора, и дори в самите размери: новата генерация е с над 3 см по-дълга, но с 2.5 по-ниска от досегашната. Предната следа е станала с около един пръст по-широка, задната - с почти 5 см. Все неща, които обещават повече динамика.

ВСЕ ПАК НАЙ-ЗАБЕЛЕЖИМАТА ПРОМЯНА е в дизайна. X3 е първият серийно пуснат носител на новия дизайнерски език на BMW, който най-после слага край на продължителното лутане и ►

► задава ясна посока за бъдещето. Тук виждаме госта податки към бъдещата електрическа гама Neue Klasse: с изчистени линии, гладки повърхности, с много по-семпли форми.

В базовите модели предната решетка получава една необичайна нова шарка, която малко напомня на съзната в джобчето сватбарска кърпичка. По желание можете да си поръчате и светеща рамка за предната решетка. Самата решетка, слава богу, не напомня по размери нарадиатор в панелка, каквато беше тенденцията по едно време. Отзад бронята е вече част от корпуса, без да изпъква навън - елегантно на вид решение, макар че не сме сигурни доколко е практично.

Като цяло обаче впечатлението е за фокусиран и много хармоничен дизайн. Който освен това е и много функционален. При тази кола дизайнерите и инженерите са успели да намалят въздушното съпротивление до впечатляващите 0.27 - по-добър показател от хиперколи като Pagani Huayra например.

ЕФЕКТИТЕ ОТ ТОВА СА ДВА. Първо, снижен до минимум шум от вятъра - доловихме го само за миг на аутобана към Мюнхен, но тогава забелязахме, че всъщност се движим със 190 км/ч. Вторият ефект е понижен разход. Базовата версия 20 xDrive се нуждае от 6.9 литра за 100 километра в комбиниран цикъл - доста добър показател за кола с такива размери и с 208 коня мощност.

Да вметнем, че бензиновите версии вече няма да носят буквичката I в името си - за напред тя е запазена само за електромобилите. Другата новост е, че вече няма да има X3 със задно предаване - всички версии идват стандартно със задвижване на четирите колела.

Споменатата базова 20 xDrive двулитров четирицилиндров двигател с туин турбо, подпомогнат от малък електромотор и мека хибридна система. Електромоторът добавя скромните 18 конски сили, но цели 200 нютонметра въртящ момент, така че стартовете и резките ускорения са впечатляващи. Максималната скорост е 215 км/ч, ускорението от 0 до 100 км/ч отнема пом осем секунди.

Има също 20d - с двулитров дизел и 197 коня, а също и плъг-ин хибрид, означен като 30e, който предлага 299 коня и пробег до 90 километра само на ток. Догодина към гамата ще се добави шестцилиндров дизел. Но на върха си остава бензинов вариант: M50.

Буквата M не бива да ви подбужда: това не е истинска M кола, въпреки че има спортно окачване от M поделението, спортни спирачки от M поделението и специалния диференциал с ограничено приплъзване на M поделението. От друга страна, мощността тук е точно двойно повече, отколкото

беше при оригиналното M3. Шестцилиндровият бензинов мотор под капака развива 398 конски сили. Максималният въртящ момент е 540 нютонметра - точно колкото и при Lamborghini Huracan. Тази кола може да ускори от място до 100 км/ч за 4.6 секунди, максималната скорост е ограничена от компютъра на 250 км/ч. Всичко това е съчетано и с осезаемо подобрение в управляемостта.

ДОСЕГАШНОТО X3 СЪЩО СЕ ДЪРЖЕШЕ много добре на пътя. Но това е доста поустойчиво на усукване, с основно ревизирано окачване. Изработено е основно от алуминий, така че не бихме препоръчали тази кола за тежък офроуд - макар че минималният просвет е почти 22 сантиметра, доста над средното за класа, и дава доста свобода на движение.

Интериорът също е направил голям скок напред, и вероятно ще изисква известно време за привикване от по-традиционните фенове. Голяма част от материалите са рециклирани, което обяснява някои по-твърди пластмаси. Новите синтетични кожа и текстил за седалките обаче изглеждат много убедително. Таблото е максимално изчистено, с удобно място за вещи и зареждане на мобилни устройства долу пред скоростното лостче. Тук е пренесен и вариант на прословутия Interaction Bar, който се появи за пръв път в новата Седма серия. Тази светеща лента, опасваща таблото и вратите, може да променя цвета си, за да ви предупреждава за опасности, да ви помага в навигацията и така нататък.

Новото X3 получава и най-актуалната версия на мултимедийната система на BMW, iDrive 9-о поколение, базирана на Android Open Source. За щастие баварците са се вразумили и са се отказали от идеята да ликвидират митичния кръгъл контролер.

И до днес, в епохата на интелигентните гласови асистенти, той си остава най-лесният и безопасен начин да свършиш нещо, докато шофираш.

Мултимедията включва вградени компютърни игри - безценно, ако се озовете на някой отлично организиран граничен пункт като Кулата или Капитан Андреево. Все още не можете да играете, докато карате, но поне имате огромен списък от електронни асистенти. Тази кола може сама да си сменя лентата, има круиз контрол, който може сам да спира и потегля, и дори разпознава вече светофара.

НОВОТО X3 ИМА СЪЩО НЕЩО, КОЕТО се нарича дистанционен асистент за паркиране. Достатъчно е да запаметите определен маршрут, като минете веднъж по него. След това можете да излезете от колата и да я оставите да паркира сама - дори маршрутът да е дълъг 200 метра. Тествихме го в две различни маневри и наистина работи. Разбира се, всички тези нови играчки далеч не идват безплатно. Усложняването на двигателите, за да отговарят на новите изисквания, и стандартното пълно предаване допълнително бутат летвата нагоре. Стартовата цена за новото X3 е 110,000 лева за базовия бензинов вариант, над 113 хиляди за дизела, 121 400 лева за плъг-ин хибрида и цели 156 500 лева за върховия M50 модел. Единствената утеха е, че при BMW инфлацията не действа като в софийските ресторанти - в замяна на все по-високите цени тук не получавате все по-ниско качество. Тъкмо обратното. Новото X3 е не само много по-различно от досегашното - което не е чак толкова трудно постижимо - но и много по-добро. Така че ни се струва, че 3.5 милиона прогаджи няма да е финалът за този модел на BMW. ■

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

ссб **BONUS**

ВСИЧКИ ТВОИ ОТСТЪПКИ

MEASURE THREE TIMES

The new generation of the best-selling BMW changes almost everything - but for the best

By KONSTANTIN TOMOV / Photography BMW

At first, came the mockery. When BMW announced that it was planning to make a crossover based on the 3 Series, many people sneered condescendingly. Taking one of the best cars to drive and making it heavier, more expensive and with a higher centre of gravity sounded like an idea for the Darwin Awards that are won by the most inventive suicides.

FAST FORWARD 21 YEARS, however, and the X3 proved anything but a suicide for BMW. In fact, this car became the best-selling model of the Bavarians, selling more than 3.5 million cars and bringing huge profits. For a long time now, no one has questioned whether this is a real BMW. And now it's time to get acquainted with the fourth generation of the X3, which, as you will see, is very different from all before.

The differences are in the suspension, in the interior, and even in the dimensions themselves: the new generation is more than 3 cm longer, but 2.5 cm lower than the previous one. The front track has become about a finger wider, the rear - by almost 5 cm. All things that promise more dynamics.

HOWEVER, THE MOST NOTABLE CHANGE is in the design. The X3 is the first mass-produced bearer of BMW's new design language, which finally puts an end to the long wandering and sets a clear direction for the future. Here we see a lot of references to the future Neue Klasse electric range: with clean lines, smooth surfaces and much simpler shapes.

In the base models, the front grill gets an unusual new pattern that is a little reminiscent of a wedding handkerchief folded into a pocket. Optionally, you can also order a light frame for the front grille. The grille itself, thank God, does not resemble a panel radiator in size, as was the trend at one time. At the back, the bumper is already part of the body without sticking out - an elegant-looking solution, although we're not sure how practical it is.

In general, however, the impression is of a focused and very harmonious design. Which is also very functional. With this car, the designers and engineers have managed to reduce the air resistance to an impressive 0.27 - a better indicator than hypercars such as Pagani Huayra for example.

THIS PRODUCES TWO SIGNIFICANT effects.

Firstly, wind noise is kept to a minimum - we only caught it for a moment on the autobahn towards Munich, but then we noticed we were actually going 190km/h. The second effect is reduced consumption. The base version 20 xDrive needs 6.9 litres per 100 kilometres in the combined cycle - quite a good indicator for a car of such dimensions and with 208 horsepower.

Let's add that gasoline versions will no longer carry the letter i in their name - from now on it is reserved only for electric cars. The other news is that there will no longer be a rear-wheel-drive X3 - all versions come standard with four-wheel drive.

Said base 20 xDrive uses a two-litre twin-turbo four-cylinder engine, aided by a small electric motor and a mild hybrid system. The electric motor adds a modest 18 horsepower, but as much as 200 newton meters of torque, so starts and sharp accelerations are impressive. The maximum speed is 215 km/h, and acceleration from 0 to 100 km/h takes less than eight seconds.

There's also the 20d - with a two-litre diesel and 197 horses, and also a plug-in hybrid called the 30e, which offers 299 hp and a range of up to 90 kilometres on electricity alone. Next year, a six-cylinder diesel will be added to the range.

But a petrol variant remains at the top of the range: the M50.

THE LETTER M SHOULDN'T MISLEAD YOU:

this isn't a real BMW M car, even though it has M-division sports suspension, M-division sports brakes and the special M-division limited-slip differential. On the other hand, the power here is exactly double what it was in the original M3. The six-cylinder gasoline engine under the hood develops 398 horsepower. The maximum torque is 540 newton meters - just as much as the Lamborghini Huracan. This car can accelerate from a standstill to 100 km/h in 4.6 seconds, the maximum speed is limited by the computer to 250 km/h. All this is combined with a noticeable improvement in handling.

THE PREVIOUS X3 ALSO HANDLED very well on the road. But the new one is much more torsion-resistant, with a fundamentally revised suspension. It's mainly made of aluminium, so we wouldn't recommend this car for heavy off-roading - although the minimum ground clearance is almost 22cm, well above the class average, and gives plenty of freedom of movement. The interior has also taken a big leap forward,

and will probably take some getting used to for more traditional fans. Much of the materials are recycled, which explains some of the harder plastics. However, the new synthetic leather and textiles for the seats look very convincing. The dashboard is as clean as possible, with a convenient place for things and charging mobile devices below in front of the gear lever. A variant of the infamous Interaction Bar, which first appeared in the new 7 Series, has also been carried over here. This light strip around the dashboard and doors can change colour to warn you of dangers, help you navigate and so on.

The new X3 also gets the latest version of BMW's multimedia system, iDrive 9th generation, based on Android Open Source. Fortunately, the Bavarians have come to their senses and given up on the idea of removing the notorious circular controller. To this day, in the age of intelligent voice assistants, it remains the easiest and safest way to get things done while driving.

The multimedia includes built-in computer games - invaluable if you find yourself trapped at a 'well-organized' border crossing like Kulata or Kapitan Andreevo. You can't play while driving, but at least you have a huge list of electronic

assistants. This car can change lanes by itself, has cruise control that can stop and go by itself, and even recognizes traffic lights now.

THE NEW X3 ALSO HAS SOMETHING called

Remote Park Assist. It is enough to memorize a certain route by passing it once. Then you can get out of the car and let it park itself - even if the route is 200 meters long. We tested it in two different maneuvers and it really works.

Of course, all these new toys are far from coming for free. Upgrading the engines to meet the new eco requirements and the standard all-wheel drive further pushes the bar higher. The starting price for the new X3 is BGN 110,000 for the basic gasoline version, over BGN 113,000 for the diesel, BGN 121,400 for the plug-in hybrid and as much as BGN 156,500 for the top M50 model. The only consolation is that at BMW inflation does not work like in Sofia restaurants - in exchange for higher prices here you do not get lower quality. Just the opposite. The new X3 is not only very different from the previous one - which is not that hard to achieve - but also much better. So it seems to us that 3.5 million sales won't be the end for this BMW model. ■

A night of glamour, music, and celebration – welcome 2025 at Astor Garden Hotel!

- Unforgettable party with Morandi & Thanos Petrelis
- Black tie gala dinner
- Exquisite 6-course menu
- Kids animation
- Special SPA packages

Scan the QR code for more details

**ASTOR GARDEN
HOTEL**

Sts. Constantine and Helena Resort

Glamorous
**NEW
YEAR'S
EVE
2025**

SPECIAL GUESTS

MORANDI

&

**THANOS
PETRELIS**

Нощ на блясък, музика и танци – посрещнете 2025 в Astor Garden Hotel!

- Незабравимо парти с Morandi и Thanos Petrelis
- Елегантна галавечеря с black tie дрескод
- Изискано 6-степенно меню
- Детска анимация
- Специални СПА пакети

Сканирай QR кода за повече информация

Sts. Constantine and Helena Resort
www.astorgardenhotel.com

ЛЕГЕНДАТА ЗА MASERATI

THE MASERATI LEGEND

Носителят на две награди "Оскар" Антъни Хопкинс ще е една от звездите в бъдещия филм за историята на Maserati, чиито снимки ще започнат още в края на тази година, съобщава Variety. Продуцент е Андреа Йерволино, който участваше в създаването на "Ламборгини: мъжът зад легендата" и на "Ferrari", режисиран от самия Майкъл Ман.

Сега Йерволино ще затвори цикъла с филм и за третата от най-емблематичните автомобилни компании на Италия. Лентата, наречена "Maserati: The Brothers" ще проследява съдбата на Maserati от основаването през 1914 от тримата братя Мазерати: Алфиери, Еторе и Ернесто, през трагичната катастрофа на Алфиери в Гран при на Месина през 1927, коствала впоследствие живота му, чак до поглъщането от Fiat.

Компанията Maserati е основана в Болоня, като 110-годишният ѝ юбилей ще е на 1 декември тази година.

Two-time Academy Award winner Anthony Hopkins will star in an upcoming film about Maserati's history, set to begin filming later this year, Variety reports. The producer is Andrea Iervolino, who participated in the creation of "Lamborghini: The Man Behind the Legend" and "Ferrari", directed by Michael Mann himself.

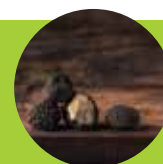
Now Iervolino will close the cycle with a film for the third of Italy's most iconic car companies. The film, called "Maserati: The Brothers", will follow the fortunes of Maserati from its founding in 1914 by the three Maserati brothers: Alfieri, Ettore and Ernesto, through Alfieri's tragic crash at the Messina Grand Prix in 1927, which later cost him his life, until the takeover from Fiat.

The Maserati company was founded in Bologna, and its 110th anniversary will be on December 1 this year.

84 | МАГИЯТА НА КИРГИЗСТАН
KYRGYZSTAN'S MAGIC

112 | ТРЕСКА ЗА ТРЮФЕЛИ
THE GREAT TRUFFLE RUSH

АФИШ

РОМАН

ПАНСПЕРМИЯ // Полина Видас е поет, магистър по теория на литературата, психоаналитик към университета "Фройд" във Виена, а също и добре познато име в средите на маркетинга и рекламата в България. "Тази книга се писа 14 години", казва тя за новия си роман, "нея я писаха времето и реалността, а аз само се опитвах да придам някакъв смисъл на това, което се случва". А критикът Владимир Полеганов открива в "Панспермия" близост с творци като Борхес, Лем и Бъроуз.

Издателство "Жанет 45"

A NOVEL

PANSPERMIA // Polina Vidas is a poet, master of literary theory, psychoanalyst at the "Freud" University in Vienna, and also a well-known name in the circles of marketing and advertising in Bulgaria. "This book was 14 years in the making," she says of her new novel, "it was written by time and reality, and I was just trying to make some sense of what was happening." The critic Vladimir Poleganov finds in "Panspermia" a closeness with writers such as Borges, Lem and Burroughs.

Janet 45 Publishing House

БАЛЕТ

ЛЕБЕДОВО ЕЗЕРО // 147 години след премиерата на може би най-прочутия балет за всички времена, българската публика ще има шанса да види една от най-зрелищните му постановки. Не на живо, уви, а на кино-екрана - но и това си има своите компенсации, защото постановката на Парижката опера е заснета по удивителен начин със специални IMAX камери и показва детайли, които посещението в операта не може да ви даде. Режисьор е Изабел Жулиен, в ролите са Се Ын Пак, Пол Марк, Пабло Легаса.

В кината от 8 ноември

BALLET

SWAN LAKE // 147 years after the premiere of perhaps the most famous ballet of all time, the Bulgarian audience will have the chance to see one of its most spectacular productions. Not live, alas, but on the cinema screen - which has its compensations, though, because the production of the Paris Opera is captured in an amazing way with special IMAX cameras and shows details that a visit to the opera theatre cannot give you. Directed by Isabel Julien, starring Sae Eun Pak, Paul Marc, Pablo Legasa.

In cinemas from November 8

КИНО

HERE // Тангемът Робърт Земекис-Ерик Рот ни даде шедеври като "Форест Гъмп". Сега режисьорът и сценаристът отново обединяват сили в тази много необичайна история (или по-точно множество истории), в която се проследяват събитията на едно конкретно място от епохата на динозаврите до наши дни. Участието на Том Хенкс, Робин Райт, Пол Бетани и Кели Райли допълнително засилва високите очаквания към този филм.

В кината от 29 ноември

CINEMA

HERE // The tandem Robert Zemeckis-Eric Roth gave us masterpieces like "Forrest Gump". Now the director and screenwriter join forces again in this very unusual story (or rather multiple stories) that follows the events of one particular location from the age of the dinosaurs to the present day. The participation of Tom Hanks, Robin Wright, Paul Bettany and Kelly Reilly further strengthens the high expectations for this film.

In theaters from November 29

POSTER

КИНО

ГЛАДИАТОР 2 // Четвърт век по-късно, Ридли Скот се връща към своята представа за Древния Рим - този път без Ръсел Кроу, чийто герой загина в първата част, но за сметка на това с изгряващата звезда Пол Мескал, както и с Педро Паскал, Дензъл Уошингтън, Дерек Джейкъби, Джимон Хунсу, Питер Менса, Кони Нилсен и още госта познати имена. Премиерата бе отложена госта от стачката на сценаристите в Холивуд, но да се надяваме, че чакането си е струвало.

В кината от 15 ноември

ШОУ

U.K. PINK FLOYD EXPERIENCE // Надежгите ни отново да видим една от най-великите прогресив групи заедно отбавна изляха заради конфликта между Роджър Уотърс и Дейвид Гилмор, и особено след смъртта на Ричард Райт. Това шоу от лондонския Уест Енд е вероятно най-блиският заместител: комбинация от седем отлични музиканти, впечатляващи светлинни ефекти и оригинална хореография.

27 ноември, София, 29 ноември, Варна

ОПЕРА

АНДЖЕЛА ГЕОРГИУ // Една от най-ярките звезди на съвременната опера, Анджеला Георгиу ще гостува на Софийската филхармония през ноември, аккомпанирана от тенора Саимир Пиргу и под диригентството на Найден Тодоров. Румънското сопрано е два пъти изпълнител на годината на Classic Brit Awards, и носител на пет награди Gramophone. В програмата са арии от Хендел, Пучини, Чайковски, Верди, Маскани, Бойто, Джордано.

10 ноември, зала "България", София

EN

CINEMA

GLADIATOR 2 // A quarter of a century later, Ridley Scott returns to his vision of Ancient Rome - this time without Russell Crowe, whose character died in the first part, but instead with rising star Paul Mezcgal, as well as Pedro Pascal, Denzel Washington, Derek Jacobi, Djimon Hounsou, Peter Mensah, Connie Nielsen and many other familiar names. The premiere was delayed quite a bit by the writers' strike in Hollywood, but let's hope the wait was worth it.

In theaters from November 15

SHOW

U.K. PINK FLOYD EXPERIENCE // Our hopes of seeing one of the greatest progressive bands together again have long since faded due to the conflict between Roger Waters and David Gilmore, and especially since the death of Richard Wright. This show from London's West End is probably the closest substitute: a combination of seven excellent musicians, impressive lighting effects and original choreography.

November 27, Sofia, November 29, Varna

OPERA

ANGELA GHEORGIU // One of the brightest stars of contemporary opera, Angela Gheorgiou will be a guest at the Sofia Philharmonic in November, accompanied by tenor Saimir Pirgu and conducted by Nayden Todorov. The Romanian soprano is a two-time Artist of the Year at the Classic Brit Awards, and winner of five Gramophone Awards. The program includes arias by Handel, Puccini, Tchaikovsky, Verdi, Mascani, Boito, Giordano.

November 10, "Bulgaria" hall, Sofia

СТРАНАТА НА ШЕСТТЕ ХИЛЯДИ ЛЕДНИКА

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография КОЛЕЛА, iSTOCK

Дълго пренебрегван, Киргизстан днес бързо си печели славата на една от най-красивите дестинации на планетата

За повечето българи Киргизстан си остава загадка: някога най-затънтената от съветските републики, а днес - една от най-малко познатите страни в Азия. Политическата география я е затиснала между Китай, Казахстан, Узбекистан и Таджикистан. Физическата - между две гигантски планински вериги: Тяньшан на изток и Памир на югозапад. Това е страна на планини, на реки и на хиляди фантастично красиви езера. Иначе казано, Киргизстан обещава да е едно от последните големи приключения, останали ни в епохата на low-cost полетите и инстаграм туристите.

СТОЛИЦАТА БИШКЕК НЕ НИ ПОДГОТВЯ МНОГО за онова, което ни чака. Това е чист и много зелен, но иначе леко скучен град със съветска архитектура. И с колосални задръствания, както установихме покрай националния празник. Затова бързаме да вземем своята кола под наем и да тръгнем на път.

Искаме да заобиколим огромното езеро Ъсък Кул, да избегнем туристическите грачета по северния му бряг, не много по-различни от Китен или Приморско, и да стигнем до Каракол, на източния бряг. Разстоянието е под 400 километра, но пътуването отнема близо 7 часа по две причини. Първата е, че по този път е вероятно най-голямата гъстота на полицейски камери за скорост в целия свят. Втората - че след като достигаме Ъсък Кул, асфалтът става само епизодичен. Машабите на вихрещото се пътно строителство впечатляват, но ни се иска да го правеха на отделни участъци, а не наведнъж. Особено като отчетем състоянието на нашата поочукана Toyota RAV4, производство 2009 година.

В КАРАКОЛ НИ ЧАКА ЗАПОЗНАНСТВО с местната музика и с отличната, както се оказва, киргизка кухня. Традиционните номадски ястия - като куурдак (овнешко месо, задушено с картофи и лук) или бешбармак (варено месо с конски колбас и едро нарязана юфка) - са замислени по-скоро да дават енергия, отколкото удоволствие на небцето. Но местната кухня е черпила също вдъхновение от китайци, узбеки и много други народи, така че храната е разнообразна, приготвена от пресни продукти и в по-голямата си част - много вкусна. В добавка към това тук съществува истински култ към чая: гори в най-евтините крайпътни ресторанчета ще ви предложат огромен избор от пърокласен чай с добавена мента, плодове, женшен и какво ли не още.

На другата сутрин, след бърза разходка из града, хукваме към планините. Тук могъщият Тянь Шан е прорязан от безброй речни долини, коя от коя по-красиви. Избираме тази при селцето Джетъ Огуз и след десетина километра офроуд слигаме от колата, за да се изкачим до ефектния водопад Девичи коси. И да видим първата си юрта. Панорамата към долината е фантастична, а далеч отзад се вижда връх Елцин - прекръстен в чест на човека, помогнал на Киргизстан да се отърве от Съветския съюз. На слизане не успяваме да устоим на любезните предложения да пояздим на кон. В Киргизстан конят е начин на живот и няма човек, който да не се справя с ездата. С нас случаят не е такъв, меко казано. Но все пак преживяването си заслужава.

КОНЕТЕ И ЛОВЪТ С ОПИТОМЕНИ СКАЛНИ ОРЛИ са основни развлечения за туристите тук, но нас ни привлича друга ▶

► атракция: високотлантинското плато Арабел и златната мина Кумтор, която дава 12% от Брутния продукт на страната. За да я погледнем отдалеч, първо трябва да преминем през друго приказно красиво речно дефиле: на Барскоон, и да се изкачим над 4000 метра над морското равнище.

Пътъом спираме да хвърлим един поглед на паметника на Юрий Гагарин на мястото, ползвано някога за височинни тренировки на съветските космонавти.

Тази част от Тянь Шан се нарича Ала Тоо. Дефилето на Барскоон някога е било едно от разклоненията на Пътя на коприната от Китай. Днес главната забележителност е златната мина Кумтор, която наскоро правителството в Бишкек национализира, прекратявайки договора с канадския концесионер. Туристи не се допускат до самата мина, разбира се, но благодарение на нея пътят нагоре е много добре поддържан. Само след петнайсетина минути се снимаме за спомен с табелата за прохода Саръ Мойнок, на 3442 метра надморска височина. После следва превалялт Барскоон, на 3819 метра, и Съюок, на 4028 метра. Въздухът тук е толкова разреден, че мощността на двигателя осезаемо спада - а и нашите глави леко се замайват. Но последното може да е и от гледката. Над проходите се намира платото Арабел, една изпъстрена с езерца долина, колкото и абсурдно да звучи тази дума за място на почти 4 км над морското равнище. Тук е царството на тундрата - единствената растителност са устойчиви на студа треви, защото дори и през лятото температурата никога не надхвърля 10 градуса. Но това съвсем не значи, че платото е лишено от живот. Дори и тук през лятото неизменно ще мернете юртата на някой киргизки коневъд, привлечен от добрата паша.

ПЪТЯТ ПРОДЪЛЖАВА И ОТВЪД ПЛАТОТО Арабел, но води само до няколко забравени от бога села и един миньорски град

(Енилчек), построен по съветско време, но така и не заселен. Днес той е атракция за любителите на призрачни места. Но ние сме задоволили любопитството си към високите планини и започваме да се слизаем обратно към топлите брегове на Ъсък Кул. Пренощуваме в селцето Каджъ Сай в по-редната къща за гости. Съдейки по нашия опит, такива къщи има навсякъде, по правило са безукорно чисти и все още - приятно евтини за европейските туристи. Цените са обикновено между 20 и 35 евро за по-люксозните, които предлагат самостоятелна баня. Цените в Киргизстан са се повишили в последните две-три години - отчасти поради инфлацията и отчасти заради нашествието на преселници от Русия след обявената през 2022 мобилизация. Но и сега страната си остава приятно

евтина за европейци. Средната заплата е малко под 400 евро. Вечеря за двамата в по-елитен ресторант в Бишкек ще ви струва 30-40 евро, а в селското ресторанче в Каджъ Сай вечеряхме с по две ястия и кана чай за общо 8 евро. Бензинът струва около 70-75 евроцента за литър.

НА ДРУГИЯ ДЕН НАЙ-СЕТНЕ ОБРЪЩАМЕ

малко внимание и на Ъсък Кул - така нареченото "море" на централна Азия, едно умерено соленоводно езеро с площ точно колкото цялата Благоевградска област. На височина 1800 метра, това езеро рядко замръзва и логично е център не само на туризма, но и на земеделието в Киргизстан. А на южния му бряг се намира още една от най-прочутите атракции тук: каньонът Сказка, тоест приказка. Тези няколко десетки километра червеникави почви и скали са изваяни от природата в неопишуемо причудливи форми - което логично ги е направило декор за десетки съветски фантастични филми.

Нямаме обаче много време да разгледаме, защото ни чака каране: трябва да стигнем другото най-прочуто езеро на Киргизстан, Сон Кол. Пътъом минаваме през градчето със звучното име Кочкор, за да си купим припаси - там, където отиваме, няма магазини или ресторанти. Само юрти. По второстепенните пътища има много бензиностанции, но повечето продават единствено бензин. Ако искате кафе, си носете термос. Или, алтернативно, си купете бозо.

КИРГИЗИТЕ МНОГО СЕ ГОРДЕЯТ със своите "национални напитки". Освен прословутия кумис (произнасян тук "къмъс") от ферментирало кобилешко мляко, което така и не опитахме, имат също чалап и тан - пълномаслени верси на нашия айрян, макъм, от ферментирало зърно и царевича, и, разбира се, бозо. Ако думата ви звучи познато, то е, защото напитката всъщност е много близка до нашата боза. ►

Населението е около 7 милиона души - предимно киргизи, но със значително узбекско малцинство, и е съсредоточено основно в долините около Бишкек и Ош/Джалалабад. След завладяването на страната от руснаците през 1876 много киргизи бягат в Афганистан, а след смазаното въстание срещу руската власт през 1916 хиляди напускат в посока Китай

► Или поне нашата боза, каквато беше в детството ни. Единствената разлика е, че киргизкото бозо е без захар, което го прави приятно освежаващо.

Последните 50 км преди Сон Кол са покрити с надробен чакъл и трябва да се кара бавничко, ако не ви се сменят гуми. За компенсация се наслаждаваме на идлични гледки из долината, а после - на зрелищно изкачване, защото крайната ни цел се намира на 3016 метра над морското равнище.

СОН КОЛ Е НАЙ-ГОЛЯМОТО сладководно езеро в Киргизстан, с площ горе-долу колкото София и сателитните градчета. От есента до късната пролет тук не живее никой. Но през лятото необятните пасбища привличат огромни стада и осеиват бреговете на езерото с лагери от юрти. Стигаме тъкмо навреме, за да се насладим на залеза и да се настаним в своя собствена юрта, със своя собствена печка на

въглища - успокояваща гледка, защото предния ден сме успели сериозно да настинем. След залез гледката към звездното небе - без каквото и да било светлинно замърсяване - е неповторима. Но после печката изгасва, а на сутринта температурата в юртата е почти същата, каквато и навън - тоест един градус под нулата. Но една солидна закуска и поредната кана разкошен чай оправят нещата.

80% ОТ ТЕРИТОРИЯТА НА КИРГИЗСТАН Е НА ВИСОЧИНА над 2000 метра, което включва и няколко седемхилядника, като Дженгъш Чокъсъ (бившият Пик Победа, 7439 м) и Хан Тенгри в Тянь Шан и връх Ленин (сега Абу Али ибн Сина, 7134 м) в Памир. Страната има над 2000 езера, повечето - високопланински, и смайващите 6500 различни ледника.

Населението е около 7 милиона души - предимно киргизи, но със значително узбекско

малцинство, и е съсредоточено основно в долините около Бишкек и Ош/Джалалабад. След завладяването на страната от руснаците през 1876 много киргизи бягат в Афганистан, а след смазаното въстание срещу руската власт през 1916 хиляди напускат в посока Китай.

Между другото трябва да го кажем тук, за да разберем, че повечето имена, и гаже името на самата страна, сме знаели грешно. Топонимите са дошли при нас през руски, а руснаците трудно произнасят звуци, които за нас са съвсем нормални, като "ъ", "гж" и така нататък. И които са много типични за киргизкия език. Всъщност държавата се нарича не Киргизстан, а Къргъзстан. Езерото "Исик Кул" се оказва "Ъсък Кул". И така нататък.

Между другото няколко от хората, които качихме на стоп - съвсем обичайна практика в тази страна - реагираха с ентузиазъм, щом разбраха, че сме от България. Но по-

сле се разбра, че имат предвиг кавказката република Кабардино- Балкария, чиито обитатели също са потомци на древните прабългари. По времето на Сталин много балкарци са били заточени в Киргизстан и местните хора още ги помнят с добро.

СЛЕДВАЩАТА НИ СПИРКА ЩЕ НИ ОТВЕДЕ доста по-назад във времето от епохата на Сталин. Това е кулата Бурана - може би най-прочутият архитектурен паметник в Киргизстан. Това минаре, построено преди точно хиляда години, някога е било двойно по-високо, но едно катастрофално земетресение през XV век го е svelo до сегашните 25 метра височина. Тази кула е единствената отломка, оцеляла до наши дни, от могъщата някога империя на Каракханидите, владяла тези земи между IX и XI век. Поредното доказателство, че в Киргизстан империите не се задържат много. Бурана е и удобна отправна точка към

друга прочута атракция, този път дело на природата - езерото Кол Тор. Сред поредната отлична къща за гости, и поредната закуска с пържени яйца и наденички, ще се опитаме да стигнем до това езеро, което има може би най-синята вода в целия свят. Но тук нашата Тойота може да ни отведе само донякъде. Последните 5 километра, с генивелация 1200 метра, ще трябва да изминем пеш. Изкачването е стръмно и изтощително, но пък гледките по пътя компенсират напълно. Бурните потоци, които се спускат към долината, ни припомнят изкачването на един световноизвестен белгийски хидролог: че Киргизстан е водната кула на Азия. От деликатния баланс в тези планини зависи дали всички околни държави няма да се превърнат в пустини.

СЛЕД ДВА ЧАСА И ПОЛОВИНА КАТЕРЕНЕ най-после стигаме до Кол Тор, на малко над 2700 метра над морското равнище. Причи-

ната за невероятния цвят на водите му е във варовиковия прах и в едно подводно течение, което през лятото непрекъснато го разбърква като с лъжичка. Но обяснението ни най-малко не отнема от фантастичната красота на мястото. И, естествено, това нямаше да е Киргизстан, ако в картината не присъстваше и стаго коне.

Много туристи се спускат на седло от Кол Тор, но ние устояваме на изкушението и сме възнаградени с най-живописните мазоли. Толкова по-радостна гледка ни се струва нашата Тойота. Въпреки окаянния си вид и жално светещата лампичка за спешно сервизно обслужване (от рент-а-кар компанията ни казаха да не ѝ обръщаме внимание), тази машина Юнашки ни превози в продължение на 2050 километра през всевъзможни терени. И ни позволи да видим в детайли една от най-красивите страни в света - преди да е станала прекалено прочута. ■

THE LAND OF THE SIX THOUSAND GLACIERS

Long overlooked, Kyrgyzstan today is fast gaining fame as one of the most beautiful destinations on the planet

By KONSTANTIN TOMOV / Photography KOLELA, ISTOCK

For most Bulgarians, Kyrgyzstan remains a mystery: once the most secluded of the Soviet republics, and today - one of the least known countries in Asia. Political geography has it sandwiched between China, Kazakhstan, Uzbekistan and Tajikistan. The physical one locks it up between two giant mountain ranges: Tian Shan in the east and Pamir in the southwest. It is a country of mountains, rivers and thousands of fantastically beautiful lakes. In other words, Kyrgyzstan promises to be one of the last great adventures left to us in the age of low-cost flights and Instagram tourists.

THE CAPITAL BISHKEK DOES NOT PREPARE US much for what awaits ahead. It's a clean and very green, but otherwise slightly boring city with Soviet architecture. And with colossal traffic jams, as we found out over the national holiday on August 31. So we hurry to get our rental car and hit the road.

We want to bypass the huge lake Issyk Kul, avoid the tourist towns on its northern shore (not much different from Bulgaria's Kiten or Primorsko), and reach Karakol, on the eastern shore. The distance is less than 400 kilometres, but the journey takes nearly 7 hours for two reasons. The first is that this road has possibly the highest density of police speed cameras in the entire world. The second - that after we reach Issyk Kul, the asphalt becomes only episodic. The scale of the whirlwind road construction is impressive, but we wish they had done it in separate sections rather than all at once. Especially considering the condition of our battered 2009 Toyota RAV4.

IN KARAKOL, WE ARE INTRODUCED to the local music and the excellent, as it turns out, Kyrgyz cuisine. Traditional nomadic dishes - such as *kuurdak* (mutton stewed with potatoes and onions) or *beshbarmak* (boiled meat with horse sausage and coarsely chopped noodles) - are meant to energize rather than please the palate. But the local cuisine has drawn ▶

The physical geography locks up Kyrgyzstan between two giant mountain ranges: Tian Shan in the east and Pamir in the southwest. It is a country of mountains, rivers and thousands of fantastically beautiful lakes. In other words, Kyrgyzstan promises to be one of the last great adventures left to us in the age of low-cost flights and Instagram tourists.

► inspiration from the Chinese, Uzbeks and many other peoples, so the food is varied, prepared from fresh products and, for the most part, very tasty. In addition to this, there is a real tea cult here: even the cheapest roadside restaurants will offer you a huge selection of top-quality tea with added mint, fruit, ginseng and whatnot.

The next morning, after a quick walk around town, we run to the mountains. Here the mighty Tian Shan is cut by countless river valleys, each more beautiful than the other. We choose the one near the village of Jety Oguz and after ten kilometres off-road we get out of the car to climb to the impressive Maidenly Plates waterfall. And to see our first yurt. The panorama of the valley is fantastic, and far behind you can see Mount Yeltsin - renamed to honour the man who helped Kyrgyzstan get rid of the Soviet Union. On the way down, we can't resist the kind offers to ride a horse. In Kyrgyzstan, horses are a way of life and everybody knows how to ride. This is not the case with us, to put it mildly. But still, the experience is worth it.

HORSEBACK RIDING AND HUNTING with domesticated golden eagles are the main entertainments for tourists here, but we are drawn to another attraction: the high mountain plateau of Arabel and the Kumtor gold mine, which provides 12% of the country's GDP. To look at it from afar, we must first pass through another fabulously beautiful river gorge: the Barskoon, and climb over 4000 meters above sea level. On the way, we stop to take a look at the monument to Yuri Gagarin at the place once used for the high-altitude training of Soviet cosmonauts.

This part of Tian Shan is called Ala-Too. The Barskoon Gorge was once one of the branches of the Silk Road from China. Today, the main attraction is the Kumtor gold mine, which the government in Bishkek recently nationalized, terminating the contract with the Canadian concessionaire. Tourists are not allowed in the mine itself, of course, but thanks to it the road up is very well maintained. After only fifteen minutes, we take a photo with the sign for the

Sary Moynok pass, at 3442 meters above sea level. Then follows the Barskoon pass, at 3,819 meters, and Suyek, at 4,028 meters. The air here is so thin that the power of the engine drops noticeably - and our heads get a little dizzy. But the latter may also be from the view. Above the passes lies the Arabel Plateau, a lake-dotted valley, as absurd as that word sounds for a place almost 4 km above sea level. Here is the kingdom of the tundra - the only vegetation is cold-resistant grasses because even in summer the temperature never exceeds 10 degrees. But this does not mean at all that the plateau is devoid of life. Even here in the summer, you will invariably find the yurt of some Kyrgyz horse breeder, attracted by the good grazing.

THE ROAD CONTINUES BEYOND the Arabel plateau leading only to a few god-forsaken villages and a mining town (Enilchek), built in Soviet times, but never inhabited. Today it is an attraction for lovers of ghost places. But we have satisfied our curiosity about the high mountains and are beginning to descend back to the warm shores of Issyk Kul. We spend the night in the village of Kaji-Say, in yet another guest house. Judging by our experience, such houses are everywhere. As a rule, they are impeccably clean and still pleasantly cheap for European tourists, costing usually between 20 and 35 euros for the more luxurious ones that offer a private bathroom. Prices in Kyrgyzstan have risen in the last two or three years - partly due to inflation and partly due to an influx of migrants from Russia following the 2022 mobilization. But even now the country remains pleasantly cheap for Europeans. The average salary is just under 400 euros. Dinner for two in a more elite restaurant in Bishkek will cost you 30-40 euros, and in the village restaurant in Kaji-Say we had dinner with two courses and a pot of tea for a total of 8 euros. Gasoline costs around 70-75 euro cents per litre.

ON THE NEXT DAY, WE FINALLY PAY SOME ATTENTION to Issyk Kul - the so-called "sea" of Central Asia, a saltwater lake with an area ►

► exactly the same as the entire Blagoevgrad region in Bulgaria. At an altitude of 1,800 meters, this lake rarely freezes and is the centre not only of tourism but also of agriculture in Kyrgyzstan. On its southern shore you will find yet another one of the most famous attractions here: the Skazka (fairytale) canyon. This area of reddish soil and rocks has been sculpted by nature into indescribably bizarre forms - which logically made them the setting for dozens of Soviet sci-fi movies.

However, we don't have much time to explore because we have a long drive ahead of us: we have to reach Kyrgyzstan's other most famous lake, Son Kol. On the way we pass through the town with the sonorous name of Kochkor to buy supplies - there are no shops or restaurants where we are going, only yurts. There are many petrol stations on secondary roads, but most only sell petrol. If you want coffee, bring a thermos. Or, alternatively, buy yourself a bozo. Kyrgyz are very proud of their "national drinks". Besides the infamous koumiss made from

fermented mare's milk, which we never tried, they also have chalap and tan (full-fat versions of our ayran), maxym, made from fermented grain and corn, and, of course, bozo. If the word sounds familiar, it's because the drink is actually very close to Bulgarian boza. The only difference is that Kyrgyz bozo is sugar-free, which makes it pleasantly refreshing.

The last 50 km before Son Kol is covered with rough gravel and must be driven slowly if you don't want a puncture. In compensation, we enjoy idyllic views across the valley and then a spectacular climb, because our final destination is 3016 meters above sea level.

SON KOL IS THE LARGEST FRESHWATER LAKE in Kyrgyzstan, with an area roughly the size of Sofia and its satellite towns. From autumn to late spring no one lives here. But in summer, the vast pastures attract huge herds and dot the shores of the lake with camps of yurts.

We arrive just in time to enjoy the sunset and

settle into our yurt, with its own coal stove - a comforting sight as we've managed to catch a serious cold the day before. After sunset, the view of the starry sky - without any light pollution - is unique. But then the stove goes out, and in the morning the temperature in the yurt is almost the same as outside - that is, one degree below zero. But a hearty breakfast and another pot of gorgeous tea make things right.

80% OF THE TERRITORY OF KYRGYZSTAN IS ABOVE 2,000 METERS, which includes several seven-thousanders, such as Jengush Chokusu (formerly Peak Pobeda, 7,439 m) and Khan Tengri in the Tian Shan and Mount Lenin (now Abu Ali ibn Sina, 7,134 m) in Pamir. The country has over 2,000 lakes, most of them high in the mountains, and an astonishing 6,500 different glaciers.

The population is about 7 million people - mostly Kyrgyz, but with a significant Uzbek minority, and is mainly concentrated in the valleys around Bishkek and Osh/Jalalabad. After

the conquest of the country by the Russians in 1876, many Kyrgyz fled to Afghanistan, and after the crushed uprising against Russian rule in 1916, thousands left for China.

By the way, several of the people we hitchhiked on - a very common practice in this country - reacted with enthusiasm as soon as they found out that we were from Bulgaria. But later it became clear that they meant the Caucasian republic of Kabardino-Balkaria, whose inhabitants are also descendants of the ancient proto-Bulgarians. During Stalin's time, many Balkars were exiled to Kyrgyzstan and the local people still remember them fondly.

OUR NEXT STOP WILL TAKE US FURTHER BACK IN TIME than the Stalin era. This is the Burana Tower - perhaps the most famous architectural monument in Kyrgyzstan. This minaret, built exactly a thousand years ago, was once twice as tall, but a catastrophic earthquake in the 15th century reduced it to its current 25-meter height. This tower is the only

remnant that has survived to the present day from the mighty Karakhanid Empire that ruled these lands between the 9th and 11th centuries. Another proof that empires don't last long in Kyrgyzstan.

Burana is also a convenient starting point for another famous attraction, this time a work of nature - Kol-Tor lake. After a night at another excellent guest house, and another breakfast of fried eggs and sausages, we will try to get to this lake, which has perhaps the bluest water in the whole world. But here our Toyota can only take us so far. The last 5 kilometres, with an elevation gain of 1,200 meters, will have to be covered on foot. The climb is steep and exhausting, but the views along the way make up for it. The turbulent streams that descend to the valley remind us of the statement of a world-renowned Belgian hydrologist: that Kyrgyzstan is the water tower of Asia. On the delicate balance in these mountains depends whether all the surrounding countries will not turn into deserts.

AFTER TWO AND A HALF HOURS OF CLIMBING, we finally reach Kol-Tor, just over 2,700 meters above sea level. The reason for the incredible colour of its waters lies in the limestone powder and in an underwater current, which in the summer constantly stirs it like a spoon. But the explanation does not in the least detract from the fantastic beauty of the place. And, of course, it wouldn't be Kyrgyzstan if a herd of horses wasn't in the picture.

Many hikers choose to descend from Kol-Tor on a saddle, but we resist the temptation and are rewarded with the most picturesque calluses. In the end, the sight of our Toyota seems so much more joyful. Despite its wretched appearance and pitifully flashing maintenance light (which the rental car company told us not to pay attention to), this machine carried us valiantly for 2,050 kilometres over all kinds of terrain. And it allowed us to see in detail one of the most beautiful countries in the world - before it became too famous. ■

Черна гора

Знаеш ли, че
Которският залив е
наричан „най-южният
фиорд в Европа“?
Виж Черна гора
през нови очи.

Резервирай
своето
вълнуващо
пътуване на
www.posoka.com
или се свържи с нас
на **0700 17 107**

РЕМО „ЕТЪР“ – ДОМАКИН НА НАГРАДИТЕ ЖИВА ЗА НАЙ-ДОБРИТЕ СЛАВЯНСКИ МУЗЕИ

Форумът за Славянски Култури отбеляза 10-ия юбилей на Наградата Жива с международна конференция и обявяване на победителите от 25 до 27 септември 2024 в Габрово. Домакини на Наградите Жива през 2024 г. бяха Министерство на културата на Република България, Община Габрово и Регионалният етнографски музей на открито „Етър“ (спечелил наградата Жива за най-добър обект на славянско наследство за 2020 г.). Събитието приключи на 27 септември в Габрово с церемонията по връчване на наградите. Тази година журито на наградите Жива, състоящо се от 13 експерти от различни Славянски държави и от Европейската Академия на музеите, номинира за наградата 20 музеи от 10 страни.

Наградата за най-добър славянски музей беше присъдена на **Регионалния исторически музей, Русе, България.**

Наградата за най-добър обект на славянско наследство беше връчена на **Замъка Блед, Словения.**

Специално признание за промотиране на нематериалното културно наследство отиде при Музея на **Весарас, Плетеница, Хърватия.**

Бяха връчени и пет признания Жива на:

Фото къща Пеликан: Музей за най-нова история Целе, Словения: За устойчивост.

Музей на съвременното изкуство на Черна гора, Подгорица, Ч. Гора: За лидерство и ефективност на екипа.

Музей на Херцеговина в Требине, Босна и Херцеговина: за посетители и откритост

Музей на открито в село Рагом, Полша: За креативност.

Музей на Йоан Амос Коменски в Ухерски Брод, Чехия: за разказвачество.

Д-р Андрия Рихтер, основател на Наградите Жива, изрази задоволството си резултатите, получени чрез мрежата от 210 музеи от 12 славянски държави. Наградата Жива, носеща името на славянската богиня Жива, беше създадена през 2012 по инициатива на Д-р Андрия Рихтер, Директор на Международната фондация „Форум за Славянски култури“.

ETAR MUSEUM HOSTED THE ZIVA AWARDS FOR THE BEST SLAVIC MUSEUMS

The Forum of Slavic Cultures celebrated the 10th anniversary of the Ziva Award with an international conference and the announcement of the winners between 25 and 27 September 2024 in Gabrovo, Bulgaria. The hosts of the 2024 Živa Award were the Ministry of Culture of the Republic of Bulgaria, the Municipality of Gabrovo and the Regional Ethnographic Open Air Museum ETAR (winner of the 2020 Živa Award for the Best Slavic Heritage Site). The 2024 Živa Award concluded on 27 September 2024 in Gabrovo with the award ceremony. This year, the Živa jury (composed of 13 judges – experts from different Slavic countries and the European Museum Academy), nominated for the award

20 museums from 10 countries.

The Živa Award 2024 for the Best Slavic Museum was granted to the **Regional Museum of History Ruse, Bulgaria.**

The Živa Award for the Best Slavic Heritage Site was conferred on **Bled Castle, Bled, Slovenia.**

Honourable Mention for the promotion of the intangible cultural heritage was granted to the **Museum of Večarac, Pleternica, Croatia.**

Five Živa Award 2024 **Special Recognitions** were awarded to:

Photo House Pelikan, Museum of Recent History Celje, Slovenia: for Sustainability.

Museum of Contemporary Art of Montene-

gro – MCAM, Podgorica, Montenegro: for Leadership and Team Efficiency.

Museum of Hercegovina in Trebinje, Bosnia and Hercegovina: for Visitors and Openness. **Radom Village Open Air Museum, Poland:** for Creativity.

Museum of John Amos Comenius in Uhersky Brod, Czech Republic: for Storytelling.

Dr Andreja Rihter, the **Ziva Awards** founder, expressed her satisfaction with the results obtained through the network of 210 museums from 12 Slavic countries. The Živa Award, named after the Slavic goddess Ziva, was established in 2012 on the initiative of Dr Andreja Rihter, Director of the Forum of Slavic Cultures, an International Foundation.

ДЪХЪТ НА КОЛЕДА

THE SCENT OF CHRISTMAS

Игва времето за планиране на коледните пътувания. Шест от най-добрите дестинации през декември според THE INFLIGHT MAGAZINE

It's travel planning time again: six of the best destinations in December according to THE INFLIGHT MAGAZINE

Текст КАЛИН НИКОЛОВ, КРИСТИНА НИГОХОСЯН / By KALIN NOKOLOV, KRISTINA NIGOHOSIAN
Фотография / Photography iSTOCK

Забавление за цялото семейство без долна възрастова граница: коледните базари са една от основните причини да очакваме с такова нетърпение декември. Всъщност много от тях започват още през ноември, така че вече е дошъл моментът да планирате ваканцията. Ето шест дестинации в Европа, където духът на празника се усеща особено силно.

Fun for the whole family with no minimum age limit: Christmas markets are one of the main reasons we look forward to December so much.

In fact, many of them start as early as November, so now is the time to plan your vacation. Here are six destinations in Europe where the holiday spirit is especially strong. ▶

КИУЗА, ИТАЛИЯ CHIUSA, ITALY

Кога: 29 ноември - 22 декември

Това малко градче в долината на река Изарко в северна Италия се слави с артистичната си атмосфера и със средновековната си Коледа. Всеки уикенд между 29 ноември и 22 декември тесните му улочки помръкват – електрическото осветление е изгасено, а вместо това са запалени стари фенери и големи факли. Докато проправяте пътя си към главния площад, се разминавате с часовои, жонгльори, гълтачи на огън и рицари. А на самия площад ви очакват скромни брой павилиони – 20, но пък с уникални за района гърворезби, предмети от филц, бижутерия и местни деликатеси. Църковен хор, духов оркестър и група с барабани изпълняват средновековни мелодии, с които да ви пренесат почти хилядолетие назад във времето. Добре е да отскочите и до близкия Болцано, където е най-големият коледен пазар в Италия.

When: November 29 - December 22

This small town in the valley of the Isarco (Eisach) river in northern Italy is famous for its artistic atmosphere and its medieval Christmas. Every weekend between November 29 and December 22, its narrow streets go dark – the electric lights are turned off and old lanterns and large torches are lit instead. As you make your way to the main square, you pass sentries, jugglers, fire eaters and knights. And on the square itself, a modest number of pavilions await you - 20, but with wood carvings, jewelry and local delicacies unique to the area. A church choir, brass band and drum group perform medieval tunes to transport you almost a millennium back in time. It's also a good idea to pop over to nearby Bolzano, home to the biggest Christmas market in Italy.

ПРАГА, ЧЕХИЯ PRAGUE, CZECH REPUBLIC

Кога: 30 ноември – 6 януари

Доидат ли зимните празници, „златна“ Прага се превръща в „коледна Прага“. Също толкова пищни, колкото коледните панаири в северната част на континента, тези в чешката столица съхраняват много от местните традиции. Четирите най-големи са на Староместкия площад, на Вацлавске намести, на улица Хавелска, където има постоянен базар, превърнат в коледен по това време на годината, и на Площада на републиката. На първия се намира и прословутото гигантско коледно дърво и Рождествената сцена, където животните около яслата на младеца са истински.

Там всеки ден свирят и пет разнообразни фолк групи и хорове. Докато ги слушате, изберете подаръци от околните павилиони – пражките базари предлагат традиционни дървени играчки и изделия от бохемски кристал, оригинална бижутерия и празнични декорации от слама. Уморите ли се шопинг, наденичките и местната бира са на ваше разположение на всяка крачка.

When: November 30 – January 6

During the festive season, “Golden” Prague becomes “Christmas Prague”. Just as lavish as Christmas fairs in the northern part of the continent, those in the Czech capital preserve much of the local traditions. The four largest ones are located on the Old Town Square, on Wenceslas Square, on Havelka Street - the site of a permanent bazaar which turns into a Christmas

bazaar at this time of the year, and on Republic Square. The famous giant Christmas tree rises in the Old Town Square, which is also the site of the Nativity scene where live animals surround the crib of Baby Jesus. Various folk bands and choirs play and sing there every day. While listening to them, you can choose gifts for your nearest and dearest from the surrounding pavilions – Prague’s bazaars offer carved wooden toys and Bohemian crystal, garnet jewellery and traditional straw decorations. When you’re done shopping, sausages and divine local beer are there for you to enjoy at every step.

СТРАСБУРГ, ФРАНЦИЯ STRASBOURG, FRANCE

Кога: 27 ноември – 27 декември

Всичко в елзаската столица напомня повече на Германия, отколкото на Франция. С изключение на едно – голяма част от туристите в града идват, за да се включат в някой от многобройните винени турове в града и околността. Те продължават и по време на коледните празници, но за да се класирате за тогава, трябва да сте резервирали мястото си отдавна. Дори да сте закъснели, има с какво да се занимавате в Страсбург, особено по Коледа. Празничните базари тук се провеждат от 1570 година, а днес те са пръснати на 12 места в центъра с повече от 300 павилиона. Традиционни декорации от областта, 30-метровата елха на площад Клебер и специално детско селище с църковни артисти на площад Сен Тома са сред останалите атракции по време на празниците.

When: November 27 – December 27
Everything in the Alsatian capital reminds more of Germany than France. With one exception – a large part of tourists come here for one of the many wine tours in the city and surrounding area. They continue during the Christmas season, but at this time of the year you need to have booked well in advance. But even if you're late, there's plenty to do in Strasbourg, especially around Christmas. The season's bazaars, which date back to 1570, are now spread over 12 locations in the city centre, with more than 300 pavilions. Traditional decorations from the region, the 30-metre Christmas tree on Place Kléber and a special children's village with circus artists on Place St. Thomas are some of the attractions during the festive season. What's different: This is the oldest Christmas bazaar in Europe.

ЛОНДОН LONDON

Кога: 21 ноември – 5 януари

Запалването на празничното осветление на Regent Street бележи началото на коледните празници в британската столица. След това се появява огромната елха на площад Трафалгар и многобройните легени пързалки. Най-голямата е разположена около естрадата в парка Виктория, а на по-спокойно пързалалне може да се наслаждателите на временната пързалка в Природо-научния музей. Magical Ice Kingdom е друго ледено събитие, което се радва на голяма популярност – тази година ще може да се разходите между ледените скулптури, да седнете на леден трон и дори да се пуснете по ледена пързалка. Най-пищният коледен панаир е Winter Wonderland в Хауъс Парк, където има над 200 павилиона с храна и коледни сувенири, както и всякакви атракции. Една от тях са коледните представления на Zippos Circus – дневно за деца и семейства, и вечерното Cirque Berserk за по-зряла аудитория. Към нея е ориентиран и празничният коледен обяд на кораб по река Темза с гледки към Биг Бен, Тауър Бридж и катедралата Сейнт Пол.

When: November 21 – January 5

Switching on the sparkling lights and decorations on Regent Street marks the start of the Christmas season in the British capital. Then a huge Christmas tree is put up in Trafalgar Square and numerous skating rinks appear. The largest one is located around the bandstand in Victoria Park, while more relaxed skating can be enjoyed on the temporary ice rink in the Natural History Museum. Magical Ice Kingdom is another ice event that enjoys great popularity – this year you will be able to walk among ice sculptures, sit on a throne made of ice, and even zoom down an ice slide. The most splendid Christmas fair is Winter Wonderland in Hyde Park, which boasts over 200 stands selling food and Christmas souvenirs, as well as all kinds of attractions. One of them are the Christmas performances of Zippos Circus – daily for children and families, with Cirque Berserk targeting a more mature audience at night. A festive Christmas lunch on a boat on the River Thames sailing past Big Ben, Tower Bridge and St. Paul's Cathedral is also to be recommended.

ЗАГРЕБ ZAGREB

Кога: 30 ноември – 7 януари

Преди няколко години коледният панаир в хърватската столица беше определен за най-добрия в Европа според гласуване на ▶

► потребителите на популярен туристически сайт. Явно дори пристрастените към коледната еуфория имат нужда от разнообразие, а градът предлага нещо по-различно от прекалено популярната Виена например. Празничната украса и щандове в парк Зриневац са толкова бляскави, колкото и тези в австрийската столица. Но почти във всяка улчица в центъра има светлини и коледни сергии, които предлагат коледно настроение встрани от голямата суматоха. Наоколо се носи аромат на греещо вино и печени кестени, а забавленията на открито са всякакви – ледени пързалки, арт базарчета, уъркшопи, концерти и танци. Близко до църквата Света Екатерина има парк с ледени фигури, а в пасажа Октонгон се изпълняват творби на Щраус. Класическа музика на открито може да чуете още пред Хърватския народен театър и на улица Ткалциева. Голям плюс на Загреб по време на Коледа (и не само) е храната – местните колбаси са страхотни, но загребчани твърдят, че и вегетарианците няма да останат пренебрегнати.

When: November 30 – January 7

A few years ago, the Christmas market in the Croatian capital was ranked as the best in Europe by the users of a popular tourist site. Clearly even people addicted to Christmas euphoria need variety, and the city offers something different from the far too popular Vienna, for example. The festive decorations and the stalls in Zrinjevac Park are as dazzling as in the Austrian capital. But almost every street in the centre is brightly lit and full of Christmas

stalls, which make for a festive mood here too. The air carries the aroma of mulled wine and roasted chestnuts, and there are plenty of outdoor attractions – skating rinks, small art bazaars, workshops, concerts and dancing. There is a park with ice sculptures near the Church of St. Catherine, and in the Oktogon passageway works by Strauss are performed. Classical music is also played outside the Croatian National Theatre on Tkalciceva Street. One big advantage of Zagreb during the Christmas season (and not only then) is the food – the sausages are fantastic, but the locals promise that vegetarians won't be disappointed either.

ВОРМС, ГЕРМАНИЯ WORMS, GERMANY

Кога: 20 ноември – 23 декември

На час от закъхания и космополитен Франкфурт се намира малко градче, смятано за най-стария град в Германия. Освен това немалко достойнство, Вормс се гордее с най-добрите образци на римска архитектура в страната, както и с това, че тук се произвежда нелошото вино Либфраумилх. От края на ноември на площад Обермаркт всичко е посветено на Коледа – 50 щанда с храни и подаръци, ледена пързалка, тромбонен оркестър, както и Камерния ансамбъл на Вормс забавляват посетителите. Срещу 3 евро може да бръкнете в чувала на Дядо Коледа и да видите какъв късмет ще ви се падне, а най-голямата атракция е Рождествената сцена с фигурите на Светото семейство в реални размери и ясла със съвсем истински животни.

When: November 20 – December 23

An hour away from busy and cosmopolitan Frankfurt lies a small town that is claimed to be the oldest in Germany. In addition, Worms boasts the best examples of Roman architecture in the country, and takes pride in being the place where the popular Liebfraumilch wine is produced. From the end of November everything on Obermarkt Square is devoted to Christmas - 50 food and gift stalls, a skating rink, trombone bands, and the Worms Chamber Ensemble entertain visitors. For 3 euros you can reach into Santa's lucky dip bag to see what you get, and the biggest attraction is the Nativity scene with the life-size figures of the Holy Family and a crib with live animals. ■

VINOPOLY

WINE | SPIRITS | GOURMET | CIGARS

Най-богатата и оценявана селекция на премиум и редки вина в България

Колекционерски и инвестиционни вина

100+ БИО и Биодинамични вина

Отлежали и подбрани реколти

Премиум спиртни напитки

10+ вина оценени 100/100

100+ производителя

1000+ артикула

От 23 държави

Онлайн на VINOPOLY.BG и на място в магазините ни:

VINOPOLY

Драгалевци

София, ул. "Папрат" 5
Раб. време 9:00 - 21:00 ч.
+359 879 444 441
vinopolydragalevtsi@sagax.bg

VINOPOLY

Фантастико Драгалевци

София, бул. "Черни връх" 204
Раб. време 10:00 - 22:00 ч.
+359 877 444 433

VINOPOLY

Бояна

София, ул. "Кумата" 8
Раб. време 9:00 - 21:00 ч.
+359 879 444 431
vinopolyboyana@sagax.bg

VINOPOLY

The Mall

София, The Mall
бул. "Цариградско шосе" 115
Раб. време 10:00 - 21:00 ч.
+359 879 444 442
vinopolythmall@sagax.bg

VINOPOLY

Бургас

Бургас, Mall Galleria, партер
бул. "Янко Комитов" 6
Раб. време 10:00 - 22:00 ч.
+359 879 444 443
vinopolyburgasgalleria@sagax.bg

VINOPOLY

София Парк

София, ул. "Рачо Петков
Казанджията" 4
Раб. време 9:00 - 21:00 ч.
+359 879 444 445
vinopolysofiapark@sagax.bg

SAGAX
САГАКС ЕАД

VINOPOLY (САГАКС ЕАД) е официален вносител на над 100 производителя от всички кътчета на света.

ОРЪЖИЕ СРЕЩУ ЗИМАТА

Греяното вино, грозът и пуншът отгавна вече са неразделна част от коледната атмосфера

Текст ЯСЕН БОЙЧЕВ / Фотогарафия iSTOCK

Едно от несъмнено приятните усещания през зимата е вкусът на топла, слабоалкохолна напитка, поднесена в края на дълъг и измориелен ден, особено ако е прекаран и на открито. Може да е чай с коняк, гроз или пунш, но най-популярно, особено в дните около Коледа, е греяното вино. Неговият типичен аромат на канела, карамфил, джинджифил и други подправки някога беше по-скоро част от празничната атмосфера в западноевропейските градове. От двайсетина години той е неизменна част и от коледните базари в източната част на континента. Този типичен коледен аромат зарежда с топлина, настроение и очакване на радостни мигове. Предложена в домашна среда или на открито, димящата гореща чаша създава едно особено усещане за уют, прави компанията весели и приятно разговорливи.

ГРЕЯНОТО ВИНО Е ДОБРЕ ПОЗНАТО в повечето европейски страни, както и далече отвъд границите на Стария континент. Най-ранните сведения за него са свързани с Римската империя. Нейните легиони още в Античността са го направили познато в поречията на Рейн и Дунав, където суровите зими правят съвсем разбираема подобна интерпретация. В немскоезичните страни му казват глю-

вайн (Glühwein), но в някои източници може да се срещне също като „глинтвайн“ или „глюквайн“. В Швеция и Финландия е познато като глог (Glogg). Прави се с червено вино, подправки, стафили и белени бадеми, като се добавя също водка или друг твърд алкохол и се сервира с канелени сладки. Чехите му казват svařená víno, а поляците grzane wino (там правят също и греяна бира.) В Сърбия пият kuvano vino със захар, индийско орехче и резен лимон или портокал. В Хърватия имат kuhano vino с канела, захар, индийско орехче и портокал. А в Румъния правят vin fier от бяло или червено вино с черен пипер. На френски е vin brulé, а англичаните му казват mulled wine.

ТОВА ЕЗИКОВО РАЗНОЗВУЧИЕ свидетелства за широкия културен ареал на тази типично зимна напитка. То обяснява и многообразието от рецепти. Внимателно взирани в това разнообразие обаче би установило, че всъщност базовата рецепта е една, макар и с множество вариации и някои деликатни технологични тънкости при приготвянето. Греяно вино се прави от вино, захар и подправки. Виното най-често е червено, но в Австрия използват и бяло. Освен със захар може да се подслади и с мед. При подправките има значителна интерпретативна свобода, като доминиращи ▶

► са екзотичните ориенталски аромати и точно оттук произтича разнообразието в рецептите. Като канонични, тоест задължителни поправки се смятат канелата и карамфилът, но може да се добавят също резенчетата джинджифил, зърна бахар или черен пипер, индийско орехче, звездовиден анасон или кардамон. Стръкче розмарин също би добавило приятно свеж, етеричен тон. За предпочитане е канелата да е на пръчки. В някои рецепти, предимно скандинавски, има също бадеми и стафили. Все пак не е добре да се прекалява с поправките, защото има още няколко съставки, които е добре да се усещат във вкуса и аромата. Това са плодовете. Най-често се добавят резенчетата ябълка, дюля, портокали или мандарини и лимони. Важно е плодовете да бъдат изчистени от семките, защото ябълковите и дюлевите пускат пектин, а цитрусовите дават горчив вкус.

ВАЖНА ПОДРОБНОСТ Е РАЗРЕЖДАНЕТО.

Греяното вино трябва да е разрежено с гореща вода. Съотношението може да е различно, най-често около 1/3 е вода, но това зависи както от вида на виното, така и от останалите съставки. В някои рецепти поправките се загреват първо във водата и после се добавя виното. Други препоръчват към вече разреженото и загрято вино да се добави малко ром, коняк или водка за „тяло“ и да му върне загубената сила. Може да се добави малко десертно вино или ликьор. В някои рецепти вместо с вода виното се разрежда с горещ черен чай. Виното трябва да е горещо, но без да завира. Добрата температура е около 80 градуса. Ако се загрее повече, алкохолът се изпарява и рискувате да се получи горещ компот. Най-добре е процедурата да се прави на слаб котлон при постоянно бъркане. След като виното е готово, оставете го за няколко минути на горещия котлон (без да завира!), за да могат плодовете и поправките да си обменят ароматите и после наливайте с черпаче в порцеланови чаши и сервирайте.

КАКВО ДА БЪДЕ ВИНОТО? Кое е правилното вино за греене? Ясно е, че няма да използвате най-доброто си старо вино. То сигурно няма да е и подходящо, защото отлежалите в бъчви вина като правило имат повече танини, които при загряване огрубяват вкуса. Най-добре е да използвате младо, червено и по-плодово трапезно вино без претенции. Сортът е без особено значение. Ако имате изостанали, отворени вина, не е грешно да ги включите в играта. Може също да смесите бяло и червено. Всичко останало е въпрос на вкус, усет и настроение. В повестта „Коледна песен“ от Чарлз Ди-

кенс е спомената една типична и все още популярна английска рецепта за греяно вино от Викторианската епоха. Нарича се Smoking bishop (пушещият епископ). Прави се от порто, червено вино, лимони, портокали, захар и поправки. Плодовете предварително се изпичат със захарта, за да се карамелизират, след което се добавят останалите съставки. Налива се в традиционна голяма купа, подобна на епископска корона. Кое то обяснява и името му. Изглежда греяното вино е било идейната основа на две други популярни британски напитки – грог и пунш.

ПРОИЗХОДЪТ НА АНГЛИЙСКИЯ ГРОГ се свързва с името на адмирал Върнън, който през 1740 въвел в моряшките дажби ром, разрежен с гореща вода. Преди това матросите го пиели чист, но адмиралът решил да прави икономии, а вероятно му се искало и да насърчава една умерена трезвеност сред екипажите. Името на напитката произлязло от съкращения прякора на адмирала - наричали го Грограм (groggram) заради грубото непромокаемо наметало, с което крачел по палубата на кораба. Явно моряците, поне в началото, не гледали с добро око на това нововъведение в разкладката, но през следващите десетилетия то постепенно било усъвършенствано и станало популярно извън корабните палуби и каюти - водата била заменена с чай, добавяли мед или захар и лимон или други поправки. В крайна сметка грогът, както и другите горещи алкохолни напитки, се е превърнал в територия за импровизации. Всеки любител достига до някаква рецепта, която смята за оригинална и неповторима, защото си е негова. Най-популярната рецепта за грог е 50 г коняк (или ром), 2 ч.л. мед, 100 г горещ силен чай и резенче лимон.

АНГЛИЙСКИЯТ ФЛОТ С ИЗВЕСТНО ИНДИЙСКО УЧАСТИЕ е рогил и традиционния

пунш. Етимологията на гумата punch се свързва с древноиндийската гума „панча“, което значи пет. Името трябва да подсказва, че това питие се състои от пет съставки - вино, ром (или коняк), някакъв плодов сок, захар (или мед) и поправки. Вероятно първият пунш е бил създаден при неясни обстоятелства някъде в Индийския океан, а може би и на сушата. През XVIII век вече усъвършенстван бил пренесен в Англия. От онова време е известна една рецепта, която би смаяла и най-разюзданото въображение. В подходящ басейн се смесват 1200 бутилки ром, 1200 бутилки вино, 400 л гореща вода, 500 kg захар, сокът от 1600 лимона и поправки. Човек в малка лодка от слонова кост плува отгоре и разбърква пунша със специално весло. Празникът завършва, когато поканените 600 гости изпият всичко. Ето и една по-скромна рецепта за пунш. Половин литър червено вино и половин литър силен черен чай се смесват, добавят се 50 г захар и сместа се загрева до 80 градуса. В същото време в друг съд се кипва половин чаша вода с две зрънца карамфил и настъргана лимонова кора, прецежда се и се добавя към първата смес. Поднася се горещ.

В БЪЛГАРИЯ ГРОГЪТ И ПУНШЪТ не са особено популярни поради една съвсем разбираема причина - силната конкуренция на греяната ракия. При нея също има поле за импровизация, макар че някои основни съставки и технологични подробности са канонизирани от традицията. Задължително е да се грее в джезве или метален съд, стеснен в горната част (за да не изпуска алкохолните пари), в който предварително е карамелизирана захар или мед. Освен това се добавя портокалова или лимонова кора, карамфил и черен пипер. Ракията трябва да кипне леко и веднага се разлива. Нейните горещи пари прогонват лошото настроение, а също и грипните бактерии, където и да се крият. ■

ХИТОВИТЕ МЮЗИКЪЛИ „ЦАР ЛЪВ“ И „ДУХ“ НА СЦЕНАТА НА НДК В СОФИЯ

С двата си най-касови мюзикъла Държавна опера Варна гостува в София през октомври и ноември. На сцената на НДК публиката ще гледа „Цар Лъв“ на 23 октомври и „Дух“ на 12 ноември.

Изключителният „Цар Лъв“ ни пренася в Африка с любимата история на лъвчето Симба и пътя му през джунглата, където добротата и злото съжителстват в образите на дивите животни. След грандиозните и напълно разпродадени две представления на спектакъла в София организаторите от Монте Мюзик и Варненската опера отново канят публиката да се присъедини към това невероятно музикално пътешествие. „Цар Лъв“ оживява на професионална сцена в България в мащабната продукция с оркестрация на Данко Йорданов и именити творци в постановъчния екип: сценичен консултант Петко Бонев, диригент Страцимир Павлов, костюми Ася Стоименова, сценично движение и пластика Анна Пампулова, 3D mapping Лора Руневска. През 2024 г. в постановката влизат цял отбор нови малки лъвчета с впечатляващи вокални и артистични качества. В спектакъла звучат песните на Елтън Джон и текстописец Тим Райс, с оригинална музика на Ханс

Цимер "I Just Can't Wait to Be King", „Circle of life“, „Hakuna Matata“, „Can You Feel the Love Tonight“ и още мелодии от саундтрака на анимационния филм, награден с два Оскара и един Златен глобус.

Още по-разтърсващо преживяване за публиката предлага мюзикълът „Дух“ – едно от

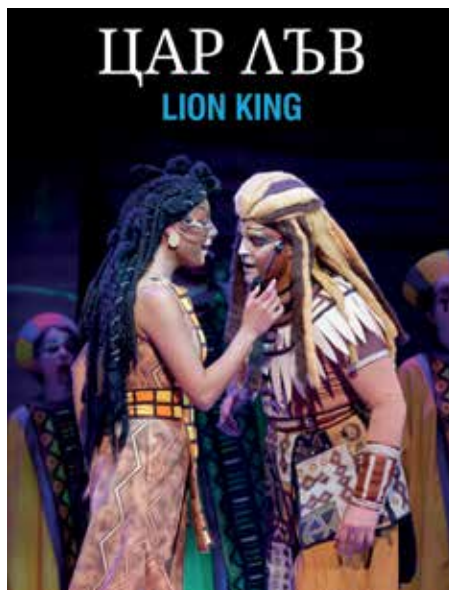

най-новите заглавия на Варненската опера, чиито сценичен живот започна с фурор през пролетта. Създаден по едноименния холивудски филм с Демис Мур, Патрик Суейзи и Упи Голдбърг, мюзикълът от над 10 години покорява световните сцени с музиката на Глен Балард и Дейв Стюарт. Варненската постановка е с прекрасен млад състав от певци, които са и отлични артисти. Историята за любовта, която побеждава смъртта, е разказана силно въздействащо и превежда зрителите през пълната палитра от емоции – от бурен смях до сълзи. Основната заслуга за смеха е на неповторимата Милица Гладнишка в главната роля на контактърката с духове Ода Мей Браун. Специално внимание заслужава сценографията на носителя на „Икар“ Петко Танчев, който използва най-модерни похвати – светещи костюми, прожекция в няколко плана, 3D мапинг – и създава визуална среда на световно ниво. Дирижира Страцимир Павлов, хореограф е Надя Димокова, костюмите са на Ася Стоименова, а режисурата на този спектакъл, наситен с романтика, мистерия и трилър, е на Сребрина Соколова. Постановката на „Дух“ на Държавна опера Варна е премиерна за България.

THE HIT MUSICALS - THE LION KING AND GHOST - ON THE STAGE OF THE NATIONAL PALACE OF CULTURE IN SOFIA

State Opera Varna will be in Sofia in October and November with its two top-grossing musicals. On the stage of the National Palace of Culture the audience will watch The Lion King on October 23rd and Ghost on November 12th.

The exceptional "The Lion King" takes us to Africa with the beloved story of the lion cub Simba and his journey through the jungle, where good and evil coexist in the guise of wild animals. After the spectacular and completely sold-out two performances of the show in Sofia, the organizers from Monte Music and Varna Opera invite the audience to take part in this amazing musical journey once again. "The Lion King" comes to life on the professional stage in Bulgaria in this large-scale production with orchestration by Danko Yordanov and renowned artists in the production team: stage consultant Petko Bonev, conductor Stratsimir Pavlov, costumes Asya Stoimenova, stage movement and plastics Anna Pampoulova, 3D mapping Lora Runevska. In 2024, a whole team of new lion cubs with impressive vocal and artistic qualities join the production. The show features the songs of Elton John and songwriter Tim Rice, with original music by Hans Zimmer, "I Just Can't Wait to Be King," "Circle of Life," "Hakuna Matata,"

"Can You Feel the Love Tonight," and more tunes from the soundtrack of the two-Oscar and one-Golden Globe-winning animated film. The musical "Ghost" – one of the latest productions of the Varna Opera, whose stage life be-

gan with a furore in the spring – offers an even more thrilling experience for the audience. Based on the Hollywood film of the same name starring Demi Moore, Patrick Swayze and Whoopi Goldberg, the musical has been conquering world stages for over 10 years with music by Glen Ballard and Dave Stewart. The Varna production has a wonderful young cast of singers who are also excellent artists. The story of love conquering death is told in a highly evocative way and takes viewers through the full range of emotions – from raucous laughter to tears. The main credit for the humorous performance goes to the inimitable Militsa Gladnishka in the lead role of psychic Oda Mae Brown. Special attention should be paid to the stage design by Icarus winner Petko Tanchev, who uses state-of-the-art techniques – illuminated costumes, projection in several planes, 3D mapping – and creates a visual environment of world-class quality. The conductor is Stratsimir Pavlov, the choreographer is Nadia Dimokova, the costumes are by Asya Stoimenova, and the direction of this performance, saturated with romance, mystery and thriller, is by Srebrina Sokolova. State Opera Varna's production of "Ghost" is a premiere for Bulgaria.

A WEAPON AGAINST WINTER

Mulled wine, grog and punch have long been an integral part of the Christmas atmosphere. Bulgaria, of course, has its own answer to those

By YASEN BOYCHEV / Photography ISTOCK

One of the undoubtedly pleasant feelings in the winter is the taste of a warm, low-alcohol drink, served at the end of a long and tiring day, especially if it's spent outdoors. It may be tea with cognac, grog or punch, but the most popular one, especially around Christmas time, is mulled wine.

ITS TYPICAL AROMA of cinnamon, cloves, ginger and other spices was once part of the festive atmosphere mostly in Western European cities. For about ten years it's also been an integral part of the Christmas markets in the Eastern part of the continent. This typically Christmas aroma brings warmth, high spirits and anticipation of joyful moments. Served at home or outdoors, the steaming hot cup creates a special feeling of cosiness, and makes gatherings cheerful and pleasantly talkative. Mulled wine is well-known in most European countries as well as far beyond the borders of the Old Continent. The earliest data about it is associated with the Roman Empire. As early as in Antiquity its legions made it popular in the Rhine and Danube valleys, where harsh winters make such interpretation quite understandable.

IN THE GERMAN-SPEAKING COUNTRIES they call it Gluhwein, but in some sources it can also appear as "Glintwein" or "Glukwein". In Sweden and Finland it's known as Glogg. It's made from red wine, spices, raisins and peeled almonds,

adding vodka or another kind of hard liquor and it's served with cinnamon sweets. Czechs call it svažené víno, and the Poles – grzane wino (they also make mulled beer.) In Serbia they drink kuvano vino with sugar, nutmeg and a slice of lemon or orange. In Croatia they have kuhano vino with cinnamon, sugar, nutmeg and orange. And in Romania they make vin fier from white or red wine with pepper. In French it's called vin brulé, and the English call it mulled wine. This linguistic diversity is proof of the broad cultural habitat of this typically winter drink. It explains the variety of recipes. A careful look into this diversity, however, would determine that in fact, the basic recipe is only one, but with a wide range of variations and some delicate technological details during the preparation.

MULLED WINE IS MADE from wine, sugar and spices. The wine is most often red, but in Austria they also use white one. Besides sugar, you can use honey to sweeten it. There's a significant interpretative freedom with the spices and the exotic oriental flavours are dominant, hence the variety of recipes. Cinnamon and cloves are considered canonical, i.e. mandatory spices, but you can also add slices of ginger, allspice berries or pepper, nutmeg, star anise or cardamom. A sprig of rosemary would also add a pleasantly fresh, essential nuance. Preferably, use cinnamon sticks. In some recipes, mostly Scandinavian

ones, there are also almonds and raisins. Yet, you shouldn't use too many spices, because there are some more ingredients, which should be sensed in the flavour and the aroma. That's the fruit. Most often, slices of apple, quince, oranges or tangerines and lemons are added. It's important for the fruit to be with removed seeds, as apples and quinces omit pectin and citrus ones add a bitter flavour.

DILUTING IS AN IMPORTANT DETAIL. Mulled wine must be diluted with hot water. The ratio can be different, most often there's about 1/3 of water, but this depends on both the wine and the other ingredients. In some recipes, the spices are first heated up in the water and then the wine is added. Others recommend adding a little rum, cognac or vodka to the already diluted and heated wine for a "base" and bring back its lost strength. Some dessert wine or liquor can be added. In some recipes instead of water, the wine is diluted with hot black tea.

The wine must be hot, but without boiling. The best temperature is about 80 degrees. In case of overheating, the alcohol evaporates and you risk getting a hot compote. It's best to do it on low heat with constant stirring. Once the wine is ready, leave it for a few minutes on the hot plate (without boiling!) so that the fruit and spices can exchange aromas and then pour with a ladle into cups and serve.

WHAT BOTTLE IS BEST FOR MAKING MULLED

WINE? Obviously, you won't use your best vintage bottles. What's more, they wouldn't be appropriate either, as wines maturing in barrels generally have more tannins, which make the flavour rougher when heated up. It's best to use young, red and more fruity table wine without pretence. The variety doesn't really matter. If you have leftover, open wines, it's not wrong to include them in the game. You can also mix white and red wine.

Everything else is a matter of taste, feeling and mood.

A typical and still popular English mulled wine recipe from the Victorian Era is mentioned in the novella "A Christmas Carol" by Charles Dickens. It's called Smoking bishop. It's made from Port wine, red wine, lemons, oranges, sugar and spices. The fruit is pre-baked with sugar in order to caramelize. Then the rest of the ingredients are added. It's poured into a traditional large bowl, similar to an episcopal crown. Hence its name. It seems that mulled wine was the concept basis of two other popular British drinks – grog and punch.

THE ORIGIN OF THE ENGLISH GROG is associated with Admiral Vernon's name, who in 1740 introduced rum, diluted with hot water to sailors' rations. Previously, sailors used to drink it pure but the Admiral decided to save up, and probably he also wanted to encourage a mod-

erate sobriety among the crews. The name of the drink derived from the shortened nickname of the Admiral – they used to call it Grogram because of the rough waterproof cape he used to walk on the deck of the ship. Apparently, sailors, at least in the beginning, didn't think much of this innovation in the ration, but over the next decades it gradually improved and became popular outside ship decks and cabins – water was replaced with tea, adding honey or sugar and lemon or other spices. Ultimately, grog, as well as other warm alcoholic drinks, have turned into a ground for improvisation. Any fan reaches a recipe which they consider original and unique because it's their own. The most popular grog recipe is 50 grams of cognac (or rum), 2 teaspoons of honey, 100 grams of hot strong tea and a slice of lemon.

THE ENGLISH FLEET, with a little help from India, is responsible for the traditional punch. The etymology of the word punch is associated with the ancient Indian word "panc", meaning five. The name should suggest that this drink consists of five ingredients – wine, rum (or cognac), some fruit juice, sugar (or honey) and spices. The first punch was probably created under unclear circumstances somewhere in the Indian Ocean, and perhaps on land too. In the 18th century, already improved, it was brought to England. A recipe of that time would

amaze even the most rampaging imagination. In a suitable container 1200 bottles of rum, 1200 wine bottles, 400 litres of hot water, 500 kg of sugar, the juice of 1600 lemons and spices are mixed. A man in a small ivory boat floats on top and stirs the punch with a special paddle. The holiday ends when the 600 guests drink everything.

Here is a more modest punch recipe. Half a litre of red wine and half a litre of strong black tea are mixed, 50 grams of sugar are added and the mixture is heated to 80 degrees. Meanwhile, half a cup of water is boiled in another pot with two grains of clove and grated lemon peel, it's strained and added to the first mixture. Serve hot.

GROG AND PUNCH AREN'T PARTICULARLY popular in Bulgaria due to a very understandable reason – the strong competition of mulled brandy. It also allows improvisation, even though some main ingredients and technological details have been canonized by tradition. It must be heated up in a Turkish coffee maker or a metal pot, narrowed at the top (in order not to omit alcohol vapours), with previously caramelized sugar or honey. What's more, orange or lemon peel, cloves and pepper are added. The brandy must boil gently and be poured immediately. Its hot vapours chase away bad moods, as well as flu germs, wherever they're hiding. ■

BULGARIA - SOFIA

Two restaurants serving traditional national dishes and live folk music

HADJIDRAGANOVITE IZBI
www.izbite.com

HADJIDRAGANOVITE KASHTI
www.kashtite.com

Hadjidragans restaurants take you on a culinary journey through time without leaving the capital. Two restaurants in the heart of Sofia function as museums, with original exhibits donated by old Bulgarian families. Thousands of household items from ancient Bulgarian villages will be brought to life before your eyes, together with stunning

costumes, painted carts, a weaving loom, and more. Come and sample some traditional Bulgarian dishes including oven roasted lamb, chicken in an egg, banitsa and shopska salad. Choose one of the two restaurants, relax, savour your meal, and take comfort in the knowledge that you have just passed by a number of Bulgaria's most exciting sights.

Dnes.bg

Вече знаеш

СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ
ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИ
БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ СВЯТ СПОРТ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ
КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС
СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ
ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ
БЪЛГАРИЯ СПОРТ БЪЛГАРИЯ

BLACK FRIDAY 40%^{UP TO} DISCOUNT

promo code: **BLACK24**

ENJOY THE BULGARIAN BLACK SEA COAST LIKE NEVER BEFORE.
STUNNING SEA-VIEWS • HEALING THERMAL WATERS • CENTURIES-OLD NATURE • PREMIUM ACCOMMODATION

Explore more at:

www.visitstconstantine.bg

ТРЕСКА ЗА ТРЮФЕЛИ

Забравете за петрола, златото и скъпоценните камъни. Най-голямата отплата за тършуването в земята идва от тези гъби

Текст ЯСЕН БОЙЧЕВ / Фотография iSTOCK

А опери десетина години за трюфелите в България се говореше като за нещо екзотично, крайно изискано и поради това съвсем отдалечено от българските вкусове и навици. В едно интервю от средата на 90-те бившият президент Желев разказа как на известната закуска с Франсоа Митеран (1989) във френското посолство му поднесли омлет с трюфели и за негово голямо съжаление (нека вметнем, че той беше страстен гъбар) никой не го предупредил, за да разгледа внимателно тази чудна гъба.

ДНЕС ТРЮФЕЛИТЕ НЕ СА ТОВА, КОЕТО БЯХА. Оказа се, че и в България се срещат, особено в гористите райони на Стара планина, Лудогорието и Странджа. Стотици или хиляди се втурнаха да ги ровят по горите. В селищата с по-висока безработица за някои това се превърна в основно занятие. Обучават кучета, които откриват находищата и след това мес-

тата се пазят в строга тайна, докато някой друг ги открие. От което понякога стават драматични конфликти, нещо като при Треската за злато в Америка от края на XIX век. Пионери в тази работа бяха няколко италианци, които преди петнайсетина години решиха да проверят как стои въпросът с трюфелите в българските гори. Оказа се, че стои добре. Откритите количества се изнасят като правило за Италия и Франция. Макар че в последните години и в България постепенно започват да се утвърждават кулинарни навици, свързани с този деликатес.

ТРЮФЕЛИТЕ СА НАЙ-ЗАГАДЪЧНИТЕ екземпляри от света на гъбите. Представяват туморни образувания в кореновата система на някои гървесни видове, с които живеят в симбиоза – гъб, леска, габър, липа и др. Обикновено са с големина на лешник или орех, макар че се срещат и уникални бройки с размер на ябълка. Има десетки видове, но предмет на ►

► кулинарен интерес са основно две групи – Tuber magnatum или бял трюфел и Tuber melanosporum или черен трюфел. Първият вид е по-рядък и с по-високо качество, поради което и цената му е много висока – достига 2-3 хиляди евро за килограм според големината и качеството. Преди няколко години Роман Абрамович беше купил на пазар изключителен екземпляр от 900 грама за 27 000 паунда. При черните трюфели цените са значително по-ниски. В Европа има две области, които се смятат за нещо като Мека на трюфелите – Пиемонт в Италия и Перигор във Франция. Различните видове се събират в различни сезони от годината. Белите се предимно зимни, а черните – летни.

ТАЗИ РЯДКА ГЪБА С ОМАЙВАЩИ АРОМАТИ е позната още от древността и винаги е била обект на специален интерес. Приемат се, че още първите обитатели на Месопотамия са ги консумирали, а по-късно и фараоните в Египет, откъдето модата е била пренесена и в античния гръко-римски свят. Въпреки това трюфелът векове наред си остава една загадка. Плиний Старши ги е смятал за болест на пръстта, предизвикана от горещината, гъжда и мълниците. Диоскорид ги определя като растения. За популярността им в Рим може да се съди по една сатира на Ювенал, в която героят възкликва: “О, Либия, запази си житото, разпреди биволиците си, но не ни лишавай от своите трюфели!” Един средновековен испански естестволюбец бил убеден, че трюфелите всъщност са къртици, които умират, щом видят светлина. Черните трюфели освен това били смятани за мъжки, а белите за женски. Смятали ги също за храна на дяволи и магьосници, а също и за дяволска плънка. Коемо трябва да е добавяло допълнителна плътност на мистичния им ореол.

МОДЕРНАТА СЛАВА НА ТРЮФЕЛИТЕ тръгва от Франция през XVI век и както при много други храни причина за тяхната бурно растяща популярност е не просто вкусът, а убеждението, че са мъгъщ афродизиак. Такива свойства им приписва много по-рано и арабският лечител и философ Авицена (XI век). Във Франция, според някои твърдения, били наложени като стандарт за изтънченост и аристократизъм от кралица Катерина Медичи. С нейното име впрочем се свързват твърде много нововъведения във френската дворцова кухня и ритуал – вилцата, спанака, сладоледа, патицата с портокали и др. След нейното царуване да се познава и цени трюфела станало мярка за висок социален статус, знак за неоспорима принадлежност към аристокрацията.

ДЖАКОМО КАЗАНОВА БИЛ ГОЛЯМ ЛЮБИТЕЛ на този деликатес и някои са склонни да свързват любовните му успехи и с тази подробност от кулинарните му навици. Впрочем днес не е толкова трудно да се обяснят особените любовни валенци около трюфелите. Модерни изследвания са установили, че те съдържат „молекула на блаженството“. Става дума за съединението анандамид, което провакира в мозъка приятни усещания и подобрява настроението.

Балзак пише за трюфелите като за особен и много специален извор на неговото възхищение. Като обобщение по въпроса бихме добавили и едно изречение на Волтер: “Трюфелите не са това, за което ги смята простият народ.”

ОСОБЕНОСТ ПРИ ТРЮФЕЛИТЕ Е, че не се събират, както изглежда на пръв поглед, а се „ловват“. Възможно е това разбиране да е отживелица от времената, в които тези малки природни съкровища са смятани за живи същества. Да се открие находище от трюфели не е лесна работа. В миналото като помощници са използвани прасета и кози, но рискът да изядат трюфела е бил прекалено голям. Днес „ловът“ се прави със специално обучени кучета. Най-добрите породи за целта са Лагото Романьо, Кокер Шпаньол, Курцхаар, Дратхаар и други. Според посветени обаче всяко куче може да бъде обучено да открива трюфели. В основата на обучението е създаване на трайно влечение у кучето към специфичния аромат. Това става с игри и тренировки, като най-важното е

кучето да бъде научено да връща намерените трюфели. При обучението се използват специални трюфелови пасти, защото с истински трюфели излиза твърде скъпо.

ДА СЕ ОПИШЕ ВКУСЪТ и ароматът на трюфелите не е проста работа. Обикновено има нюанси на старо вино, шоколад, есенни листа, пръст, но са възможни и много други акценти. Всеки вид си има собствен ароматен профил, който освен това зависи от почвите и климата. Точно това прави трюфелите уникални и практически неповторими.

През 1933 година в град Алба (Пиемонт, Италия) е проведен първият панаир на трюфелите. Оттогава събитието е ежегоден и има статут на световен фестивал на белия трюфел. Най-добрите готвачи от целия свят обикновено се събират всяка есен в италианското градче. Кулминацията е тържът за трюфели, когато пространството вече е наситено с техните аромати, а те размекват сърцата и отварят все по-широко кесите.

В България първият „Трюфел фест“ беше организиран още миналото десетилетие в град Угърчин. Програмата включваше състезание по намиране на трюфели, демонстрации на кучета, кулинарни демонстрации и разни други атракции, които да възбудят още повече интереса към тайнствената гъба.

Трудно е да се повярва, че някои ден българските трюфели от Странджа или Лугогорieto може да бъдат почитани наравно с пиемонтските и перигорските, но историята помни и много по-невероятни неща. ■

THE GREAT TRUFFLE RUSH

Forget about oil, gold and precious metals. The things worth raking the earth for are these mushrooms

By YASEN BOYCHEV / Photography ISTOCK

Up until a decade ago, in Bulgaria, truffles were considered something exotic, highly sophisticated and therefore quite distant from Bulgarian tastes and habits. In an interview in the mid-1990s former President Zhelev told about the famous breakfast with Francois Mitterrand (1989) at the French Embassy, where he was served a truffle omelette and much to his regret (let's mention that he was a passionate mushroom picker) no one had warned him so that he could take a good look at that extraordinary mushroom.

TODAY, TRUFFLES ARE NOT WHAT they used to be. It turned out they could also be found in Bulgaria, especially in the forested areas of the Balkan Mountains, the Ludogorie and Strandzha. Hundreds or thousands rushed to dig them up in the woods. In settlements with higher unemployment rate it's become some people's

main occupation. They train dogs that find the deposits and then the locations are kept in deep secrecy until someone else finds them. Which sometimes provokes dramatic conflicts, similar to the Gold Rush in late 19th century America. A few Italians who decided to find out more about truffles in Bulgarian forests about fifteen years ago were pioneers in the field. It turned out things looked promising. As a rule, the discovered quantities are exported to Italy and France. In Bulgaria we still don't have established culinary habits related to this delicacy.

TRUFFLES ARE THE MOST MYSTERIOUS species in the world of mushrooms. They're tumor formations within the root system of some tree species they live in symbiosis with – oak, hazel, hornbeam, lime, etc. They're typically as large as a hazelnut or a walnut, even though there are sometimes unique apple-sized pieces.

There are dozens of types, but two groups are mainly subject of culinary interest – *Tuber magnatum* or white truffle and *Tuber melanosporum* or black truffle. The first type is rarer and of a higher quality which is why its price is quite high – it reaches 2-3 thousand euros per kilo, depending on the size and quality. A few years ago Roman Abramovich bought at an auction an exclusive 900 gram truffle for 27,000 pounds. Black truffle prices are considerably lower. In Europe there are two regions considered a kind of Truffle Mecca – Piedmont in Italy and Perigord in France. The different types are gathered in different seasons of the year. White ones are mainly winter, black ones – summer.

THIS RARE MUSHROOM with enchanting scent has been known since ancient times and has always been subject of special interest. It's assumed that the first inhabitants of ▶

► Mesopotamia consumed them and later on the pharaohs in Egypt, from where the trend was brought to the ancient Greco-Roman world. However, truffles have remained a mystery for ages. Pliny the Elder considered them a sort of soil disease, caused by heat, rain and lightnings. Dioscorides thought they were plants. Their popularity in Rome can be judged by a Juvenal satire, where the character exclaims: "O, Libya, keep your grain, unyoke your oxen if only send truffles!" A medieval Spanish naturalist was convinced truffles were in fact moles which died as soon as they saw light. Besides, black truffles were considered male, and white ones – female. Also, they thought they were food for devils and wizards, as well as devil's spit. Which must have added some extra density of their mystical aura.

THE MODERN FAME of truffles comes from 16th France and just like in many other foods, the reason for their increasingly growing popularity is not simply the taste, but also the belief they're a powerful aphrodisiac. The Arab healer and philosopher Avicenna (11th century) attributed such properties to them much earlier. According to some claims, in France they were imposed as a standard for sophistication and aristocracy by Queen Catherine de' Medici. In fact, her name is associated with quite a lot of innovations in the French court cuisine and rituals – the fork, spinach, ice cream, Duck a l'Orange, etc. After her reign, knowing and appreciating truffles became a sign of high social status, a sign of unquestionable belonging to the aristocracy. Giacomo Casanova was a great fan of this delicacy and some tend to associate his achievements in love and with this detail of his culi-

nary habits. In fact, nowadays it's not so hard to explain the peculiar love valences related to truffles. Recent studies have found they contain the "bliss molecule". It's the anandamide compound, which causes pleasant feelings in the brain and puts us in a good mood.

BALZAC WROTE ABOUT TRUFFLES as an unusual and very special source of his inspiration. To conclude, we would add a quote by Voltaire: "Truffles are not what simple people they are." A special feature of truffles is that they aren't gathered, as it seems at first glance, but "hunted". It's possible that this understanding is a relic from the times when these small natural treasures were considered living beings. Finding a truffle deposit is not a piece of cake. In the past pigs and goats were used as assistants, but the risk of eating the truffle was too high. Now the "hunting" is done with specially trained dogs. The best breeds for the purpose are Lagotto Romagnolo, Cocker Spaniel, Kurzhaar, Drahthaar, etc. According to specialists, however, any dog can

be trained to find truffles. The training consists mainly of creating a permanent attraction in the dog to the specific scent. It's done through games and practice and the most important thing is to teach the dog to bring the found truffles back. When training dogs they use special truffle pastes as real truffles are too expensive.

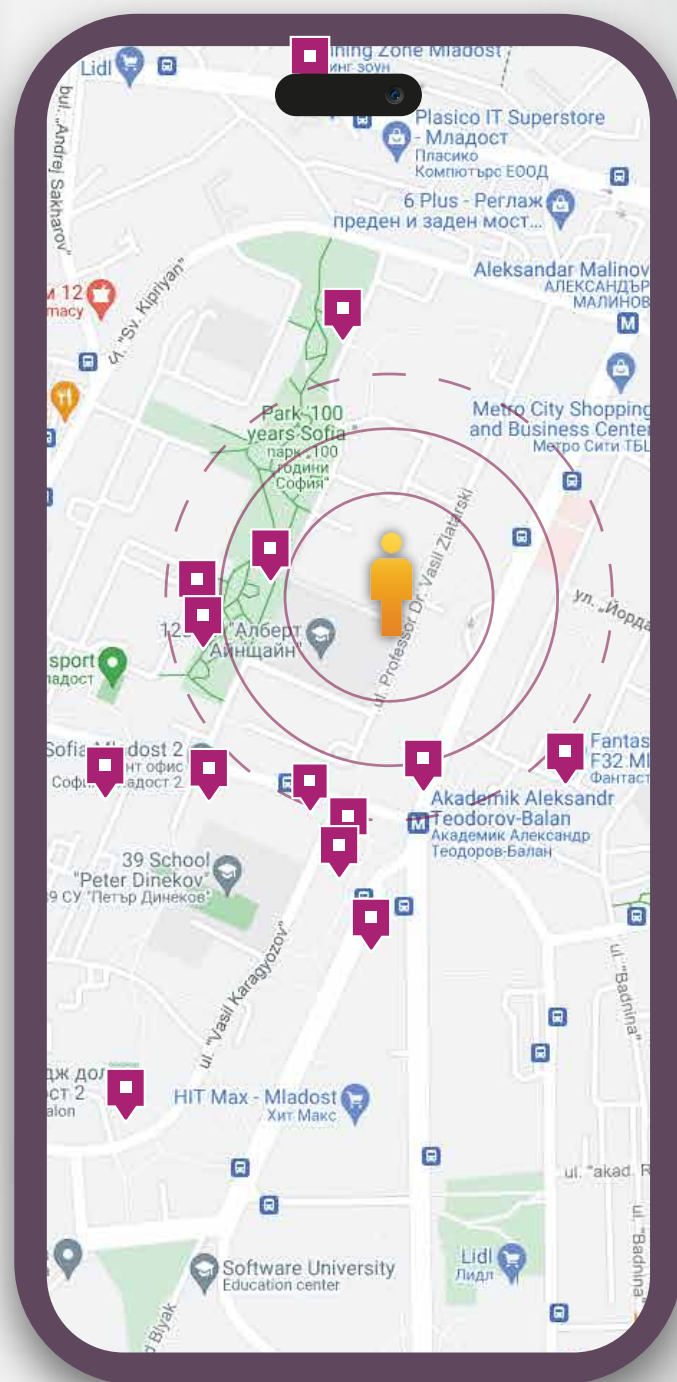
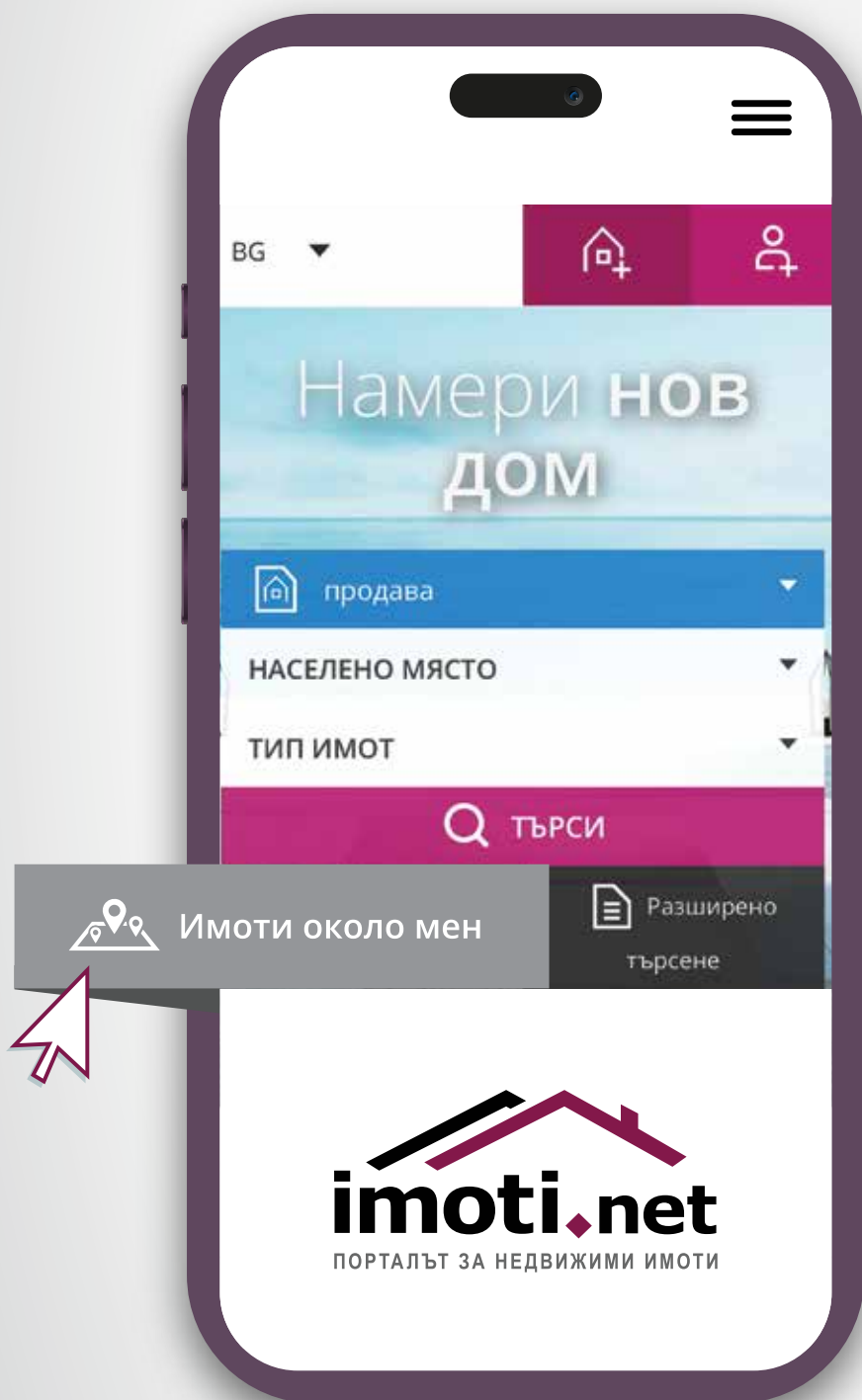
IT ISN'T EASY TO DESCRIBE the taste and scent of truffles. It usually has shades of old wine, chocolate, autumn leaves, earth, but plenty of other accents are also possible. Each kind has its own aromatic profile, which also depends on the soils and climate. That's exactly what makes truffles unique and virtually unparalleled.

In 1933 in the town of Alba (Piedmont, Italy) the first truffle fair took place. Since then, the event has been annual and has a status of a World White Truffle Festival. The best chefs from all over the world usually come together to the Italian town each autumn. The culmination is the truffle auction when the air is already filled with their fragrances, they soften the hearts and open the wallets wider and wider.

IN BULGARIA THE FIRST "TRUFFLE FESTIVAL" was organized almost a decade ago in the town of Ugarchin. The programme included a truffle finding competition, a dog show, culinary demonstrations and various other attractions which arouse even more the interest in the mysterious mushroom.

It's hard to believe that one day Bulgarian truffles from Strandzha or the Ludogorie can be esteemed equally with the ones in Piedmont and Perogord, but history remembers many more amazing things. ■

Когато си на перфектното място,
потърси идеалния дом сред
имоти около теб

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Еър“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона, а в зависимост от избраната класа и тарифа и на регистриран багаж (в багажника на самолета). Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Еър“ които трябва да имате предвид. Авиокомпания „България Еър“ спазва системата PIECE CONCEPT, базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the **PIECE CONCEPT** system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

ПРЕВОЗ НА БЕЗПЛАТЕН БАГАЖ В ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на България Еър имат право на превоз на безплатен ръчен багаж в салона и регистриран багаж /в багажника на самолета/, в зависимост от избраната тарифа. Безплатните норми за брой и тегло на багажа могат да бъдат различни, в зависимост от класата на пътуване /бизнес или икономична/, както и от тарифата, по която е издаден билетът. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на България Еър, които трябва да имате предвид.

ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИ, ИЗПЪЛНЯВАНИ ОТ БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Авиокомпания България Еър въвежда по линиите си правила за превоз на багаж за билети, издадени след 2 май 2011г. Системата PIECE CONCEPT е базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатен багаж, както следва:

Класа на обслужване – икономична класа

Набор на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*:

Такса 30 EUR – Тел Авив (30 USD), Лондон (30 GBP), Магруд, Малага, Палма де Майорка, Барселона, Лисабон, Амстердам, Брюксел, Париж (Шарл дьо Гол), Москва (Шерметиево)

Такса 20 EUR – Франкфурт, Берлин, Цюрих (20 CHF), Прага, Виена, Рим-Фiumicino, Милано, Ларнака, Родос, Хераклион, Корфу, Атина

Такса 15 EUR – Варна, Бургас

> В случай на по-тежък, по-обемен или допълнителен чекиран багаж се прилагат стандартните условия на България Еър.

> Регистриран багаж може да бъде закупен преди полет на летище или чрез издателя на билета.

> Сумата, доплатена за регистриран багаж за билети, издадени по тарифа без регистриран багаж, не подлежи на възстановяване.

> Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен чекиран багаж по тарифа без багаж.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажниците на самолета безплатен багаж, както следва:

ПО МЕЖДУНАРОДНИ И ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – БИЗНЕС КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 2 броя ръчен багаж с общо тегло до 15 кг. (размери 55x40x23см Всеки) и 1 дамска чанта/лаптоп, 2 броя регистриран багаж, до 32кг и до 158 см* Всеки

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage and checked baggage (in the luggage compartment of the airplane) depending on the chosen fare. Free allowances for pieces and weight of baggage may vary depending on the travel class (business or economy) and the fare on which the ticket has been issued. Baggage transportation on regular lines also conforms to some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider.

BAGGAGE POLICY ON FLIGHTS OPERATED BY BULGARIA AIR

Bulgaria Air introduces rules for baggage carriage on its destinations for all tickets, issued after May 2, 2011. The PIECE CONCEPT system is based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

FARES WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fare that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

Class of service – Economy class

Allowance for free of charge baggage - 1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag.

Fees for checked baggage carriage:

First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*:

Fee 30 EUR - Tel Aviv (30 USD), London (30 GBP), Madrid, Palma de Mallorca, Barcelona, Lisbon, Amsterdam, Brussels, Paris (Charles de Gaulle), Moscow (Shermetievo)

Fee 20 EUR - Frankfurt, Berlin, Zurich (20 CHF), Prague, Vienna, Rome-Fiumicino, Milan, Larnaca, Rhodes, Heraklion, Corfu, Athens

Fee 15 EUR - Varna, Burgas

> In case of heavier, above volumes or additional piece of checked baggage, the standard conditions of Bulgaria Air apply.

> Checked baggage can be purchased before the flight at the airport or through the issuer of the ticket.

> The amount paid for checked baggage for tickets issued at a fare without checked baggage is non-refundable.

> Possession of CCB Club card, Visa Platinum card from CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and FLY MORE gold card does not entitle free checked baggage on tariff without baggage.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

FARES WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fares that includes checked baggage, is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

INTERNATIONAL AND DOMESTIC FLIGHTS

CLASS OF SERVICE - BUSINESS CLASS

2 pieces hand baggage with a total weight up to 15 kg (dimensions 55x40x23cm each) and 1 personal item/laptop bag, 2 pieces checked baggage, up to 32kg and 158 cm* each.

CLASS OF SERVICE - ECONOMY CLASS

1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag, 1 piece checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – ИКОНОМИЧНА КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп, 1 брой регистриран до 23 кг и до 158 см*

ИЗКЛЮЧЕНИЯ

Златна карта FLY MORE - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За членове на програмата „CCB Club“ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

Моряци - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки***

Бебето от 0-2 години - В случай, че тарифата, по която е издаден билета на възрастният, придружаващ бебето, позволява 1 брой чекиран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой чекиран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж.

** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя безплатен багаж.

*** За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци е необходимо билета да бъде издаден в по специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обърнете към Центъра за обслужване на клиенти на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg, бората на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.

Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен чекиран багаж по тарифа без багаж.

Правото на два броя багаж за притежатели на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ, както и карта Visa Platinum от ЦКБ, е само за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Еър.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - цена 70 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 80 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

*За пътуване от Лондон посочените тарифи са съответно в GBP и от Тел Авив в USD.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) допълнителен регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - 15 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - 40 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - 60 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - 30 EUR.

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - 60 EUR.

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

В случай, че билетът дава право на безплатен превоз на два броя регистриран багаж, а пътникът превозва три броя регистриран багаж - третият багаж е в категория „Допълнителна бройка- трети багаж до 23кг до 158 см“.

За повече информация относно всички видове специален багаж, моля посетете интернет страницата на България Еър www.air.bg.

Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

EXCEPTIONS

Gold card FLY MORE - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with VISA Platinum card by CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with co-branded card Bulgaria Air / CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For members of the 'CCB Club' programme- free checked-in baggage - 2 pieces of 23 kg.

Third piece is charged as third excess baggage**

Seamen - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each***

Infants 0-2 years of age - If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg.

Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over/to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft.

The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over/received at the aircraft.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage.

*** In order to take advantage of our conditions for the transportation of seamen, the ticket must be issued at a special seaman fare. For more information and reservations, please contact the Customer Service Center at +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg, any of the Bulgaria Air offices or through the travel agent network.

Possession of card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE does not entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage.

The right to two pieces of luggage for holders of Gold Card FLY MORE and CCB Club and tickets paid with co-branded card CCB and Bulgaria Air and Visa Platinum card from CCB is only on flights where the operating carrier is Bulgaria Air.

EXCESS BAGGAGE FEES – INTERNATIONAL FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60.

For luggage sizes between 158** cm and 203 cm** - 70 EUR

For the following destinations: Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 80

For baggage size between 203 **cm and 280 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

Extra piece – second bag up to 23 kg x 158 cm** - 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60

Extra piece – third bag up to 23 kg x 158 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

* For travel from London these fares are respectively in GBP and from Tel Aviv in USD.

**The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

EXCESS BAGGAGE FEES – DOMESTIC FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 15 euros

Baggage dimensions between 158 cm* and 203 cm* – 40 euros

Baggage dimensions between 203 cm* and 280 cm* – 60 euros

Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm* – 30 euros

Extra piece – third bag up to 23 kg up to 158 cm* – 60 euros

Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

In case the ticket entitles a free carriage of 2 pieces of checked baggage and the passenger carries 3 pieces of checked baggage - the third luggage is in the category " Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm**.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

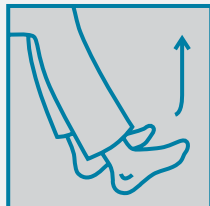
For more information please check Bulgaria Air's website www.air.bg.

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

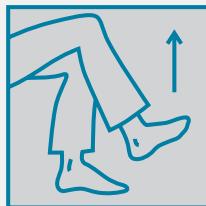
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

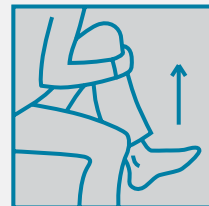
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стезнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задържайте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храна в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Ер“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Ер“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да Ви предложат лекар-ства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, който е най-подходящ за Вас.

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и задъхан, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставяйте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летищните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Ер“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВЕНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на „България Ер“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Ер“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажните си купони, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, аримове, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, пена за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски изарачки /оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане / пожарозащитни / електрошокери уреди / брадви, секири, сатъри, томахакиви / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им /саби, мечове / бръсначи, скалпели / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кънки за лег / всички видове спортни стикове, бухалки, шекли и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амунizioni, дрзанами, мина, военни експлозиви / детонатори / газ и азоти контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, сълзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns /component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatchets, meat cleavers, machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина /PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 кг, а размерите на клетката 48 x 35 x 22 см. За услугата се заплаща такса от 60 евро в посока.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото

на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 см. При общо тегло до 32 кг се заплаща такса 100 евро, а над 32 кг – 140 евро в посока.

Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиакомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено го и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бодните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Пътниците, които желаят да пътуват с домашен любимец (куче или котка), предварително трябва да се запознаят с инструкциите за превоз на домашни любимци на авиакомпанията на www.air.bg и да спазват всички условия на регламент 576/2013. Регламентът е задължителен за всички страни членки на ЕС. По време на check-in документите на любимеца, ще бъдат обстойно проверени. Паспортът трябва да отговаря на общоприетия международен образец.

Because we know they are part of your family – take advantage of our service for animal transportation!

When transporting pets in the passenger cabin /PETC/ the maximum weight of the animal and the cage is up to 8 kg and the maximum dimensions of the cage – 48 x 35 x 22 cm. A fee of EUR 60 per direction applies.

When transporting pets in the luggage compartment /AVIH/ there are no limitations in the weight of the animal. The maximum dimensions of the

container are 110 x 65 x 70 cm.

At the weight of the animal and container up to 32 kg, a fee of EUR 100 per direction applies, if the weight is over 32 kg – EUR 140 per direction applies.

Pets' transportation is a subject to compulsory confirmation from the Airline.

Only dogs and cats are accepted for transport. Animal transportation to and from Great Britain is not allowed.

The fighting and dangerous breeds are accepted for carriage

only as cargo.

Passengers willing to travel with a pet (dog or a cat), should get acquainted in advance with the airline's instructions for traveling with pets on www.air.bg as well as to observe and follow all the conditions of Regulation 576/2013. The regulation is mandatory for all EU member countries. During check-in the pet's documents will be thoroughly checked. The passport must comply with the generally accepted international model.

Upgrade to business class, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade to business class.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства

като приоритетни чекиране и качване в самолета, допълнителен багаж, достъп до бизнес салоните на летищата и бизнес класа кетъринг. Ако сте член на програма FLY MORE, печелите и повече точки.

Важно е да се отбележи, че при полет с прекачване трябва да се спазва разрешението за превоз на багаж и на друката превозвач. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 2 часа преди излитане на полета от София, за да се насладите и на кетъринга като част от

всичките предимства. Таксата за услугата Upgrade е 50 евро* в посока по вътрешни линии и 100 евро* в посока по международни линии.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета или на летището преди полет.

*За отсечката Лондон – София таксата е 100 паунда.

Upgrade to business class to be perfect

Bulgaria Air gives you the opportunity to increase the comfort of your trip with the Upgrade to the business class service.

The Upgrade may be purchased from 24 hours to 40 minutes before scheduled departure in case of availability.

By choosing it you get not only comfort and convenience, but also

priority check-in and boarding in the airplane, additional baggage, access to airport business lounges and business class catering. If you are a member of our frequent flyer program FLY MORE, you earn more points as well.

Please note that in case of a connecting flight, the luggage permit of the other carrier must be checked and observed with.

We also advise you to request UPGRADE at least 2 hours before the departure from Sofia in order

to enjoy catering as part of all the benefits of the service. The Upgrade fee is EUR 50 in direction for domestic flights and EUR 100 in direction for all international flights.

Upgrade can be purchased at our Customer Service Center: +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, and also in the Bulgaria Air offices, through the ticket issuer or at the airport before the flight.

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

Как? Като запазите своето място с допълнително пространство и повече комфорт срещу такса от 20 евро на посока, или изберете своето предпочитано място, близо до изхода, срещу такса от 10 евро на посока. Услугата е налична за директните полети, изпълнявани от авиакомпанията. Седалките с повече пространство и комфорт са разположени на 3 ред и аварен изход, а тези на 4 ред

можете да резервирате като предпочитан, поради близостта им до изхода и възможността бързо да се отправите към крайната точка или трансферния си пункт.

Можете да заявите и заплатите своето място чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета и на летището преди полета. Съветваме Ви да заявите услугата предварително, за да си гарантирате налично

място и да спестите време на летището. Следва да се има предвид, че има пътници, които не могат да бъдат настанявани на аварийни изходи, например хора с физически, психически и служебни увреждания, възрастни хора, деца и бебета (със или без придружител) и пътници с наднормено тегло.

* За Тел Авив таксата е в шатски долара, за Лондон в паунда, за Цюрих в швейцарски франка.

Travel even more comfortable

Bulgaria Air gives you the opportunity to guarantee more in-flight comfort! How? Just book your seat with extra space and more comfort for 20 EUR per flight or book your preferred seat near the exit for 10 EUR per flight. The service is available for all direct flights operated by Bulgaria Air. Seats with extra space are located on the 3rd row and emergency exit, while those at 4th row can be booked as a

preferred due to their proximity to the exit point and the availability they provide for the passenger to head straight to his final destination or transfer point. You can request and prepay your seat by contacting our Customer Service Center at +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, as well as in the Bulgaria Air's offices, through the ticket issuer and at the airport prior to the flight. We recommend you to request the service in advance to make sure we have an available seat

for you and to save time at the airport. It should be considered that here are passengers who cannot be seated in an emergency exit row (some of the seats with extra leg space are situated next to these exits) such as people with physical, mental and hearing impairments and limitations, elderly people, children and babies (including unaccompanied minors (UMNR) and overweight passengers.

* For Tel Aviv the fee is in USD, for London in GBP, for Zurich in CHF

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца на възраст между 3 и 5 г. осигуряваме ескорт – стюард, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, да го придружи по време на всички летищни процедури до качване в самолета, да се погрижи лично за спокойното му пътуване и да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс 50%

от еднопосочната тарифа в М класа и допълнително летищни такси за стюарда-придружител.

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс УМ такса в размер на 50 евро на отсечка за международни полети и 30 евро за вътрешни полети. За София – Лондон таксата е 60 евро, а за Лондон – София е 60 паунда.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата

срещу заплащане на УМ таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползвате от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Детето Ви задължително трябва да носи със себе си валиден паспорт.

Една стюардеса може да придружава две деца от едно семейство – братя и сестри, които пътуват заедно. За тях се заплаща една УМ такса.

Unaccompanied minors flying

Trust the Bulgaria Air service for unaccompanied minors and let them flying without any worries!

• For children between 3 and 5 years old we provide an escort – flight attendant who will pick up the child from the person who is escorting him/her at the departure airport, will be next to the child during all airport procedures until boarding the plane, personally take care of the child's safe journey during the flight and will hand him/her over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus 50% of the

one-way fare in the M class and two-way airport taxes for the escort flight attendant.

• For children between 5 and 11 years old a staff member is provided to welcome the child from the escorting person at the departure airport, as well as a person to hand him over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus a UM fee of EUR 50 in direction for international flights and EUR 30 in direction for domestic flights. For Sofia – London the fee is EUR 60 and for London – Sofia is GBP 60.

• Per parents request, children between 12 and 18 years old could also take advantage of

the service, against payment of the UM fee. They are provided the same service as for children between 5 and 11 years of age.

In order to take advantage of the service, you should make your inquiry at least two weeks prior to the flight at callfb@air.bg

Your child must carry a valid passport with him/her. One flight attendant can accompany two children from the same family – brothers and sisters who travel together. For them is paid a single UM fee.

THE FACE OF

Bulgaria Air

National Carrier www.air.bg

Airbus A220-300

Airbus A220-100

Airbus A320-214

Airbus A320-214

Airbus A319-112

Boeing 737-300

Embraer 190-100

CODESHARE PARTNERS

Codeshare partnerships are an integral part of Bulgaria Air route portfolio. They enable the airline to provide its customers more frequencies to a particular destination as well as to widen its destinations list at facilitated booking procedure.

SOFIA – MADRID
MADRID – LAS PALMAS / TENERIFE

Sofia – Doha / Bucharest / Varna / Burgas

A STAR ALLIANCE MEMBER

SOFIA – ATHENS / LARNACA / VARNA / BURGAS
ATHENS – BEYRUT / TEL AVIV / EREVAN / NICE / TBILISI
LARNACA – TEL AVIV

SOFIA – BELGRADE / TEL AVIV / LARNACA / VARNA
BELGRADE - GENEVA

SOFIA – PARIS / VARNA
PARIS – NICE / LYON / BORDEAUX

SOFIA – AMSTERDAM

SOFIA – ROME / MILAN / VARNA / BURGAS
ROME – MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOVA / NAPLES / PIZA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA / CATANIA / BARI / PALERMO / LAMECIA TERME / BRINDIZI / REGGIO CALABRIA / MADRID / BARCELONA / AMSTERDAM / LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE / GENEVA / MALTA

VARNA/BURGAS – SOFIA – BUCHAREST

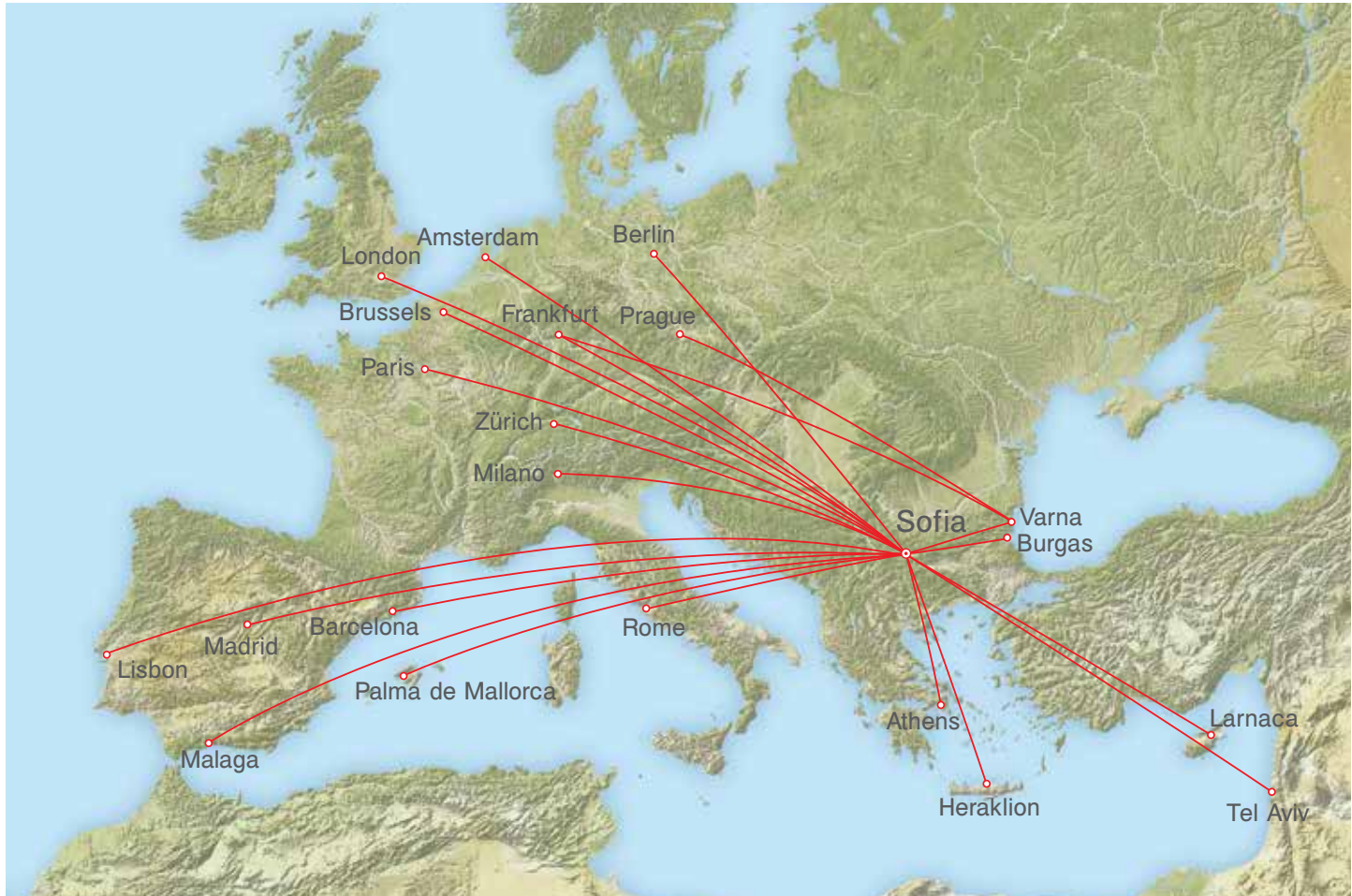

VARNA/ BURGAS/ SOFIA – RIGA
RIGA – OSLO/STOCKHOLM/COPENHAGEN/HELSINKI

SOFIA – BAKU

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, представящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговорят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

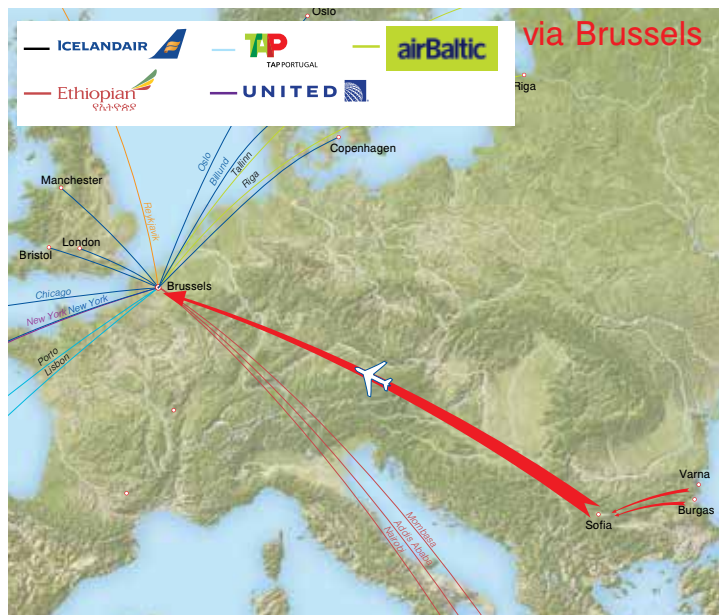
INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

Летете до Всяка точка на света с България Еър и партньори. Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

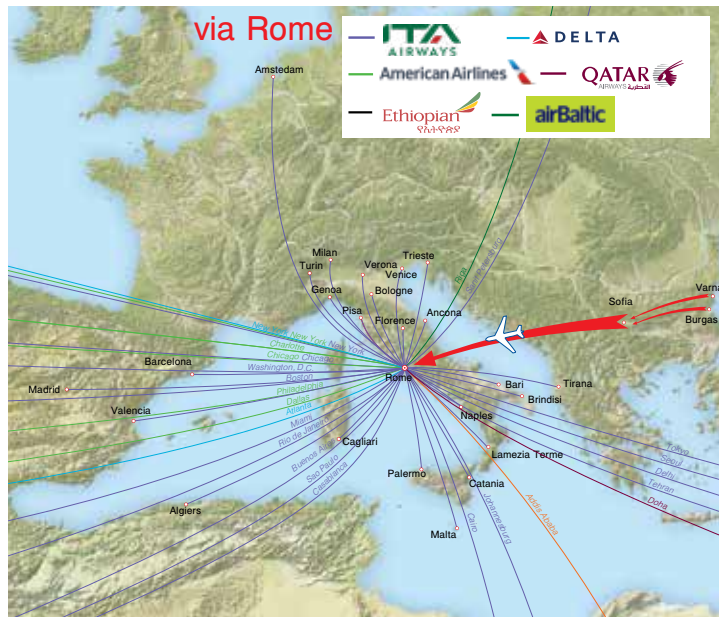
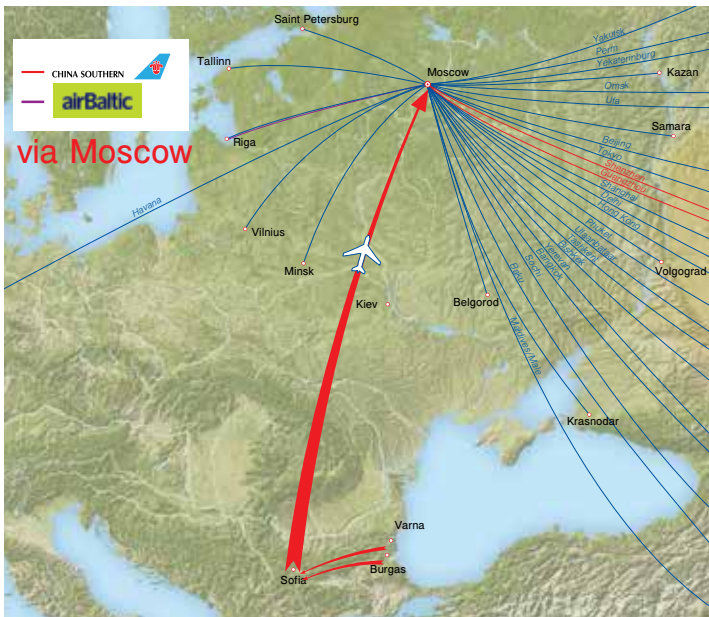

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде га ни намериме?

BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Every day 08:00-20:00 Local Time</p> <p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00-17:30 Local Time</p> <p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:30 Local time</p> <p>phone: +359 2 402 03 93 e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 Every day: 9:00 a.m. to 5:00 p.m. (lunch break - 12:00 p.m. to 1:00 p.m.)</p> <p>+359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Working hours: Opens 2 hours prior to scheduled departure</i></p> <p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:00 Local time (lunch break: 12:30 p.m. - 1:30 p.m.)</p> <p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Shumen City office</p> <p>Shumen, Patleyna 10 str. Monday-Friday: 09:00-17:00</p> <p>phone: +359 887 84 01 71 e-mail: shumen@air.bg www.air.bg</p>
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00-18:00 Local Time</p> <p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>

<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:30 - 17:30 Local Time</p> <p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>
<p>MOW</p> 	<p>Russia, Moscow</p> <p>City Office 3 Kuznetzkiy Most Str., Moscow, 125009, Russia <i>Working hours:</i> Monday - Friday: 09:00-13:00/14:00-18:00 Local Time Saturday: 10:00-14:00 (between June and September) Temporarily closed</p> <p>phone: +7 49 5789 9607 e-mail: ticketmow@air.bg moscow@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Airport office Sheremetyevo airport, Terminal F, fl. 2, ticket desks 10 and 14 <i>Working hours:</i> Opens 2 hours before flight Temporarily closed</p> <p>e-mail: svoapfb@mail.ru www.air.bg</p>
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> Sunday - Thursday: 09:00-17:00 Local Time</p> <p>phone: +972 379 51 355 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 9am - 5pm, Saturday - Sunday 9am - 1pm (EST)</p> <p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> Monday - Thursday 09:00-17:30 Local Time Friday 09:00-17:00 Local Time</p> <p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegareisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>

mastercard.

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

ВКЛЮЧИ СЕ В ИГРАТА ЗА BMW i4

От 15.09.2024 г. до 15.12.2024 г.

ПЛАЩАЙ С КАРТА MASTERCARD®
ОТ ЦКБ И СПЕЧЕЛИ

* 5050

www.ccbank.bg

В кампанията могат да участват всички карти Mastercard, издадени от ЦКБ АД преди 15.09.2024 г., извършили минимум 10 плащания в един от подпериодите: първи подпериод – от 15.09.2024 г. до 15.10.2024 г.; втори подпериод – от 16.10.2024 г. до 15.11.2024 г.; трети подпериод – от 16.11.2024 г. до 15.12.2024 г. включително. Пълните условия на кампанията можеш да откриеш на www.ccbank.bg.

** Визията и цветът на автомобила са илюстративни.

*Small moments,
happy tastes!*

